रातो खबर

Ratokhabar weekly

साप्ताहिक

वर्ष ५, अङ्क २८, पूर्णाङ्क २२३ | २०७६ पुस २३ गते बुधबार | Wednesday, 8 Jan 2020 | www.eratokhabar.com | मूल्य रु. १०

चापागाईंलाई बिनासर्त रिहा गर्न माग

काठमाडौं : रातो खबर प्रकाशन गृह प्रालिका प्रबन्धनिदेशक एवम् पत्रकार भीमप्रसाद चापागाईंलाई गिरफ्तार गरिएको विषयलाई लिएर जनपत्रकार सङ्गठन नेपालले ध्यानाकर्षण भएको बताएको छ । सङ्गठनका अध्यक्ष प्रकाश डुम्रे र महासचिव हिम बिष्टले प्रेस विज्ञप्ति जारी गर्दै चापागाईंको गिरफ्तारी अभिव्यक्ति स्वतन्त्रतामाथिको निरङ्कुश रबैयाको पछिल्लो कडी भएको बताएका छन् ।

सङ्गठनले प्रकाशन गृहका प्रबन्धनिर्देशक चापागाईंलाई बिनासर्त रिहा गर्न र प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको सम्मान गर्न सरकारसँग माग गरेको छ ।

अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता बन्देज गर्ने विधेयक खारेज गर

■ अम्बिका चन्द/काठमाडौं

सङ्घीय संसद्मा सरकारले पेस गरेको सूचना प्रविधि विधेयक गम्भीर विवादको घेरामा तानिएको छ । अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको अधिकार जोखिममा परेको भन्दै उक्त विधेयक खारेज गर्नुपर्ने माग सर्वत्र उठेको छ । कानुनविद्हरूले उक्त सूचना प्रविधि विधेयक तत्काल खारेज नगरिए यसले भविष्यमा निकै ठूलो समस्या उत्पन्न गर्नसक्ने भन्दै चिन्ता व्यक्त गरेका छन् ।

कम्युनिस्टको खोल ओढेका सत्ताधारी शासकहरू आफ्नो सत्ता टिकाउने निहित स्वार्थबाट प्रेरित भएर नागरिकको अभिव्यक्ति स्वतन्त्रतामा अङ्कुश लगाउन एकपछि अर्को गर्दै निरङ्कुश र तानाशाही शासनको अभ्यास गरिरहेका छन् । यस्तो लाग्छ, वर्तमान केपी वली सरकार निरङ्कुश पञ्चायती व्यवस्था र शाहीकालीन सङ्कटकालका दिनहरूको स्मरण गराइरहेको छ । सामाजिक सञ्जालमा अश्लील, आपत्तिजनक अथवा समाजमा कुनै ठूलै बर्बादी

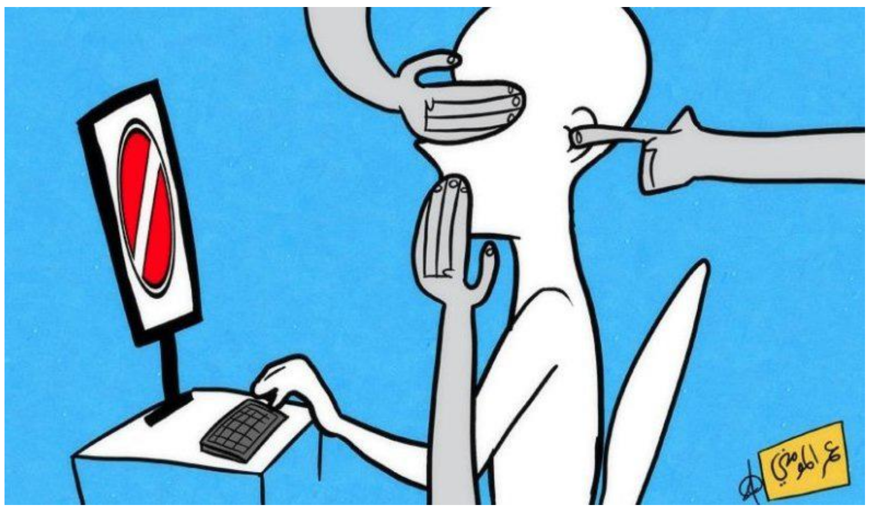

गराउने खालका सामग्रीमाथि बन्देज लगाउने कुरा सही होला तर सत्ता, सरकार, पार्टी र सार्वजनिक पद धारण गरेका व्यक्तिमाथि आलोचना र व्यङ्ग्यसमेत गर्न नपाइने कानुन बनाउने कोसिस गर्नुले वर्तमान सरकारले निरङ्कुशता तथा फासिवादको अभ्यास गरिरहेको र ऊ कानुनी शासनका विरुद्ध रहेको प्रस्ट हुन्छ । आफ्नै खालको लोकतन्त्रको अभ्यास गरिरहेका देशहरूले पनि व्यक्तिको वाक्स्वतन्त्रतामा बन्देज नगरेका तमाम अन्तर्राष्ट्रिय उदाहरणहरू छन् । तर सरकारद्वारा नागरिकलाई सभा, भेला, सम्मेलन, जुलुस गर्न र सामाजिक सञ्जालमा आलोचना/व्यङ्ग्य गर्नसमेत बन्देज लगाउने प्रयास हुनु दुःखद् र निन्दनीय विषय बनेको छ ।

जनयुद्ध र जनआन्दोलनको बलमा स्थापना भएको गणतन्त्रात्मक लोकतान्त्रिक व्यवस्थामा तहगत अदालत छन् तर पनि छुट्टै सूचना प्रविधि अदालतको अवधारणा अघि सारिएको छ । अभिव्यक्ति स्वतन्त्रतालाई सङ्कुचित बनाउनका लागि सूचना प्रविधि अदालतको अवधारणा अघि सारिएको र सत्ता टिकाउने स्वार्थले सरकार प्रेरित भएको कुरा जोकोहीले पनि सहजै अनुमान गर्न सक्छ । वर्तमान संविधानले नै प्रदान गरेको अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको हकविपरीत सूचना प्रविधि विधेयक ल्याएर सरकारले शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्तविपरीतको हर्कत गरेको कानुन र सूचना प्रविधिसम्बन्धी विज्ञहरूको निष्कर्ष छ ।

हाल कानुनको रूप दिन लागिएको उक्त सूचना प्रविधि विधेयकमा सामाजिक सञ्जालमा लेखेकै कारण यसका प्रयो

बाँकी पृष्ठ ७ मा

सुर्खेत घटनाको निष्पक्ष छानबिन गर : नेकपा

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीले सरकारले सुरक्षा निकायविरुद्ध हतियार उठाउने र फायरिङ गर्ने नीति नभएको प्रस्ट पारेको छ । बुधबार सुर्खेतमा विप्लवका कार्यकर्ता र प्रहरीबीच दोहोरो भिडन्त भनी प्रकाशित समाचारप्रति कुनै सत्यता नभएको भन्दै पार्टीका भेरी-कर्णाली ब्युरो इन्चार्ज रविले प्रेस विज्ञप्ति जारी गरेर यस्तो जनाएका हुन । साथै रविले आफ्नो पार्टीका कार्यकर्ता विश्वासलाई गिरफ्तार गर्न गएका प्रहरीसँग परिवार र जनताले प्रतिकार गर्दा प्रहरीले

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

एमसीसी सम्झौताविरुद्ध प्रदर्शन

काठमाडौं : अखिल (क्रान्तिकारी) कैलालीले अमेरिकाद्वारा अगाडि बढाइएको इन्डो प्यासिफिक रणनीतिको अभिन्न अङ्ग मिलिनियम च्यालेन्ज कार्पोरेसन (एमसीसी) का विरुद्ध प्रदर्शन गरेको छ । कैलालीका विभिन्न स्कुल र क्याम्पसका विद्यार्थीको सहभागितामा विरोध प्रदर्शन गरिएको हो ।

बिहीबार सम्पन्न विरोधसभामा अखिल (क्रान्तिकारी) का केन्द्रीय सदस्य बबरजङ्ग सिंह र कैलाली अध्यक्ष सुवास जोशीले सम्बोधन गरेका थिए । विरोध कार्यक्रममा अखिल (क्रान्तिकारी) कैलालीका विद्यार्थी नेताहरूको सहभागिता रहेको थियो । विरोध सभामा सहभागी विद्यार्थीले र

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

'अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता कुण्ठित नपार'

■ शिव डुम्रे/अर्घाखाँची

अर्घाखाँचीमा 'मानवअधिकार, प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता एवम् वर्तमान अवस्था र राष्ट्रियता' विषयक अन्तरक्रिया सम्पन्न भएको छ । जनपत्रकार सङ्गठन अर्घाखाँचीको आयोजनामा मङ्गलबार सन्धिखर्कमा कार्यक्रम आयोजना गरिएको हो ।

कार्यक्रममा जनपत्रकार सङ्गठनका अध्यक्ष प्रकाश डुम्रेले पत्रकारले निर्धक्कसँग समाचार लेख्ने अवस्था छ कि छैन भन्ने प्रश्न उठाउँदै भने, 'हामीले जनताको मुद्दा उठाउँदा अशान्ति हुन्छ ? शान्ति होस्, विकास होस्, समृद्धि होस् भन्ने चाहेका छौं तर राज्यले त्यो स्थिति बनाउँदैन भने हामीले त्यसको समाचार लेख्न पनि नपाउने ?'

पत्रकारले समाचार लेख्दैमा यातना भोग्नुपर्ने, जेल र हिरासत खेप्नुपर्ने यो अवस्थाको अन्त्य होस् भन्दै डुम्रेले पत्रकारले समाजमा न्यायपूर्ण रूपमा सकारात्मक सन्देश जाने भूमिका निर्वाह गर्न अपिल गरे । उनले पत्रकार महासङ्घको आसन्न चुनावप्रति लक्षित गर्दै महासङ्घ सबैको साझा हुनुपर्ने बताए । पत्रकारले जनताका मुद्दा उठाउनुपर्ने भन्दै उनले सबै पत्रकारको हितका निम्ति सङ्गठन सधैं सँगै रहने प्रतिबद्धता जनाएका थिए । उनले पछिल्लो समय राज्यले मानवअधिकार, प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता कुण्ठित पारेको र नागरिकको अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता दबाउन राज्य उद्यत भएको बताए ।

जनपत्रकार सङ्गठन नेपालका महासचिव हिम बिष्टले सङ्गठनले देशव्यापी रूपमा प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताका विषयमा बहस उठाइरहेको भन्दै मिडियाहरूले उठाउनुपर्ने विषय लुकाउने गरेकोमा आपत्ति जनाए । उनले जनपत्रकार सङ्गठन नेपाल पत्रकार महासङ्घसँगै हातेमालो गर्दै अगाडि बढेको बताए ।

कार्यक्रममा नेपाली काङ्ग्रेसकी जिल्ला उपसभापति शान्ता भण्डारीले पत्रकारहरूले स्वतन्त्रतापूर्वक सूचना प्रवाह गर्न पाउने हकसमेत राज्यले कुण्ठित गर्न लागेको बताइन् । उनले पार्टीले प्रतिपक्षको भूमिका

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

रातो खबरका प्रबन्धनिर्देशक चापागाईंलाई उपस्थित गराउन सर्वोच्चको आदेश

काठमाडौं : गत शनिबार गिरफ्तार गरिएका रातो खबर साप्ताहिकका प्रबन्धनिर्देशक एवम् पत्रकार भीमप्रसाद चापागाईंलाई रिहा गर्न माग गर्दै सर्वोच्च अदालतमा दायर रिटउपर बिहीबार बहस हुँदैछ । पत्रकार विनोद श्रेष्ठले दायर गरेको बन्दी प्रत्यक्षीकरणको रिटउपर आइबार भएको बहसमा न्यायाधीश प्रकाशमान सिंहको एकल इजलासले कारण देखाऊ आदेशको माग गर्दै बन्दीलाई सर्वोच्च अदालतमा उपस्थित गराउन आदेश दिएपछि बिहीबारका लागि पेसी तोकिएको हो ।

पत्रिकाको कामको सिलसिलामा रहेको बेला गत शनिबार चापागाईंलाई काठमाडौंको नक्सालबाट प्रहरीले गिरफ्तार गरेको थियो । मिडिया सम्बद्ध व्यक्तिलाई गिरफ्तार गरेको भन्दै नेपाल पत्रकार महासङ्घले त्यसको घोर निन्दा एवम् भर्त्सना गरेको छ । महासङ्घका केन्द्रीय सदस्य जन्मदेव जैसीले समाचार लेखेकै कारण र फरक राजनीतिक आस्था राखेकै आधारमा रातो खबरका प्रबन्धनिर्देशक एवम् पत्रकार भीम चापागाईंलाई गिरफ्तार गरिएको भन्दै जनपक्षीय मिडियामाथिको आक्रमण महासङ्घलाई सह्य नहुने बताए । साथै उनले मिडियामाथिको आक्रमण निन्दनीय र अभिव्यक्ति स्वतन्त्रतामाथिको आक्रमण भएको भन्दै चापागाईंलाई अविलम्ब रिहा गर्न माग गरेका छन् ।

भ्रष्टाचारीलाई कारबाही गर्न माग गर्दै काभ्रेमा जग्गा कब्जा

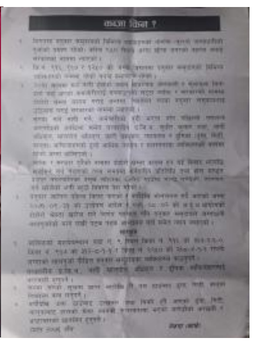

काठमाडौं : नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी काभ्रेले साबिकको महादेवस्थानमा पर्ने ९५० रोपनी जग्गा कब्जा गरेको जनाएको छ । नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी काभ्रेका नाममा जारी पर्चामा दलाल, तस्कर र माफियाहरूद्वारा सरकारीकरणको बहानामा खोसिएको दनुवार समुदायको जग्गा फिर्ता गर्न माग गर्दै उक्त जग्गा कब्जा गरिएको जनाइएको छ ।

नेकपाद्वारा जारी पर्चामा विगत लामो समयदेखि बसोबास गर्दै आएको दनुवार समुदायका विभिन्न व्यक्तिहरूका नाममा दर्ता भएको जग्गा दलाल, तस्कर र माफियाहरूले सरकारी बनाएर दनुवार समुदायलाई उठीबास लगाएको भन्दै जग्गा फिर्ता

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

रक्तपिपासु अमेरिकी साम्राज्यवादको आपराधिक आक्रमण

■ रातोखबर संवाददाता/काठमाडौं

गतसाता इरानी सैन्य कमान्डर जनरल कासिम सुलेमानीलाई अमेरिकाले इराकमा हत्या गरेपछि खाडी क्षेत्रमा नयाँखाले अस्थिरता, अशान्ति र भय उत्पन्न भएको छ । इरानी सेनाका विशिष्ट कमान्डर तथा त्यहाँका जनताले रुचाएका कुड्स फोर्सका कमान्डर सुलेमानीलाई हत्या गरेर साम्राज्यवादी अमेरिकाले आफ्नो असली रक्तपिपासु अनुहार प्रदर्शन गरेको छ ।

यसअघि सद्दाम हुसेन, ओसामा बिन लादेन, अल बग्दादीलगायतलाई हत्या गरेको अमेरिकाले अहिले अर्को देशको सैन्य दस्ताका कमान्डरलाई मार्नुले साँच्चै अमेरिका निरपेक्ष हिंसाको बाटोमै छ भन्ने विश्लेषण गरिएको छ । उक्त घटनालाई लिएर विश्व नै चिन्तामा परेको छ । साम्राज्यवादका पिछलग्गुबाहेक सबै देशका जनताले अमेरिकी साम्राज्यवाद र जग्गा दलाल राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्पको आलोचना गरेका छन् ।

सोमबार सुलेमानीको शवयात्रामा तेहरानमा सहभागी मानवसागर र इराकीले लगाएको अमेरिकाविरोधी नाराले पनि के कुरा बताउँछ भने सुलेमानी इरानका प्रभावशाली व्यक्ति थिए । इरानीहरू अमेरिकी साम्राज्यवाद र उसको रक्तपिपासु नीतिप्रति निकै आक्रोशित छन् र सुलेमानीको हत्याको बदला लिन चाहन्छन् । ट्रम्पले इरानका ५२ स्थानमा एकैसाथ हमला गर्ने चेतावनी दिएलगत्तै जबाफमा इरानले ट्रम्पको टाउकाको मूल्य पनि तोकेको छ । इरानका नवनियुक्त जनरल इस्माइल कानीले पनि आफ्नो प्रभावशाली सैन्य नेताको हत्याको बदला लिने उद्घोष गरेका छन् । साथै उनले इस्माइल कानीले अमेरिकालाई मध्यपूर्व (पश्चिमएसिया) बाट लखेटेरै छाड्ने बताएका

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

उत्तरसाम्राज्यवाद र परिवर्तित अन्तर्राष्ट्रिय परिस्थिति

देश/परिवेश

■ विप्लव

विश्व २१ औं शताब्दीमा बढिरहेको छ । २१ औं शताब्दीमा बढिरहँदा यसका राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, प्राविधिक विशेषताहरू हुन पुगेका छन् । नयाँ विशेषताका कारण राजनीतिक एवम् आर्थिक अन्तरविरोधहरू पनि बदलिएका छन् ।

यो शताब्दीको कम्युनिस्ट आन्दोलन पनि नयाँ स्थितिमा छ । पराजय, विचलन र पुनर्गठनका परिघटनाहरू अगाडि आएका छन् । क्रान्तिहरू केही सतहमा र केही सतहभित्र ज्वारभाटाका रूपमा चलिरहेका छन् । पुँजीवादी संसदीय व्यवस्था सङ्कटग्रस्त हुँदै गएको छ । वैज्ञानिक समाजवादी क्रान्ति पुनः अगाडि आउने सम्भावना बढेको छ । विश्वको यस्तो राजनीतिक, आर्थिक, प्राविधिक विशेषतालाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

क) राजनीतिक चरित्र

विश्व २० औं शताब्दीबाट २१ औं शताब्दीमा प्रवेश गर्दा बदलिएका मुख्य राजनीतिक विशेषताहरू निम्न छन् ।

१) बहुध्रुवको निर्माण
२) उत्तरसाम्राज्यवादी चरित्र
३) अन्धराष्ट्रवादको प्रयोग
४) उच्चतम सैन्य शक्तिको विकास
५) पुँजीवाद र संसद्वादको सङ्कट

१) राजनीतिक दृष्टिले बहुध्रुवको विकास महत्वपूर्ण परिवर्तन हो । पूर्वसोभियत सङ्घको विघटनपछि स्वघोषित रूपमा एकध्रुवीय बन्न पुगेको अमेरिकी साम्राज्यवाद यतिबेला तोडिएको छ । एकातिर अमेरिकी ध्रुव छ भने अर्कोतिर रुसी ध्रुव रहेको छ । चीनले पनि एउटा शक्तिका रूपमा आफूलाई विकास गर्दैछ । क्षेत्रीय स्तरमा नयाँनयाँ शक्ति केन्द्रहरू देखापर्दैछन् ।

विश्व बहुध्रुवीय बन्ने क्रमसँगै नयाँ सङ्घर्ष र युद्धहरू सुरु भएका छन् । केही वर्ष अगाडिसम्म अमेरिकाले कमजोर देशहरूविरुद्ध एकतर्फी रूपमा चलाइरहेका युद्धहरू बदलिएका छन् । आज रुस पनि युद्धमा उत्रिएको छ । यता चीन पनि युद्धमनस्थितिमा तानिँदै गएको छ । अर्कोतिर मध्यपूर्वमा साम्राज्यवादविरोधी युद्धहरू बढ्दै गएका छन् । युद्धबाट भइरहेको क्षति हेर्दा भयावह छ । तथ्याङ्कअनुसार मध्यपूर्वमा मात्र दस लाखभन्दा बढीको मृत्यु भएको छ भने खर्बौं डलरबराबरको क्षति भएको छ ।

अमेरिकी योजनामा भएको टर्कीको सैन्य कु असफल भएपछि टर्की अमेरिकी ध्रुवबाट रुसी ध्रुवमा पुग्ने सम्भावना बढेको छ । दक्षिण

... क्रमशः पृष्ठ ३ मा

सम्पादकीय

रक्तपिपासु साम्राज्यवादको प्रतिरोध गरौँ

अमेरिकाले गतसाता इरानी सैन्य कमान्डर जनरल कासिम सुलेमानीलगायत ८ जनाको अनाहकमा ड्रोन हमला गरी हत्या गरेको छ। अमेरिकी साम्राज्यवादका पिछलग्गुबाहेक सबैले यो घटनाको निन्दा र भर्त्सना गरेका छन् । यो उत्तरसाम्राज्यवादको पछिल्लो सैन्यउन्माद हो । महाभियोगको सामना गरिरहेका अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्पले दुनियाँको ध्यान विकर्षित गराउन र अन्यत्र मोड्न यस किसिमको अत्यन्त घृणित एवम् निन्दित नरसंहार मच्चाएर युद्धपिपासु साम्राज्यवादको नाङ्गो नाच नाचेका छन् । साम्राज्यवादको दलाली नगरी स्वतन्त्र रूपमा बाँच्न पाउने नागरिक र राष्ट्रको अधिकारमाथिको साम्राज्यवादी हस्तक्षेप र रक्तपिपासु कार्य अत्यन्त निन्दा एवम् भर्त्सनायोग्य छ ।

यो घटनाले विनाशकारी शक्तिको उन्मादमा रहेको अमेरिकी उत्तरसाम्राज्यवादलाई मृत्युको मुखतिर कुतकुत्याइरहेको देख्न सकिन्छ। राष्ट्रवादी इराकी शासक सद्दाम हुसेनलाई समाप्त नपारेसम्म कुवेतमा रहेको अथाह तेलभण्डार कब्जा गर्न नसक्ने भएपछि इराकमा पारमाणविक शस्त्रास्त्र भएको मिथ्या प्रचार गर्दै स्वतन्त्र इराकलाई नष्ट पारेको अमेरिकी साम्राज्यवाद अब फेरि इरानतिर सरेको छ र अनावश्यक रूपमा इरानी सैन्य बलका प्रमुख सुलेमानीसहित आठजनाको नृशंस हत्या गर्दै आफ्नो रक्तपिपासु अनुहार झनै उदाङ्गो पारेको छ। सर्पले आधा निलेर मर्ने बेलामा पुगेको भ्यागुतोले आफूअघिल्तिरबाट उडेको झिँगा सासले तानेझैँ अन्तर विग्रह, साम्राज्यवादको मरणोन्मुख चरित्र र विश्वक्रान्तिको ज्वारभाटाका कारण मृत्युशैयूयामा छट्पटाइरहेको अमेरिकी साम्राज्यवादी उन्माद छिटो अन्त्य हुने लक्षणहरू पनि देखिएका छन् । करोडौँ इरानी जनताले ट्रम्पको हत्याको बदला लिएरै छोड्ने उद्घोष गरेका छन् भने उनको टाउकाको मूल्य पनि तोकिएको छ। यसले पश्चिमएसियामा साम्राज्यवादले फेरि एकपटक युद्धको चक्र थोपरेको छ भने हजारौँ निर्दोष नागरिक अनाहक युद्धमा फस्ने र मारिने खतरा बढेको छ।

साम्राज्यवाद उसै पनि रक्तपिपासु नै हो । अझ अमेरिकी साम्राज्यवाद त डर लाग्दो गरी रक्तपिपासु साबित भएको छ। मानव रक्तपिपासु बनेको छ साम्राज्यवाद । मृत्योन्मुख अमेरिकी साम्राज्यवादले संसारभरका नागरिकलाई तहसनहस पारेको छ।

अमेरिकी साम्राज्यवादले विगतदेखि नै संसारभर युद्ध थोपर्दै र लाखौँ नागरिकको नरसंहार गर्दै आएको छ। उसले यही शताब्दीमा पनि अनाहकमा राष्ट्रवादी इराकी शासक सद्दाम हुसेनको कारयतापूर्वक हत्या गऱ्यो। अमेरिकी साम्राज्यवादले मुख्य खतराका रूपमा लिएका अमेरिकी जुम्ल्याहा भवनमा उनीहरूकै मुलुकका हवाईजहाज ठोक्काएर साम्राज्यवादको हुर्मत लिने र सेखी तोड्ने बिन लादेनको हत्या गऱ्यो। अफगानिस्तानलाई तहसनहस पाऱ्यो। इराकमा सद्दाम हुसेनको हत्या गरेर कठपुतली उभ्यायो। सिरियामा युद्धको ताण्डव मच्चाइरहेको छ। शक्तिशाली हतियार निर्माण नगरेको भए जनगणतन्त्र कोरियालाई खाइसक्ने थियो। हिजो सद्दाम र बिन लादेनहरूको हत्या गर्दा खुच्चिङ गरेका र मुख मिठ्याइरहेकाहरू बल्ल अब साम्राज्यवादी काल आआफ्नो घरमा छिरिरहेको अनुभूति गरिरहेका छन् तर पनि उनीहरूले चेतेका छैनन्। साम्राज्यवाद भनेकै युद्धपिपासु चरित्र हो भन्ने नचेतेसम्म र उसलाई पराजित नगरेसम्म विश्वले नै यो नियति बेहोरिरहनुपर्ने देखिएको छ।

अमेरिकी साम्राज्यवादले दक्षिणएसियामा छिरेर नेपाललाई पनि आतङ्ककारीको सूचीमा राखेको छ। एकीकृत जनक्रान्तिमार्फत वैज्ञानिक समाजवाद निर्माणमा लागिरहेको नेकपाले यसको कडा प्रतिवाद गरेको छ। अमेरिकी साम्राज्यवादले नेपाललाई सैन्य अखडा बनाउने एमसीसी आर्थिक प्याकेजको ललीपप देखाउँदै नेपालबाट चीनलाई नियन्त्रण गर्ने अत्यन्त खतरनाक षड्यन्त्र गरिरहेको छ तर हाम्रा शासकहरू भने हरियो घाँसमा लोभिइरहेका छन्। यो निन्दनीय छ। यस्तो नाङ्गो हस्तक्षेप र आक्रमण देखेर पनि केही नबोल्ने र देखेको नदेख्यै गर्ने लम्पसारवादी, दास मनोवृत्ति रहेसम्म युद्धको खतरा, साम्राज्यवादी हस्तक्षेप र आक्रमणको खतरा टर्दैन। हाम्रा कठपुतली शासकहरू साम्राज्यवादी नाङ्गो हस्तक्षेप र आक्रमणमा पनि मुखमा बुजो हालेर बसेका छन्, बोल्दैनन् किनकि उनीहरू आफैँ बफादार कुत्ताको व्यवहार गरिरहेका छन्। आफ्नो देश लुटिँदा नबोल्ने, पचास अर्ब रुपैयाँका लागि सैनिक गठबन्धन नै स्वीकार्ने र दास बन्न तयार हुने यी नयाँ भेषका लेन्डुपहरू हुन्। साम्राज्यवादसँगै यिनको पनि समाप्ति आवश्यक छ।

हरेक स्वतन्त्रताप्रेमी मुलुक र जनताले डटेर प्रतिरोध नगरेसम्म साम्राज्यावदी दारा-नङ्ग्रा भाँचिँदैनन्। भियतनाम, जनगणतन्त्र कोरिया, क्युबालगायत मुलुकबाट पत्तासाफ हुने गरी भागेको साम्राज्यवाद फेरि इराकी जनताको रगतको स्वादसँगै इरानमा पल्किएको छ। यो संसारभरकै स्वतन्त्रताप्रेमी, स्वाभिमान राष्ट्र र जनताको चासोको विषय हो।

भारतीय साम्राज्यवाद अर्को प्रतिरोधयोग्य प्रवृत्ति हो । एसिया र विशेषगरी दक्षिणएसियामा उन्माद देखाइरहेको भारतीय साम्राज्यवाद पनि निरन्तर पतनोन्मुख हर्कत गरिरहेको छ । दक्षिणएसियामा कुनै पनि मुलुक भारतीय साम्राज्यवादबाट आहत नभएको अवस्थामा छैनन्। नेपाली भूमि नै हडपेको भारतीय साम्राज्यवाद पारमाणविक शस्त्रास्त्र भएकै कारण मात्र पाकिस्तानसँग भयभीत छ। अन्यथा सिक्किम र भुटानलाई जस्तै उसले यस क्षेत्रका अन्य मुलुकलाई कि निलिसक्ने थियो कि त पङ्गु बनाएर राख्ने थियो । अमेरिकी साम्राज्यवाद, भारतीय साम्राज्यवाद र समग्र साम्राज्यवादी रक्तपिपासु प्रवृत्तिका विरुद्ध एकीकृत सङ्घर्ष गर्नु र तिनलाई पराजित गरी स्वतन्त्र हुनु आजको विश्वका सामु प्रमुख दायित्व बनेको छ।

लेखकहरूलाई सूचना

१. समसामयिक विषयका लेखरचना Preeti font मा टाइप गरेर ratokhabar@gmail.com मा पठाउनुहोला
२. अन्य सञ्चारमाध्यममा प्रकाशित वा प्रकाशनार्थ पठाएका रचना रातो खबरमा प्रकाशित गरिनेछैन कुनै पुस्तकमा प्रकाशित रचना नपठाउनुहोला
३. १२ देखि १५ सय शब्द नबढाईकन रचना पठाउनु पर्नेछ अन्यथा छाँटकाट गर्न सकिनेछ
४. अप्रकाशित रचना फिर्ता गर्ने प्रावधान छैन
५. प्रकाशित रचनाको राजनीतिक, वैचारिक तथा वैयक्तिक जबाफदेही लेखकमै हुनेछ

– रातो खबर साप्ताहिक

नेपाल अर्ध–सामन्ती देश रहेन

समाजवादी क्रान्तिका निम्ति उपयुक्त वस्तुगत आधार तयार

रमेश शर्मा

दुस्मनहरूमा पनि कोहीसँग सम्झौताहीन सङ्घर्ष चलाएर जानुपर्ने खालका दुस्मन हुन्छन् भने कोही वर्गसङ्घर्षका क्रममा टाढा-नजिक हुँदै अघि बढ्ने ढुलमुले हुन्छन् । त्यसैगरी मित्रमा पनि कोही अन्तिम लक्ष्यसम्म नपुगुन्जेल सँगै हिड्ने मित्र हुन्छन् भने कोही बीचबीचमा संशोधनवादी भड्काउमा फस्ने सम्भावना भएका पुँजीवादपरस्त हुन्छन् । यस कुराको सही पहिचानका लागि समाजमा विद्यमान वर्गहरुका बारेमा सूक्ष्म विश्लेषण आवश्यक हुन्छ ।

१. विषय प्रवेश

मालेमावादले गरेको ऐतिहासिक भौतिकवादी व्याख्याअनुसार विश्वभरि नै आज समाज विकासको एक मात्र प्रवृत्ति क्रान्ति हो। चाहे त्यहाँको समाज सामन्तवादी अवस्थाबाट अगाडि बढिरहेको होस् वा पुँजीवादी अवस्थाबाट वा अन्य कुनै पछौटेपनबाट अघि सर्दै गरेको होस् । यस्तो क्रान्ति बलप्रयोगबाट मात्र सम्भव छ । आमनिर्वाचनबाट समाजमा परिवर्तन हुन सक्छ भन्ने भ्रम अब हटिसकेको छ किनकि पुँजीवादीहरूले नै संसदीय चुनावी राजनीतिलाई सबैभन्दा बढी प्रतिफल आउने उत्पादनशील र महँगो व्यवसाय बनाइदिएका छन् । यो व्यवसाय अब सर्वसाधारणको पहुँचबाट बाहिर गइसकेको छ । चुनाव भनेको कुनै सिद्धान्त, दर्शन वा इमानदारीको प्रदर्शनमा आधारित हुने नभएर साम-दाम-दण्ड-भेदको राजनीति हो भन्ने कुरा राननीतिक पार्टीका नेताहरू निःसङ्कोच खुलेआम सार्वजनिक कार्यक्रममा नै भन्दै हिँड्न थालेका छन्। मतगणना वा मतपरिणाम घोषणा स्थलसम्म पनि ती हतकण्डाहरूको प्रयोग सामान्य हुन थालिसक्यो । पुँजी भएका व्यक्ति पनि इमानदार छन् भने प्रतिफलको आशा नगरी जनताको सच्चा सेवक भएर चुनिएर जानका निम्ति करोडौँको लगानी गरेर निर्वाचनमा जाने मूर्खता उसले गर्नेछैन । त्यसैले क्रान्तिको यो प्रवृत्ति विश्वमा समाजवाद र साम्यवादको स्थापना नभएसम्म जारी रहन्छ । यसको कुनै विकल्प छैन । एक मात्र सत्य यही हो। साम्यवादी समाजलाई काल्पनिक भनेर खिल्ली उडाउने ज्योतिषीहरूले दिने विकल्प भनेको सर्वसाधारणमाथि गरिने दमन र उत्पीडन मात्र हो जुन कुरालाई आज विश्वभरिका जनताको जनमतले नकारिसकेको छ चाहे त्यो उनीहरूले स्वर्गीय राज्य मान्ने गरेको अमेरिका नै किन नहोस्।

समाज विकासको लक्ष्य वा गन्तव्यका विषयमा सभ्य, सुसंस्कृत, न्यायपूर्ण र विकसित समाजको स्थापना गर्न चाहने चेतनशील अगुवा व्यक्तिहरूमा यस विषयमा कुनै पनि किसिमको द्विविधा रहनु आवश्यक छैन- मानवसभ्यतालाई विकास गरेर पुऱ्याउनुपर्ने अन्तिम लक्ष्य भनेको साम्यवाद नै हो । विवेकशील मानवमस्तिष्कले आजका दिनसम्म परिकल्पना गरेको उन्नत एवम् चरम रूप यही हो । तर उक्त लक्ष्यमा पुग्ने सही बाटो पहिल्याउनका निम्ति विचार-विमर्श गर्नु जरुरी हुन्छ । यसका निम्ति सबैभन्दा महत्वपूर्ण पाटो क्रान्तिका शत्रु र मित्रहरूबीचको फरकलाई बुझ्नु हो। शत्रुमा पनि कुन हदको शत्रु हो र मित्रमा कुन हदसम्म सँगै जान सक्ने मित्र हो भन्ने कुराको पहिचान आवश्यक छ। दुस्मनहरूमा पनि कोहीसँग सम्झौताहीन सङ्घर्ष चलाएर जानुपर्ने खालका दुस्मन हुन्छन् भने कोही वर्गसङ्घर्षका क्रममा टाढा-नजिक हुँदै अघि बढ्ने ढुलमुले हुन्छन् । त्यसैगरी मित्रमा पनि कोही अन्तिम लक्ष्यसम्म नपुगुन्जेल सँगै हिड्ने मित्र हुन्छन् भने कोही बीचबीचमा संशोधनवादी भड्काउमा फस्ने सम्भावना भएका पुँजीवादपरस्त हुन्छन्। यस कुराको सही पहिचानका लागि समाजमा विद्यमान वर्गहरूका बारेमा सूक्ष्म विश्लेषण आवश्यक हुन्छ। त्यस्तै देशको वस्तुगत सामाजिक-आर्थिक अवस्थालाई पनि आधारका रूपमा लिनुपर्ने हुन्छ । अनि मात्र देशमा गरिने क्रान्तिको स्वरूपबारे सही निष्कर्षमा पुग्न सकिन्छ। अन्यथा नियत जतिसुकै राम्रो भए पनि सही बाटो पहिल्याउन सकिएन भने क्रान्तिको प्रक्रिया धेरै लामो हुन जाने हुन्छ। यिनै सब विषयमा ध्यान केन्द्रित गरेर यो लेखमा नेपालको वर्तमान सामाजिक-आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण गरेर केही निष्कर्ष निकाल्ने प्रयत्न गरिएको छ।

२. चीनको समाज र चिनियाँ क्रान्तिबारे माओका विचारहरू

'हाम्रो मित्र र शत्रु छुट्ट्याउनु क्रान्तिका निम्ति अहम् सवाल हो । विगतका सङ्घर्षहरूको असफलताको कारण वास्तविक दुस्मनमाथि हमला गर्न वास्तविक मित्रहरूसँग एकता कायम गर्न नसक्नु हो । (Mao Tse-tung, "Analysis of the Classes in Chinese Society" Selected Works, vol.1,Foreign Languages Press, Peking 1965, p.13) उक्त लेखमा क. माओले त्यसबेला चीनको समाजमा निम्नानुसारका वर्गहरू रहेको देखाउनुभएको छ :

क. जमिनदार वर्ग र दलाल पुँजीपति वर्ग,
ख. मध्यम पुँजीपति वर्ग,
ग. निम्न-पुँजीपति वर्ग,
घ. अर्ध-सर्वहारा वर्ग र
ङ. सर्वहारा वर्ग।

यी वर्गहरूका बारेमा विश्लेषण गर्दै क. माओ भन्नुहुन्छ, 'युद्ध-सरदार, नोकरशाह, दलाल-पुँजीपति वर्ग, ठूला जमिनदार वर्ग र उनीहरूमाथि निर्भर बुद्धिजीवीहरूको प्रतिक्रियावादी तप्का हाम्रा दुस्मन हुन्। औद्योगिक सर्वहारा क्रान्तिको नेतृत्वदायी शक्ति हो। अर्ध-सर्वहारा वर्ग र निम्न-पुँजीपति वर्ग हाम्रा नजिकका मित्र हुन्। मध्यम-पुँजीपति वर्ग ढुलमुल छन् जसको दक्षिणपन्थी तप्का दुस्मन हुन सक्दछ भने वामपन्थी तप्का हाम्रो मित्र बन्न सक्छ।' (उही, पृ.१९) त्यसबेला चीनमा औद्योगिक मजदुरहरूको सङ्ख्या जम्मा २० लाखको हाराहारीमा रहेको कुरा उल्लेख छ।

यसै प्रसङ्गमा सन् १९३९ दिसम्बर महिनामा 'चिनियाँ क्रान्ति र चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टी' नामको पुस्तिका प्रकाशनमा आयो जसलाई क. माओसहित अन्य कमरेडहरूको सहयोगमा पाठ्यपुस्तकका रूपमा तयार पारिएको थियो । यस पुस्तिकामा चिनियाँ समाज र चिनियाँ क्रान्ति नामका दुईवटा अध्यायहरूमा तत्कालीन चिनियाँ समाज र क्रान्तिको स्वरूपका बारेमा विस्तृत चर्चा गरिएको छ।

पुस्तिकाको सुरुमा भौगोलिक सीमाका बारेमा विवेचना गर्दै भनिएको छ, 'चीनको सिमाना रुससँग जोडिनु र युरोप र अमेरिकी साम्राज्यवादी देशबाट टाढा रहनु क्रान्तिका लागि अनुकूल कुरा हो जब कि जापानी साम्राज्यवादसँगको भौगोलिक सामीप्य खतरनाक कुरा हो । (Mao Tse-tung, "Chinese Revolution and Chinese Communist Party", Selected Works, vol.2, Foreign Languages Press, Peking, 1965, p.306)

प्राचीन सामन्ती-समाजको विशेषताका बारेमा उक्त पुस्तिकामा भनिएको छ, 'त्यो समाज आत्मनिर्भर प्रकारको थियो । वस्तुको उत्पादन प्रायः उपभोगका लागि मात्र हुन्थ्यो। धेरैजसो जमिन राजाहरू, सम्भ्रान्त वर्ग र जमिनदारहरूको कब्जामा थियो । किसानहरू भूदासजस्तै थिए । नोकरशाह र सेनाको भरण-पोषण पनि किसानहरूबाट नै कर उठाएर गरिन्थ्यो। छिन वंशले चीनको एकीकरण गरेपछि यो एकतन्त्रीय शासन चलेको थियो।' (उही, पृ.३०७) 'त्यसबेलाको समाजको प्रधान अन्तरविरोध जमिनदार र किसानको बीचमा थियो।' (उही, पृ.३०८)

'चीनको समाज अर्ध-सामन्ती र अर्ध-औपनिवेशिक अवस्थामा फेरिने क्रम सन् १८४० को अफिम-युद्ध देखि नै सुरु भएको हो । तर जापानी साम्राज्यवादले चीनका विरुद्ध सन् १९३१ मा सशस्त्र हमला गरेपछि चीन औपनिवेशिक, अर्ध-औपनिवेशिक र अर्ध-सामन्ती समाजमा फेरियो।' (उही, पृ.३०९) उक्त पुस्तिकामा अगाडि भनिएको छ, 'चीनमा भएको राष्ट्रिय पुँजीवादको उद्भव र विकासको इतिहास भनेको त्यहाँको पुँजीपति वर्ग र सर्वहारा वर्गको उद्भव र विकासको इतिहास पनि हो । जसरी त्यहाँका व्यापारीहरूको, जमिनदारहरूको र नोकरशाहहरूको एउटा हिस्सा चिनियाँ पुँजीपतिहरूका पूर्वरूप थिए, त्यसैगरी किसानहरूको र शिल्पी मजदुरहरूको एउटा हिस्सा चीनमा सर्वहारा वर्गको पूर्वरूप थियो । यसको अर्को पाटो भनेको चीनमा पुँजीवादको विकास रोक्न साम्राज्यवादीहरू र चीनका सामन्ती शक्तिहरूका बीचमा भएको साँठगाँठ हो। साम्राज्यवादीहरूले चीनमा हमला गर्नुको उद्देश्य सामन्तवादी चीनलाई पुँजीवादी चीनमा बदल्नु नभई चीनलाई उपनिवेश वा अर्ध-उपनिवेशमा बदल्नु हो । यसका लागि उसले दमनको फौजी, राजनीतिक, आर्थिक र सांस्कृतिक हथकण्डा प्रयोगमा ल्याइरहेको छ। (उही, पृ.३१०)

उक्त पुस्तिकामा अगाडि १० बुँदामा साम्राज्यवादीहरूले कसरी स्वाधीन चीनलाई उपनिवेश वा अर्ध-उपनिवेशमा रूपान्तरित गरिरहेका छन् भन्ने कुराको वर्णन गरिएको छ। ती बुँदाहरूमा विभिन्न कालखण्डमा चीनमाथि गरिएका हमलाहरू, असमान सन्धि-सम्झौताहरू, बन्दरगाह र उद्योगधन्धामाथिको नियन्त्रण, बैङ्क र वित्तीय व्यवस्थामार्फत देश र जनतालाई ऋणमा डुबाइदिने, युद्धसामग्री बेचेर चीनमा आन्तरिक कलह मच्चाइदिने, स्कुल, अस्पताल आदिको माध्यमबाट सांस्कृतिक अतिक्रमण बढाइदिएर चिनियाँ जनताको चिन्तनप्रक्रियालाई नै विषाक्त बनाइदिनेजस्ता कुराहरूको उल्लेख छ। 'यसप्रकार साम्राज्यवादीहरूले एकतर्फ चीनको सामन्ती समाजलाई अर्ध-सामन्ती समाजमा फेरिदिए भने अर्कोतर्फ एउटा स्वाधीन चीनलाई अर्ध-औपनिवेशिक वा औपनिवेशिक बनाइदिए।' (उही, पृ. ३१२)

चिनियाँ समाजका यी विविध पाटाहरूको विश्लेषण गर्दै उक्त पुस्तिकामा चीनको औपनिवेशिक, अर्ध-औपनिवेशिक र अर्ध-सामन्ती समाजका विशेषताहरूलाई ६ वटा बुँदाहरूमा समेटिएको छ :

क. सामन्ती कालको आत्मनिर्भरता नभए पनि जमिनदार वर्गद्वारा गरिने किसानमाथिको शोषण यथावत् मात्र नभई दलाल पुँजी र सूदखोर पुँजीले गर्ने शोषण पनि उनीहरूमाथि थपिएको छ।
ख. राष्ट्रिय पुँजीको विकास भए पनि त्यो कमजोर अवस्थामा छ। उनीहरूको सम्बन्ध विदेशी साम्राज्यवाद र घरेलु सामन्तवादसँग जोडिएको छ।
ग. राजा र सम्भ्रान्त वर्गको सत्ता फालिए पनि जमिनदार र ठूला पुँजीपतिहरूको संयुक्त अधिनायकत्व कायम छ र जापान अधिकृत क्षेत्रमा जापानी साम्राज्यवादीहरूको कठपुतली शासन छ।
घ. साम्राज्यवादले चीनको आर्थिक मामिलामा मात्र नभई राजनीतिक र सैनिक शक्तिमाथि पनि नियन्त्रण जमाएको छ। जापान अधिकृत क्षेत्रमा पूरा उनीहरूकै शासन छ।
ङ. चीनको आर्थिक, राजनीतिक र सांस्कृतिक विकास असन्तुलित छ।
च. साम्राज्यवाद र सामन्तवादको दोहोरो उत्पीडनको कारणले गर्दा किसानहरू झन्झन् गरिब हुँदै गएका छन्। (उही, पृ.१२-१३)

यी सबै विश्लेषणबाट के निष्कर्ष निकालिएको छ भने, 'साम्राज्यवाद एवम् चिनियाँ राष्ट्रका बीचको अन्तरविरोध र सामन्तवाद एवम् जनताबीचको अन्तरविरोध, यी दुवै चिनियाँ समाजका मुख्य अन्तरविरोधहरू हुन्। (उही, पृ.३१३)

यसबाट के देखिन्छ भने विदेशी अतिक्रमणको कारण राजनीतिक रूपमा देश अर्ध-सामन्ती अवस्थामा फेरिए पनि व्यवहारमा जनतामाथि सामन्ती व्यवस्थामा हुने शोषण यथावत् कायम रहेको थियो । पुस्तिकामा भनिएको छ, 'चीनको समाजको स्वरूपलाई राम्ररी बुझ्नु नै त्यहाँको क्रान्तिका तमाम समस्याहरूलाई स्पष्ट रूपमा बुझ्नु हो ।' (उही, पृ.३१५) यही विश्लेषणका आधारमा नै क्रान्तिमा दुस्मनमाथि गरिने प्रहारको निशानाबारे भनिएको छ, 'वर्तमान चिनियाँ समाजको स्वरूप औपनिवेशिक, अर्ध-औपनिवेशिक र अर्ध-सामन्ती भएको कारणले क्रान्तिको वर्तमान चरणमा प्रहारको निशाना पनि साम्राज्यवाद र सामन्तवाद हुन् अर्थात् साम्राज्यवादी देशका पुँजीपतिहरू र आफ्नो देशका जमिनदार वर्गहरू हुन्।' (उही, पृ.३१५)

यिनै सब कुराहरूलाई आधार मानेर उक्त पुस्तिकामा भनिएको छ, 'क्रान्तिको मुख्य कार्य भनेको यी दुवै दुस्मनमाथि प्रहार गर्नु हो अर्थात् साम्राज्यवादी उत्पीडन समाप्त पार्नको निम्ति राष्ट्रिय क्रान्ति गर्नु र सामन्ती जमिनदारहरूको उत्पीडन समाप्त पार्न जनवादी क्रान्ति गर्नु हो । राष्ट्रिय क्रान्ति र जनवादी क्रान्ति, यी दुवै आधारभूत रूपमा फरक भएर पनि एकापसमा जोडिएका छन्।' (उही, पृ.३१८)

क्रान्ति सम्पन्न गर्ने क्रममा समाजका विभिन्न तह र तप्काको विश्लेषण आवश्यक हुन्छ। केही क्रान्तिका दुस्मन हुन्छन् र प्रहारको निशाना बन्छन् भने केही मित्रहरू हुन्छन् जो क्रान्तिका प्रेरकशक्ति हुन्छन् । यसै कुरालाई लिएर पुस्तिकामा चिनियाँ समाजको वर्ग-विश्लेषण पनि गरिएको छ जसअनुसार तत्कालीन चीनको समाजमा ६ प्रकारका वर्गहरू रहेको बताइएको छ :

१. जमिनदार वर्ग, २. पुँजीपति वर्ग, ३. निम्न-पुँजीपति वर्ग, ४. किसान वर्ग, ५. सर्वहारा वर्ग र ६. आवाराहरू । यिनीहरूमध्ये ठूला जमिनदारहरू क्रान्तिका लागि प्रेरक नभई दुस्मन हुन् भने साना जागरुक जमिनदारहरूसँग जो जापानविरोधी छन्, एकता गर्ने प्रयत्न गर्नु पर्दछ र पुँजीपतिहरूमा पनि दलाल पुँजीपतिहरू दुस्मन कित्तामा पर्दछन् भने राष्ट्रिय पुँजीपतिको ढुलमुले दोहोरो चरित्र हेरेर समयानुसार प्रेरक शक्ति वा दुस्मन कुन कित्ताका हुन् भनेर छुट्ट्याउनु पर्दछ भनिएको छ । त्यस्तै निम्न-पुँजीपति वर्गका विभिन्न तप्काहरू जस्तो, बुद्धिजीवी, विद्यार्थी, साना व्यापारी, शिल्पकारहरू, स्वतन्त्र पेसा भएकाहरू सबैलाई क्रान्तिका प्रेरक शक्ति हुन् भनिएको छ । त्यसबेला चीनमा किसानहरूको सङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको ८०% बताइएको छ। त्यसमध्ये १०% धनी किसानसँग सन्तुलित व्यवहार गर्नुपर्दछ र बाँकी २०% मध्यम किसान र ७०% गरिब किसानलाई क्रान्तिको प्रेरक शक्ति मानेर उनीहरूसँग गठबन्धन गर्नुपर्ने कुरा गरिएको छ। तत्कालीन चीनमा ४५ करोड जनसङ्ख्या हुँदा औद्योगिक मजदुर अर्थात् सर्वहाराको सङ्ख्या २५ देखि ३० लाख रहेको भनिएको छ । यसबाहेक साना उद्योगहरू, हस्तकला, शिल्पकला, पसल आदिमा काम गर्ने सर्वहारा पनि थिए । यसका साथै गाउँमा खेतमा काम गर्ने सर्वहारा पनि थिए । यी सर्वहाराहरूलाई

... बाँकी पृष्ठ ४ मा

पृष्ठ १ बाट क्रमशः

उत्तरसाम्राज्यवाद र परिवर्तित अन्तर्राष्ट्रिय परिस्थिति

चीन सागरको सीमा विस्तारलाई लिएर भइरहेको विवाद यथावत् नै छ। संयुक्त राष्ट्रसङ्घको अदालतले चीनको सीमा विस्तारलाई मान्यता नदिने गरेको गलत निर्णय र राष्ट्रसङ्घ अदालतको निर्णयलाई चीनले मान्न अस्वीकार गरेको घटना निकै पेचिलो बनेको छ।

उत्तरकोरियाको अणुबम परीक्षणलाई लिएर अमेरिकाले दक्षिणकोरियामा जडान गर्न थालेको उच्चशीतोष्ण सुरक्षा प्रतिरोध प्रणाली (थाड) को विषयले रुस, चीन र अमेरिकाबीच तनाव उत्पन्न भइरहेको छ।

हालै भारत नियन्त्रित कास्मिरमा कास्मिरी विद्रोहीले आक्रमण गरेपछि भारतले पाकिस्तानविरुद्ध गरेको सैन्य हमलाको प्रचार र पाकिस्तानले गरेको प्रतिक्रियाले त्यो क्षेत्र अरू तनावपूर्ण बन्दै जाने देखिएको छ।

अगस्टमा कोलम्बियाको क्रान्तिकारी विद्रोही शक्ति फार्क र सरकारबीच गृहयुद्ध रोक्ने शान्तिसम्झौता भयो। उक्त सम्झौतालाई अमेरिकी उक्साहटमा जनमतसङ्ग्रहद्वारा अस्वीकृत गर्न लगाइएको विषय पनि गम्भीर खालको छ। यी सबै बहुध्रुवकै अभिव्यक्ति हुन्।

२) विश्व उत्तरसाम्राज्यवादी चरित्रमा प्रवेश गर्नु अर्को राजनीतिक विशेषता हो। दोस्रो विश्वयुद्धको अन्त्य, शीतयुद्धको आरम्भ, सोभियत सङ्घको पतन र नयाँ ध्रुवको विकासले साम्राज्यवाद उत्तरसाम्राज्यवादमा पुगेको छ। उत्तरसाम्राज्यवादका विषयमा सैद्धान्तिक महत्वको शीर्षकमा उल्लेख गरिनेछ।

३) शक्ति राष्ट्रहरूमा देखापरेको अन्धराष्ट्रवाद तेस्रो राजनीतिक विशेषता हो। रुसमा पुटिनले दिएको रुसी राष्ट्रियताको नारा, बेलायतले जनमतसङ्ग्रहद्वारा ईयूबाट ब्रेक्जिट (अलग) हुने गरेको निर्णय, अमेरिकी राष्ट्रपति चुनावमा डोनाल्ड ट्रम्पले दिएको अमेरिकालाई फेरि महान् बनाउने नारा, अमेरिकाबाट आप्रवासीलाई धपाउने, मुस्लिमलाई अमेरिका पस्न नदिने र मेक्सिकोसँगको सीमामा पर्खाल लगाउने घोषणा, भारतमा मोदीले दिएको 'मेकिङ इन्डिया' को नारा र चिनियाँ राष्ट्रपति सीले दक्षिण समुद्री सीमा विस्तार गर्न लिएको निर्णय आदिले विश्वराजनीतिमा पुनः अतिराष्ट्रवाद वा अन्धराष्ट्रवाद बढ्केको प्रस्ट देख्न सकिन्छ। शक्ति राष्ट्रहरूमा अन्धराष्ट्रवाद बढ्नुको अर्थ विश्व भयानक युद्धको नजिक जानबाहेक अर्को हुँदैन।

४) उच्चतम सैन्य शक्तिको विकास चौथो राजनीतिक विशेषता हो। विश्वमा शक्तिको मापन सैन्य श्रेष्ठतामा गरिँदैछ। सैन्य श्रेष्ठता अत्याधुनिक सैन्य प्रविधिद्वारा निर्धारित भइरहेको छ। बीसौँ शताब्दीसम्म हाबी रहेको स्थल र हवाई सैन्य शक्तिको ठाउँ अत्याधुनिक हवाई, साइबर र क्षेप्यास्त्र सैन्य शक्तिले लिँदै गएको छ। अन्तरमहाद्विपीय क्षेप्यास्त्रप्रणाली, नक्षत्र क्षेप्यास्त्रप्रणाली र प्रतिरोध क्षेप्यास्त्रप्रणाली यसको केन्द्रभागमा रहेका छन्।

५) पुँजीवादी संसद्वादी व्यवस्थाको सङ्कट यतिबेलाको पाँचौँ राजनीतिक विशेषता हो। उत्तरसाम्राज्यवादले जति नै राजनीतिक, आर्थिक, सैनिक शक्तिको प्रयोग गरे पनि यसले विश्वलाई शान्ति, स्थिरता र समृद्धि दिन सकेको छैन। बरु विश्वमा यही व्यवस्थाको असफलताका कारण भयानक युद्धहरू फैलिँदै गएका छन्। एकपछि अर्को देशमा पुरानो सत्ताविरुद्ध विद्रोहहरू जन्मिने गरेका छन्। लेनिनले भन्नुभएको छ, 'साम्राज्यवाद भनेको युद्ध हो। शान्तिको सर्त वैज्ञानिक समाजवाद मात्र हुन सक्छ।' आज पनि यो बहस अगाडि आएको छ।

ख) आर्थिक चरित्र

यो शताब्दीमा आउँदा विश्वको आर्थिक चित्र पनि बदलिँदै गएको छ। दोस्रो विश्वयुद्धपछि शीतयुद्धकालमा साम्राज्यवादी शक्तिहरूले अगाडि सारेको उदारीकरण असफल भएको छ भने नयाँ खालका आर्थिक विशेषताहरू देखापरेका छन्। चीन विश्व बजारको प्रतिस्पर्धामा उत्रिएर विश्वकै दोस्रो आर्थिक शक्ति बन्न पुगेको छ। आर्थिक चरित्रका दृष्टिले साम्राज्यवाद उत्तरसाम्राज्यवादमा पुगेको छ। खासगरी वैज्ञानिक समाजवादको लोकप्रियताबाट अत्तालिएको पुँजीवाद र साम्राज्यवादले कयौँ क्षेत्रमा समाजवादका विशेषताहरूलाई आफ्नो तरिकाले प्रयोग गर्दै आफ्नो चरित्र सुरक्षित गर्ने कोसिस गरिरहेको छ। वर्तमान विश्वका आर्थिक विशेषताहरूलाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

१) उदार अर्थप्रणालीको असफलता

उदारीकरणको असफलता आजको एउटा विशेषता हो। दोस्रो विश्वयुद्धपछि शीतयुद्धकालमा पुँजीवादले उदारीकरण र निजीकरणको नीति अगाडि बढायो। यसको उद्देश्य विश्व बैङ्क, विश्व मुद्राकोष, ठूला वित्तीय संस्थालाई विश्वभर विशेषतः तेस्रो मुलुकहरूमा प्रवेश गराउने, ती राष्ट्रका नियमकानुनहरूलाई बदलेर वित्तीय संस्थाअनुरूप बनाउने, ठूलो पुँजीलाई निर्बाध रूपले लगानी गर्न दिने, जनताको सस्तो श्रमलाई उपयोग गने, पुँजीलाई भूमण्डलीकृत गर्ने रहेको थियो। उनीहरूले यसलाई पुँजी, सुविधाको विस्तारद्वारा जनताको स्तर उठाउने प्रचार गरेका थिए तर बीसौँ शदीको अन्त्यसँगै उदारीकरणको प्रयोग पनि असफल हुन पुगेको छ। विश्वको अर्थतन्त्र पुनः अन्धराष्ट्रवाद र अतिकेन्द्रित विशेषतातर्फ फर्किएको छ।

२) निगम पुँजीको प्रयोग

साम्राज्यवादले २० को आठौँ दशकबाट निगम पुँजीको प्रयोग गर्‍यो। उदारवादको असफलतासँगै निगम पुँजीको प्रयोग अगाडि आएको छ। निगम पुँजीको प्रभुत्व चौतर्फी देखिन्छ। पहिले विश्व बैङ्क, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोष आदिबाट काम गर्दै आएको साम्राज्यवादले पछिल्लो समयमा निगम पुँजीको प्रयोगमा विशेष जोड दिएको छ। यसको प्रमुख चरित्र भनेको आर्थिक उत्पादनको सम्पूर्ण क्षेत्रलाई केन्द्रीकृत संरचनाअन्तर्गत परिचालन गर्ने रहेको छ। यसले पुँजीको उत्पादन, विनिमय, वितरण सबैलाई एउटै डालोबाट नियन्त्रण गर्दछ।

निगम पुँजीको प्रभाव आर्थिक बजारमा मात्र नरहेर राजनीतिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, शैक्षिक, स्वास्थ्य आदि क्षेत्रसम्म फैलिएको छ। खुलेआम चर्चा छ कि पुँजीवदी राष्ट्रहरू (अमेरिका, भारत, युरोप र एसिया) मा देशको राजनीतिक नेतृत्व कसलाई दिने भन्ने निर्णय निगम पुँजीपतिहरूको हातमा पुगेको छ। त्यसैगरी समाजमा कस्तो संस्कृति जन्माउने, हुर्काउने र फैलाउने, कुन धर्मलाई प्रोत्साहन गर्ने भन्ने मामिला पनि निगम पुँजीपति वर्गद्वारा निर्धारित हुने गरेको छ।

३) चीनको तीव्र आर्थिक विकास

यो शताब्दीको अर्को आर्थिक विशेषता चीनको तीव्र आर्थिक विकास र चीनले हासिल गरेको दोस्रो स्थान रहेको छ। बीसौँ शताब्दीको अन्त्यमा विश्व बजारमा प्रवेश गरेको चीनले आर्थिक क्षेत्रमा तीव्र विकास गर्दै विश्वको दोस्रो स्थान लिन पुगेको छ भने गार्हस्थ उत्पादनमा अमेरिकालाई उछिन्दै पहिलो हुन पुगेको छ। चीनको आर्थिक विकाससँगै गठन भएको ब्रिक्स र ब्रिक्सको नेतृत्वमा स्थापना भएका न्यु डेभलपमेन्ट बैङ्क र एसियन एन्फ्रास्ट्रक्चर डेभलपमेन्ट बैङ्कजस्ता संस्थाहरूले अमेरिकाको नेतृत्वमा सञ्चालित विश्व बैङ्क, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषको एकलौटी प्रभुत्वलाई कमजोर बनाउँदै लग्ने अवस्था छ। केही विश्लेषकहरूको दृष्टिमा चीनको आर्थिक विकास विश्वमा ठूलो युद्धबिना गरिएको विकास हो।

४) आर्थिक उत्पादनमा जोड

उत्तरसाम्राज्यवादले पछिल्लो समयमा आफ्नो प्रभाव क्षेत्रहरूमा आर्थिक उत्पादनमा निकै जोड दिने गरेको छ। विश्वका रणनीतिक र सामरिक महत्वका क्षेत्रमा दलालहरू खडा गर्ने, ती देशहरूमा आफ्ना कम्पनी र कारखानाहरू खडा गर्ने, त्यहाँका जनताको सस्तो श्रमलाई उपयोग गर्ने र आर्थिक वृद्धिमा जोड दिने नीति साम्राज्यवादले लिएको छ। पैसा उसकै, उद्योग उसकै, प्रविधि उसकै, केवल श्रम र बजार मात्र प्रयोग गरी भौतिक सुविधा दिएर राजनीतिक रूपले प्रभुत्व जमाउने काम गर्दै आएको छ। श्रमिक वर्गलाई अधिकार, मुक्ति र स्वाधीनताको चेतनाबाट सम्पूर्ण रूपले यन्त्रजस्तो बनाएर राजनीतिक सत्ता टिकाउनमा लागेको देखिन्छ। यसलाई उनीहरूले उदार अर्थप्रणालीको संज्ञा दिन खोजे पनि यो आर्थिक विशेषता यो शताब्दीको विशेषता हो। दक्षिणकोरिया, मलेसिया, साउदी अरब, कतार, सिङ्गापुर आदि यसका उदाहरणहरू हुन्।

५) समन्वयकारी रूपको प्रयोग

यो शताब्दीमा उत्तरसाम्राज्यवादले आर्थिक क्षेत्रमा प्रयोग गरेको समन्वयकारी आर्थिक रूप पनि एउटा विशेषता बनेको छ। यसको प्रयोग आर्थिक उत्पादन र वितरण गर्न खोजिएको छ। उत्पादनमा मालिक र श्रमिकको बीचमा रहेको अन्तरविरोधलाई भ्रमित गर्न र वर्गसङ्घर्षलाई भुत्ते पार्न यस्तो रूपलाई प्रयोग गरिएको छ। उद्योगहरूमा मजदुरको सेयरको व्यवस्था, मुनाफाबाट बोनस र अतिरिक्त वेतनको व्यवस्था, मुनाफाको सानो हिस्साबाट श्रमिकको जीवन व्यवस्थापन र सामाजिक कार्यमा विनियोजन यसका उदाहरणहरू हुन्।

६) भूमण्डलीकृत चरित्र

उत्तरसाम्राज्यवादले पछिल्लो समयमा पुँजीको चरित्रलाई भूमण्डलीकृत गरिदिएको छ। गतिशीलता र भूमण्डलीकृत यसको विशेषता बनेको छ। पुँजीपतिले आफ्नो पुँजीलाई केन्द्रबाट आधुनिक प्रविधिको उपयोग गर्दै मुनाफाको सर्तमा जता पनि पठाउन सक्ने र जताबाट पनि फिर्ता गर्न सक्ने विशेषतामा ढालेको छ। यसलाई कुनै ठाउँविशेषको मतलब नभई मुनाफासँग मतलब छ। मुनाफा हुन्छ भने विश्वको कुनै पनि कुनामा पुग्न तयार हुन्छ। मुनाफा छैन भने सुविधा सम्पन्न ठाउँमा पनि रहँदैन। पृथ्वीको कुनै पनि भूभाग यसको पहुँचबाट बाहिर छैन।

उत्तरसाम्राज्यवादले पछिल्लो समयमा पुँजीको चरित्रलाई अधिकतम रूपले उपभोगवादी बनाइदिएको छ। एउटा शबद नै खुब प्रचलनमा रहेको छ- प्रयोग गर्नु र मिल्काउनु (गकभ बलम तजचयध)। यसको मतलब हो पुँजीको लगानी र उत्पादन नागरिकको आवश्यकतासँग सम्बन्धित नभएर पुँजी निर्यात गर्ने देश र पुँजीपतिलाई बढीभन्दा बढी फाइदा कसरी हुन्छ, कसरी बजार ठूलो बनाउन सकिन्छ, कसरी नागरिकलाई उपभोगका लागि तान्न सकिन्छ भन्नेसँग मात्र सरोकार छ। उपभोगवादी चरित्रले मानवीय जीवनका मूल्य, मान्यता, आदर्श, संस्कार सबैलाई तहसनहस गर्दै मान्छेलाई पुँजीको खेलौना बनाइदिने गरेको छ।

ग) सैन्य चरित्र

२१ औँ शताब्दीमा पुग्दा विश्वको सैन्य चरित्र पनि बदलिएको छ। दुनियाँको नियन्त्रण र सञ्चालन सैन्य शक्तिको भरमा गरिँदैछ। बदलिएको सैन्य चरित्रलाई बुझ्न हामी निम्न विशेषताहरू उल्लेख गर्न सक्छौँ :

१) सैन्यीकृत विश्व

सैन्यीकृत विश्व आजको विशेषता बनेको छ। विश्वराजनीतिको केन्द्रमा सैन्य शक्ति रहेको छ। शक्तिकेन्द्रको मापन पनि सैन्य शक्तिका आधारमा गरिन्छ। पूर्वसोभियत सङ्घको समयमा नेटो र वार्सा प्याक्टले विपरीत सैन्य गठबन्धनले गरेका थिए भने आज अमेरिकी गठबन्धन र रुस चीनलगायतको मोर्चा सक्रिय हुँदै गएका छन्। दुनियाँका सबै राजनीतिक एवम् आर्थिक मामिलाहरूलाई सैन्य शक्तिको प्रभावमा राखेर सुल्झाइने गरिएको छ। सैन्य प्रतिस्पर्धाको कारण विश्व विभाजन, भागबन्डा, ध्रुव, प्रतिध्रुवको अवस्था सिर्जना भएको छ।

२) अत्याधुनिक सैन्य प्रविधिको विकास

अत्याधुनिक सैन्य प्रविधिको विकास अर्को सैन्य विशेषता हो। जुनसुकै आधुनिक प्रविधि पहिले सुरक्षा क्षेत्रमा प्रयोग भएर मात्र नागरिकहरूको उपयोगमा जाने गरेका छन्। सूचना, हवाई, ऊर्जा, रसायन, सुरक्षा, यातायात सबै प्रविधिहरूमा यो लागू भइरहेको छ। नयाँ प्रविधिको अनुसन्धान पनि सैन्य आवश्यकतालाई केन्द्र राखेर गरिँदैछन्।

३) ठूलो धनराशिको प्रयोग

सैन्य क्षेत्रमा ठूलो धनराशिको प्रयोग तेस्रो सैन्य विशेषता हो। सबै शक्तिशाली देशहरूले आफ्नो बजेटको ठूलो हिस्सा सैन्य क्षेत्रमा लगानी गरिरहेका छन्। अमेरिकाले सेनामा लगानी गरेको बजेट विश्वका अधिकांश देशको कुल बजेटभन्दा कयौँ गुणा बढी रहेको छ। अमेरिकी सैन्य बजेट नेपालको कुल बजेटको ५८ गुणा ठूलो रहेको छ। त्यसैगरी रुस, चीन, भारत, ब्रिटेन आदि देशका सैन्य बजेट पनि निकै ठूलो परिमाणमा रहेका छन्। शक्ति राष्ट्रहरूले सैन्य क्षेत्रमा खर्चिरहेको रकम मानवजीवनको सुधारमा लगाउने हो भने पनि विश्वले आजको गरिबी भोग्नु पर्नेछैन।

४) दक्ष जनशक्ति प्रयोग

दक्ष जनशक्तिको प्रयोग चौथो सैन्य विशेषता हो। सबै शक्ति राष्ट्रहरूले सबैभन्दा दक्ष जनशक्ति सेनामा प्रयोग गरिरहेका छन्। बीसौँ शताब्दीसम्म बलियो मानिएको स्थल सेना घटाउँदै हवाईसेना, साइबर सेना र आईटी सेनामा शक्ति बढाइँदैछ। अमेरिका, रुस, चीन, ब्रिटेन आदि देशमा हवाईसेनाको सङ्ख्या लाखौँ पुर्‍याइएको छ।

घ) सामाजिक विशेषताहरू

२१ औँ शताब्दीमा पुग्दा विश्वका सामाजिक विशेषताहरू पनि नयाँ बनेका छन्। खासगरी उत्तरसाम्राज्यवादी, दलाल पुँजीवादी राजनीतिक विशेषताहरूका कारणले नयाँ सामाजिक स्थिति बनेको हो जसलाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

१) पुँजीवादी विश्व व्यवस्था

पुँजीवादी विश्व व्यवस्था यो शताब्दीको पहिलो सामाजिक विशेषता हो। पूर्वसोभियत सङ्घ विघटन भएपछि विश्वमा अस्थायी रूपले भए पनि पुँजीवाद हाबी हुन पुगेको छ। अमेरिकी नेतृत्वमा उत्तरसाम्राज्यवाद हाबी भइरहेको छ। अमेरिकाले संयुक्त राष्ट्रसङ्घमार्फत शासनलाई पनि कम गर्दै प्रत्यक्ष नेतृत्व र निर्देशन गर्न खोजिरहेको छ। यसलाई विश्व व्यवस्थाका रूपमा हेरिएको छ।

२) नवऔपनिवेशिक अवस्था

नवऔपनिवेशिक अवस्था आजको अर्को सामाजिक विशेषता हो। शीतयुद्धकालको अन्त्यपछि साम्राज्यवादको चरित्रमा परिवर्तन भयो। साम्राज्यवाद राजनीतिक रूपले उत्तरसाम्राज्यवादमा पुग्दा साम्राज्यवादी कालको उपनिवेशवाद बदलिएर नवउपनिवेशमा पुगेको छ। यसको विशेषता भनेको राजनीतिक र आर्थिक क्षेत्रमा दलालहरू खडा गरेर राज्यको समग्र नेतृत्व आफ्नो नियन्त्रणमा राख्ने हो। दलालहरू रूप र अनुहारमा सम्बन्धित देशकै भए पनि अर्थ, सुरक्षा, राजनीतिको नेतृत्व शक्तिकेन्द्रको हातमा कायम हुन्छ। यस्तो सामाजिक अवस्था नेपालजस्ता अविकसित देशमा मात्र नभएर जापान, दक्षिणकोरिया, जर्मनी, मलेसियाजस्ता आर्थिक रूपले विकसित देशमा पनि रहेको छ जहाँ अमेरिकी सेना तैनाथ छ र मुख्य नीतिहरू ऊबाट नै निर्देशित छन्।

३) प्राविधिक समाजको विकास

प्राविधिक समाजको विकास तेस्रो विशेषता हो। १९ औँ र २० औँ शताब्दीमा विज्ञान र प्रविधिको सम्बन्ध यो स्तरमा जनताको हातमा आइसकेको थिएन। प्रायः प्रविधिको नियन्त्रण राज्यसँग नै थियो। परन्तु यो शताब्दीमा प्राविधिक क्षेत्रमा अभूतपूर्व क्रान्ति हुन गयो। यसलाई विज्ञहरूले चौथो क्रान्ति पनि भनेका छन्। प्रविधिमा जनताको पहुँचले गर्दा विगत कालका सामाजिक सम्बन्धहरू बदलिएका छन्। प्राविधिबिनाको समाज अपाङ्ग बन्ने स्थिति छ। प्रविधिले समाजलाई एकातिर पूरा खुला र व्यापक बनाइदिएको छ भने अकोतिर निकै साँगुरो र बन्द पनि बनाइदिएको छ। यसमा कम्प्युटर, टीभी, मोबाइल फोन, अनलाइन, फेसबुक, यातायात, बिजुली आदि मुख्य रहेका छन्।

४) धार्मिक एवम् जातीय प्रवृत्ति विस्तार

धार्मिक र जातीय प्रवृत्ति विस्तार पनि आजको समाजको विशेषता बनेको छ। १९ औँ शताब्दीमै पुँजीवादले धर्मसँग सम्बन्धविच्छेद गरेको थियो। तर वैज्ञानिक समाजवादले भौतिकवादलाई जनतामा स्थापित गर्न थालेपछि उत्तरआधुनिकतावादी, उत्तरसाम्राज्यवादी प्रवृत्तिले उल्टो फन्को मार्दै धर्म र जातीयतालाई प्रोत्साहन दिन पुगेको छ। उत्तरसाम्राज्यवादले एकातिर विज्ञानलाई प्रयोग गरेर दुनियाँमा प्रभुत्व जमाउने, अकोतिर समाजलाई धार्मिक र जातीयकरण गर्दै दुनियाँलाई अन्धत्व लाद्ने काम गरिरहेको छ। उसले धर्मको आडमा सत्ता टिकाउने खेल खेलिरहेको छ। अर्बौं डलर धर्मको प्रचारमा लगाएर धर्म विस्तार गर्ने कार्य गरिरहेका छन्। अन्धविश्वासलाई कतिसम्म प्रश्रय दिइएको छ भने धार्मिक ग्रन्थ छोएमा बिरामी सन्चो हुन्छ भन्नेजस्तो झूटो र भ्रामक चेतना फैलाइँदैछ। धर्मकै नाममा ठूलठूला युद्ध छेड्ने स्थिति बनेको छ।

च) सांस्कृतिक अवस्था

२१ औँ शताब्दीमा पुग्दा विश्वको सांस्कृतिक विशेषतामा पनि परिवर्तन देखापरेको छ। विगतकालको साम्राज्यवादी, पुँजीवादी, समाजवादी सांस्कृतिक चरित्रमा फेरबदल भएको छ। विश्व उत्तरआधुनिकताको चपेटामा पर्दै गएको छ। समाजका मानवीय मूल्यमान्यताहरू विघटित र विखण्डित हुँदै गएका छन्। वर्तमान संस्कृतिका विशेषतालाई निम्नअनुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

१) उत्तरआधुनिक संस्कृति

उत्तरआधुनिकतावादी संस्कृति आजको मुख्य विशेषता हो। सबै वस्तुलाई विभाजन, विखण्डन र विसर्जनमा हेर्नु यसको सार हो। यो संस्कृतिले मानवजीवन, समाज र राज्यलाई प्रगति र परिवर्तनतिर नलगेर विकृति, विसङ्गति र अराजकतातर्फ धकेल्ने गरेको छ। यसले सबै वस्तुलाई केवल उपभोगको दृष्टिले मात्र हेर्छ। राजनीतिक दृष्टिले पुरानै राज्यव्यवस्थालाई कायम राख्न सहयोग पुर्‍याउँछ।

२) उपभोगवादी चरित्र

उपभोगवादी र प्रयोगवादी प्रवृत्ति संस्कृतिको अर्को विशेषता हो। जनता, समाज र राज्यलाई फाइदा पुग्छ-पुग्दैन यसलाई मतलब हुँदैन। केवल आफ्नो ग्रुप, कम्पनी र लगानीकर्तालाई मुनाफा हुन्छ कि हुँदैन भन्नेसँग मात्र मतलब छ। यो कति उपभोगवादी छ भने निजी फाइदाका लागि जे पनि गर्न पुग्छ। समाजमा हुर्किरहेका सबै विकृतिको स्रोत यही संस्कृति बनेको छ।

३) अप्राकृतिक चरित्र

यो संस्कृति अप्राकृतिक र अराजकतावादी पनि छ। यतिसम्म कि गर्नै नहुने पशुवत्खालका क्रियाकलाप गरिरहेको छ। पुरुषले पुरुषलाई र महिलाले महिलालाई विवाह गर्ने, पर्यावरण र प्राकृतिक हुने नाममा छाडा र अराजकतापूर्ण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, पैसाको स्वार्थमा शरीर किनबेच गर्नेजस्ता कार्यहरू यसैका परिणाम हुन्।

उल्लिखित राजनीतिक, आर्थिक, सैनिक, सामाजिक, सांस्कृतिक विशेषताहरूले गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय राजनीतिक अन्तरविरोधहरू पनि नयाँ विकास भएका छन् जो निम्न रहेका छन् :

१) शक्तिकेन्द्रहरूबीचको सङ्घर्ष

शक्तिकेन्द्रहरूबीचको सङ्घर्ष पहिलो अन्तरविरोध रहेको छ। रुस र चीनको उदयले एकध्रुवीय विश्व टुट्न पुगेको छ। पूर्वसोभियत सङ्घको ठाउँ रुसले र आर्थिक शक्तिको स्थान चीनले लिँदा यो अन्तरविरोध बढ्दै गएको छ। यो अन्तरविरोधले गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय शक्ति सन्तुलनमा नयाँ स्थिति देखापरेको छ। उदाहरणका लागि सिरिया, युक्रेन, उत्तरकोरिया र दक्षिण चीन सागरको विवादलाई लिन सकिन्छ।

२) शक्तिराष्ट्र र मुस्लिम देशहरूबीचको अन्तरविरोध

पश्चिमा शक्ति राष्ट्रहरू र मुस्लिम दुनियाँबीचको सङ्घर्ष दोस्रो राजनीतिक अन्तरविरोध रहेको छ। अमेरिकी जुम्ल्याहा भवनमाथि अलकायदाले गरेको हमला र कुवेतमा इराकले गरेको सैन्य हस्तक्षेपपछि अमेरिका र युरोपले अफगानिस्तान र इराकविरुद्ध सैन्य हस्तक्षेप गरे। त्यसपछि फैलिएको युद्धले मध्यपूर्वका मुस्लिम देशहरूलाई लपेटामा पार्‍यो। हालै अमेरिकी राष्ट्रपति ट्रम्पले ६ वटा मुस्लिम देशलाई अमेरिका प्रवेशमा प्रतिबन्ध लगाएपछि यो अन्तरविरोध अरू चर्किएर मध्यपूर्वबाहेक एसिया, अफ्रिकाका देशहरूमा विस्तार हुँदै गएको छ। अफ्रिकाको नाइजेरिया एसियाका इन्डोनेसिया, बङ्गलादेश, पाकिस्तान आदि देशमा भएका घटनाहरू यसका उदाहरण हुन्।

३) उत्तरसाम्राज्यवाद र समाजवादी शक्तिबीचको सङ्घर्ष

उत्तरसाम्राज्यवाद र समाजवादी शक्तिबीचको सङ्घर्ष तेस्रो अन्तरविरोध रहेको छ। यो अन्तरविरोध उत्तरसाम्राज्यवाद, दलाल पुँजीवाद र सत्तामा रहेका र नरहेका समाजवादी शक्तिसँग केन्द्रित छ। जुनसुकै बहाना बनाए पनि उत्तरपुँजीवादी-साम्राज्यवादी शक्तिहरूको एउटा सङ्घर्ष चीन, कोरिया, क्युबा, भियतनामविरुद्ध केन्द्रित छ। ती देशहरूभित्र पुँजीवादी तत्वहरूलाई विद्रोहसम्म पुर्‍याएर होस्, क्षेत्रीय एवम् धार्मिक विद्रोहहरू उचालेर होस्, नाकाबन्दी लगाएर होस् वा अनेक बहानामा विश्वबाट अलग गरेर होस् पुँजीवादी र साम्राज्यवादीहरूले पुँजीवाद स्थापना गर्ने सङ्घर्ष छेडिरहेका छन्। त्यसैगरी क्रान्तिमा रहेका वा क्रान्तिको तयारीमा जुटिरहेका पार्टी र शक्तिविरुद्ध उनीहरूले दृश्य, अदृश्य सङ्घर्षहरू सञ्चालन गरिरहेका छन्।

४) दलाल तत्वहरू र जनताबीचको अन्तरविरोध

दलाल तत्वहरू र जनताबीचको सङ्घर्ष चौथो अन्तरविरोध हो। उत्तरसाम्राज्यवादले अन्य देशहरूमा बढीभन्दा बढी दलालहरू निर्माण गर्ने र दलालहरूमार्फत नै साम्राज्यवादी स्वार्थ पूरा गर्ने तरिका प्रयोग गर्दै आएको छ। दलालहरू अनुहार र नागरिकको दृष्टिले तत् देशकै हुने गर्दछन् परन्तु दलालहरूले उनीहरूका स्वार्थहरूलाई आँखा चिम्लिएर पूरा गरिदिन्छन्। उनीहरूले देशका प्राकृतिक स्रोतसाधन, जनशक्ति, अर्थतन्त्र, सुरक्षा सारा कुराहरू साम्राज्यवादीलाई सुम्पिदिने गरेका छन्। यसले गर्दा विश्वव्यापी रूपमा दलाल पुँजीवादी तत्वहरू र जनताको बीचमा सङ्घर्ष रहँदै आएको छ। हाम्रो देशमा पनि साम्राज्यवादी दलाल र नेपाली जनताबीचको अन्तरविरोध चर्किँदै गएको छ।

५) उत्तरसाम्राज्यवाद र उत्पीडित राष्ट्रबीचको सङ्घर्ष

उत्तरसाम्राज्यवाद र उत्पीडित राष्ट्रबीचको सङ्घर्ष पाँचौँ अन्तरविरोध रहेको छ। जुन बेला साम्राज्यवादी र साम्राज्यवादी शक्तिको बीचमा युद्ध र विश्वयुद्ध हुने गर्छ त्यसबेला मात्र अन्तरविरोध उनीहरूबीचमा मुख्य बन्ने गर्छ अन्यथा सामान्यतः साम्राज्यवादी शक्ति र कमजोर देशहरूबीचमा नै सङ्घर्ष हुने गर्छ। आज मध्यपूर्वमा धर्मका नाममा होस् वा ल्याटिन अमेरिका, एसिया र अफ्रिकामा लादिएका राजनीतिक हस्तक्षेपहरू नै हुन सबै सङ्घर्षहरू उत्पीडित देशसँगको सङ्घर्ष नै हो।

निष्कर्ष

माथि उल्लेख गरिएका राजनीतिक-आर्थिक अन्तरविरोधहरूमा पनि उत्तरसाम्राज्यवाद र उत्पीडित राष्ट्र एवम् जनताबीचको अन्तरविरोध नै प्रमुख अन्तरविरोध रहेको छ।

छ) विश्व कम्युनिस्ट आन्दोलन

विश्व कम्युनिस्ट आन्दोलन १६९ वर्षबाट अगाडि बढ्दैछ। पुँजीवादको विकासपछि खोज गरिएको वैज्ञानिक समाजवादी विचारधारा र राजनीति नयाँ शिक्षा र अनुभवसहित गतिशील छ। इतिहासमा यसले ऐतिहासिक सफलता, अतुलनीय लोकप्रियता, भयानक पराजय भोगेको छ। पीडादायी पराजय बेहोरेर पनि वैज्ञानिक समाजवादको सम्भावना कसैले पन्छाउन नसक्ने गरी अगाडि आउँदैछ। साम्राज्यवाद त्रसित छ भने केवल वैज्ञानिक समाजवादको प्रवाहबाट नै त्रसित छ। कम्युनिस्ट आन्दोलनको यो प्रवाहलाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

१) प्रारम्भ

कम्युनिस्ट आन्दोलनको प्रारम्भ सन् १८४७ मा मार्क्स-एङ्गेल्सको नेतृत्वमा गठित कम्युनिस्ट लिगबाट भयो। यसले व्यवस्थित रूप सन् १८४८ को कम्युनिस्ट घोषणापत्र प्रकाशित भएपछि प्राप्त गर्‍यो। यसको पहलकर्ता स्वयम् मार्क्स र एङ्गेल्स रहनुभयो। कम्युनिस्ट आन्दोलनको प्रारम्भले मार्क्सकै भाषामा 'युरोप कम्युनिस्टको भूत' ले काँप्न पुग्यो। उहाँहरूकै पहलमा सन् १८६४ मा पहिलो अन्तर्राष्ट्रिय गठन हुन पुग्यो। मार्क्सको निधनपछि सन् १९८९ मा एङ्गेल्सको नेतृत्वमा दोस्रो अन्तर्राष्ट्रियको गठन भयो। यस अवधिमा कम्युनिस्ट आन्दोलन युरोप, अमेरिकामा फैलिन सक्यो। सन् १८९५ मा एङ्गेल्सको निधनसँगै यसको क्रान्तिकारी चरण अन्त्य भयो।

२) सफलता र लोकप्रियता

रुसमा बोल्सेभिक पार्टीको निर्माण भई सन् १९१७ मा महान् अक्टोबर क्रान्ति सम्पन्न भयो। भीआई लेनिनको नेतृत्वमा युरोपको पछौटे तर शक्तिशाली साम्राज्यवादी देश रुसमा समाजवादी क्रान्ति सफल भयो। रुसमा वैज्ञानिक समाजवादी व्यवस्था स्थापना भएपछि कम्युनिस्ट पार्टीको प्रभाव र लोकप्रियता निकै बढ्यो। दोस्रो अन्तर्राष्ट्रियको संशोधनवाद पराजित र पतन भयो भने वैज्ञानिक समाजवाद एक सफल सिद्धान्तका रूपमा स्थापित बन्न पुग्यो। लेनिनको नेतृत्वमा सन् १९१९ मा तेस्रो अन्तर्राष्ट्रिय गठन भयो। पुँजीवादी देशहरू तीसको दशकमा गम्भीर आर्थिक मन्दीमा पर्दा पनि सोभियत सङ्घ त्यसबाट मुक्त रह्यो। तेस्रो अन्तर्राष्ट्रको सहयोग, दोस्रो विश्वयुद्धमा समाजवादको विजयपछि समाजवादको विजय पूर्वीयुरोप, चीन, कोरिया, भियतनाम, क्युबासम्म पुग्यो। सन् १९१७ को रुसी अक्टोबर क्रान्तिदेखि सन् १९४९ को चिनियाँ नयाँ जनवादी क्रान्तिसम्मको अवधि नै विश्वकम्युनिस्ट आन्दोलन अधिकतम लोकप्रिय भएको अवधि हो।

४) समाजवादी मार्गमा विचलन र असफलता

सन् १९५३ मा कमरेड स्टालिनको निधन र गद्दार ख्रुस्चोभ सत्तामा पुगेपछि वैज्ञानिक समाजवादी मार्गमा विचलन आयो। ख्रुस्चोभले सन १९५६ मा भएको सोभियत सङ्घ कम्युनिस्ट पार्टीको २० औँ महाधिवेशनमा तीन स (शान्तिपूर्ण सङ्क्रमण, शान्तिपूर्ण प्रतिस्पर्धा र शान्तिपूर्ण सहकार्य) को धारणा ल्यायो। उसले स्टालिनमाथि हदैसम्मको तुच्छ आरोपहरू लगायो। त्यसले विश्व कम्युनिस्ट आन्दोलनमा बहस र विभाजन सिर्जना गर्‍यो। माओको नेतृत्वमा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीले ख्रुस्चोभी संशोधनवादको विरोध गर्‍यो। साठीको दशकमा पुग्दा बहस निकै माथि पुग्यो। चीनले क्रान्तिकारी धारको र रुसले संशोधनवादी धारको प्रतिनिधित्व गर्‍यो। यही बहसलाई दुई धारबीचको महाबहस भनियो।

सन् १९९० मा पुग्दा ख्रुस्चोभी लाइन बोरिस एल्सिनमा पुगेर प्रतिक्रान्तिमा पतन भयो। लेनिन-स्टालिनको नेतृत्वमा स्थापना भएको वैज्ञानिक समाजवाद विघटन भएर पुँजीवाद स्थापना भयो। संशोधनवादी लाइनकै कारण पूर्वीयुरोपका समाजवाद पनि पतन हुन पुगे। यसैलाई आधार बनाएर उत्तरआधुनिकतावादी र उत्तरसाम्राज्यवादीहरूले हल्ला मच्चाएका छन्, 'इतिहासको अन्त्य भयो', 'विचारधारात्मक युगको अन्त्य भयो।' कम्युनिस्ट आन्दोलनको इतिहासमा यो अवधि नै सबैभन्दा उतारको अवधि हुन पुग्यो।

५) पुनर्गठनको प्रक्रिया

माओको मृत्युपछि अन्तर्राष्ट्रिय आन्दोलन केन्द्रविहीन बन्न पुग्यो। तर रिमले ८० को दशकमा माओवादीहरूको नेतृत्व गर्ने पहल गर्‍यो। त्यसैगरी भाकपा (माओवादी), इटली, टर्की, फिलिपिन्स आदि देशका पार्टीहरूले पनि साझा कामहरू गर्न प्रयत्न गरे। कामहरू प्रभावकारी हुन नसके पनि क्रान्तिकारी कम्युनिस्टहरूलाई पुनर्गठन गर्ने पहल भइरहेको छ। पूर्वसोभियत सङ्घको विघटनपछि देखापरेको निराशालाई क्रान्तिकारीहरूले क्रमशः चिर्दै अगाडि बढ्न आरम्भ भएको छ। यो पहलमा क्रान्तिमा रहेका पार्टीहरूको प्रेरणा छ भने सचेततापूर्वक क्रान्तिकारी पार्टीहरूले गरिरहेका कामहरू पनि महत्वपूर्ण छन्। यसमा हाम्रो पार्टीको पहल पनि एक हो।

६) स्टालिनको विषय

कमरेड स्टालिन रुसी सामाजिक जनवादी मजदुर पार्टीका एक नेता र कमरेड लेनिनका घनिष्ट कमरेड थिए। उनी उत्पीडित वर्गबाट हुर्केका सचेत, सक्षम र जनताका प्रिय नेता थिए। उनी अक्टोबर क्रान्तिका कमान्डर पनि थिए। लेनिन, स्टालिनलगायतका नेताहरूको नेतृत्वमा नै विश्वमा पहिलो सर्वहारावर्गीय क्रान्ति सफल भएर वैज्ञानिक समाजवादी राज्यसत्ता स्थापना भएको थियो। उनले साम्राज्यवादी र संशोधनवादीहरूले गरेका सबै षड्यन्त्र र हमलालाई असफल पार्दै वैज्ञानिक समाजवादको रक्षा गरे र विश्व कम्युनिस्ट आन्दोलनको नेतृत्व गरे। लेनिनको साथमा स्टालिन नभएको भए सम्भवतः सोभियत समाजवाद पहिले नै समाप्त हुने थियो।

सन् १९५३ मा कमरेड स्टालिनको मृत्यु भयो र नेतृत्वमा ख्रुस्चोभ पुग्यो। ख्रुस्चो

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

नेपाल अर्ध–सामन्ती ...

क्रान्तिका मुख्य प्रेरक शक्ति मानिएको छ। तर चीनमा सर्वहारा वर्ग एक्लैले मात्र क्रान्ति सम्पन्न गर्न नसक्ने हुँदा अन्य प्रेरक शक्तिहरूसँग संयुक्त भएर जानुपर्ने कुरा पुस्तिकामा उल्लेख छ। यी वर्गहरूबाहेक आवारागर्दी गर्दै हिँड्ने एउटा तप्काको पनि त्यहाँ उल्लेख छ जसलाई क्रान्तिमा सामेल गराउन त सकिन्छ तर त्यस्तालाई क्रान्तिका विरोधीहरूले पनि उपयोग गरिदिन सक्छन् भनिएको छ । यी विविध पक्षहरूलाई हेरेर चीनमा क्रान्तिको स्वरूपलाई 'पुँजीवादी जनवादी क्रान्ति हो' (उही, पृ.३२६) भनेर किटान गरिएको छ।

पुस्तिकाको अन्त्यमा चिनियाँ क्रान्तिको दोहोरो कार्यभारको कुरा उल्लेख गरिएको छ जसमा 'पुँजीवादी जनवादी क्रान्ति (नयाँ-जनवादी क्रान्ति) र सर्वहारा समाजवादी क्रान्ति अर्थात् क्रान्तिको वर्तमान र भाबी दुवै चरण सामेल छन् ।' (उही, पृ.३३०) यसप्रकार जनवादी क्रान्ति र समाजवादी क्रान्ति अब दुई अलग-अलग क्रान्तिहरू नभईकन संयुक्त भएर आएको कुरा देखाइएको छ।

सन् १९४० मा क. माओले 'नौलो-जनवादबारे' नामको एउटा पुस्तिका प्रकाशनमा ल्याउनुभएको थियो। यसमा चीनको सामाजिक अवस्थाबारे उल्लेख गर्दै भनिएको छ, 'चीन आज जापान अधिकृत क्षेत्रमा औपनिवेशिक छ, कोमिन्ताङ-शासित क्षेत्रमा आधारभूत रूपमा अर्ध-औपनिवेशिक छ र यी दुवै क्षेत्रमा मुख्यतया सामन्ती अथवा अर्ध-सामन्ती छ ।' ९:बय त्कभ(तगलन, ू इल ल्भध म्फ्ययअचबअथू, क्भभिअतभम ध्यचपक, खयीीद्द, ँयचभष्ल ीबलनगबनभक एचभकक, एभपष्लन, ज्ञढटछ उाघद्धज्ञ० स्टालिनको भनाइ उल्लेख गर्दै उक्त पुस्तिकामा भनिएको छ, 'स्टालिनले पटक-पटक यो सिद्धान्तको स्पष्ट व्याख्या गर्दै भन्नुभएको छ- उपनिवेश तथा अर्ध-उपनिवेश रहेका देशहरूमा क्रान्तिको पुरानो स्वरूपबाट नाता टुटिसकेको छ र त्यो अब सर्वहारा-समाजवादी क्रान्तिको अङ्ग बनिसकेको छ ।' (उही, पृ.३४५)

'नौलो-जनवादबारे' नामको पुस्तिकाका अनेकन ठाउँमा यो देखाउन खोजिएको छ- पुँजीवादी-जनवादी क्रान्ति र सर्वहारा-समाजवादी क्रान्ति बिलकुल फरक नभएर एउटै सिक्काका दुई पाटाजस्ता हुन् । एउटा प्रसङ्गमा पुस्तिकामा भनिएको छ, 'संसारका सारा साम्राज्यवादी शक्तिहरू हाम्रा दुस्मन छन् । तर समाजवादी देश र अन्तर्राष्ट्रिय सर्वहारा वर्गको सहायताबिना चीनले आफ्नो स्वाधीनता पाउन सक्दैन । अर्को शब्दमा, चीनले सोभियत सङ्घको सहायता नपाई र जापान, बेलायत, अमेरिका, फ्रान्स, जर्मनी र इटालीका सर्वहाराहरूले आआफ्नो देशको पुँजीवादी सत्ताको विरोधमा सङ्घर्ष गरेर प्रदान गर्ने सहयोग नभईकन चीनमा क्रान्ति सम्पन्न गर्न सकिँदैन । विशेषगरी चीनमा अन्तिम विजयका लागि सोभियत सङ्घको सहायता अपरिहार्य छ ।' (उही, पृ.३५५) क्रान्तिलाई अन्तिम विजयसम्म पुऱ्याउनका लागि यो भनाइ अत्यन्त मननयोग्य छ।

३. नेपालको सामाजिक–आर्थिक अवस्था

चीनको तत्कालीन अवस्थामा कृषिमाथिको अत्यधिक निर्भरता र सामन्ती शोषणको प्रचुरता कायम रहेको कारणले गर्दा चिनियाँ क्रान्तिलाई क. माओले समाजवादी क्रान्तिकै अङ्गका रूपमा नयाँ-जनवादी क्रान्ति भन्नुभयो । यद्यपि यो कुरा क्रान्तिकालको अवस्थाको हो । क्रान्ति सम्पन्न भइसक्दा त्यहाँ अधिकांश मामिलामा समाजवादी कार्यक्रम नै लागू गरिएको थियो। यिनै कुराहरूलाई ध्यान दिँदै नेपालको सामाजिक-आर्थिक अवस्थाको अवलोकन जरुरी हुन्छ जसका आधारमा नेपालमा हुने क्रान्तिको स्वरूप निर्धारण गर्न सकियोस्।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले सन् २०११ मा गरेको गणनाअनुसार नेपालमा रोजगारी पाएकाहरूमध्ये ६०% ले आफूहरू कृषिमा निर्भर रहेको जनाएका छन् जसमध्ये २७% कामदारहरू छन्, २% अरूलाई काम लगाउनेहरू छन्, ६६% स्वरोजगार गर्नेहरू छन् र ४% ले ३ महिनाका लागि मात्र काम पाउने गरेको बताइएको छ । प्रतिपरिवार जमिनको क्षेत्रफल औसतमा ०.७ हेक्टर पर्न आउँछ। सन् १९७१ देखि २०११ को अवधिमा खाद्यान्न, दूध, मासुको उत्पादन बढेको देखिए पनि यस अवधिमा खाद्यान्नको आयात वृद्धि हुँदै जानुले खाद्यान्न उत्पादनमा विदेशी निर्भरता बढ्दै गएको देखिन्छ। सन् २०१७-१८ मा अर्थात् ७ वर्षपछि कृषिमाथिको यो निर्भरता अझै कम हुँदै गएको छ। केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागद्वारा गरिएको श्रम-शक्ति सर्वेक्षणको प्रतिवेदन २०१७-१८ अनुसार नेपालमा रोजगारीमा रहेका जम्मा ७० लाख ८६ हजार श्रम-शक्तिमध्ये १५ लाख २४ हजार अर्थात् २१.५% मात्र कृषि क्षेत्रमा काम गर्छन् । बाँकी ५४ लाख ९० हजार अर्थात् ७७.५% मानिसहरू गैर-कृषि क्षेत्रमा र ७३ हजार अर्थात् १% मानिस घरायसी काममा छन्।

त्यस्तै आर्थिक सर्वेक्षण २०७५-७६ का अनुसार कुल गार्हस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान २६.५% मात्र छ भने गैर-कृषि क्षेत्रको योगदान ७३.५% छ । गैर-कृषि क्षेत्रमा उद्योगको योगदान ५.५९% छ भने बाँकी योगदान सेवा क्षेत्रको छ। बर्सेनि एकातिर यसरी कुल रोजगारीमा कृषि क्षेत्रको योगदान घट्दै जानु र अर्कोतिर कुल गार्हस्थ उत्पादनमा पनि कृषि क्षेत्रको योगदान घट्दै जानुले नेपालमा जनशक्ति कृषि क्षेत्रबाट गैर-कृषि क्षेत्रको उत्पादनमा सर्दै गएको कुरा स्पष्ट हुन्छ । श्रम-शक्ति सर्वेक्षण २०१७-१८ अनुसार नेपालमा सहरी जनसङ्ख्या बढेर १ करोड ३ लाख अर्थात् ६३% पुगेको भन्ने छ भने गाउँमा १ करोड ७ लाख अर्थात् ३७% मानिस मात्र बसोबास गर्दछन् भन्ने छ। यो तथ्याङ्कले पनि माथिको कुराको पुष्टि हुन्छ। यसैगरी निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनि रहेका जनसङ्ख्या १८.७% भनिएको छ भने नेपालमा ११.४% श्रम-शक्ति पूर्ण रूपमा बेरोजगार छन् भनिएको छ।

वैदेशिक रोजगारीतर्फको कुरा गर्दा आर्थिक सर्वेक्षण २०७५-७६ अनुसार वि.सं. २०७४-७५ सम्ममा बैदेशिक रोजगारीमा जाने युवा-शक्तिहरूको सङ्ख्या ४३ लाख ६५ हजार नाघेको छ जसमध्ये ४१ लाख ६७ हजार अर्थात् ९५% भन्दा बढी पुरुष छन् भने १ लाख ९८ हजार अर्थात् करिब ५% महिला छन् । यो तथ्याङ्कले देशमा उत्पादनशील युवा-शक्तिको अभावको चित्र प्रस्तुत गर्दछ। त्यसैगरी रेमिट्यान्सबाट नेपाल भित्रिने पैसा २०७४-७५ मा रु. ७ खर्ब ५५ अर्ब थियो जुन कुल गार्हस्थ उत्पादनको २४.९% हुन आउँछ । यो अनुपात २०७५-७६ मा २६.२% पुग्ने भनिएको छ । राष्ट्रिय अर्थतन्त्रका लागि यो एउटा कहालीलाग्दो अवस्था हो किनकि यस्तो आयको कुनै स्थायित्व हुँदैन र यो पैसा आफ्नै देशमा उत्पादन वृद्धि भएर प्राप्त नभएको कारणले गर्दा यसले मूल्यवृद्धि बढाउने काम गर्दछ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले गरेको ल्भउबर्बाीषब्ष्लन क्तबलमबचम क्गचखभथ, द्दण्ज्ञज्ञ का अनुसार विगत १५ वर्ष अर्थात् सन् १९९५-९६ देखि २०१०-११ सम्ममा धान, गहुँ, मकै, कोदोको खेती घट्दै गएको छ भने आलु, तरकारी खेती गर्ने क्रम बढ्दै गएको छ। सोही अवधिमा कृषि मजदुरहरूको सङ्ख्या ५३% बाट घटेर ३५% मा झरेको छ र गैर-कृषि क्षेत्रमा ज्यालादारी मजदुरहरूको सङ्ख्या ४७% बाट बढेर ६५% पुगेको छ । कृषि मजदुरको मौद्रिक ज्यालादर ४ गुणाले बढेको छ भने अन्य क्षेत्रको ज्यालादर ३.५ गुणाले मात्र बढेको छ। त्यस्तै ५३% किसान परिवारहरू ०.५ हेक्टर जमिन जोत्ने साना किसान छन् भने २ हेक्टरभन्दा बढी जमिन हुने ४% मात्र छन् । कुल किसानहरूमध्ये ९५% सँग आफ्नो जमिन छ जसमध्ये १०% ले लगानमा अरूलाई गर्न दिएका छन्, ३२% किसानहरू ठेक्कामा अरूसँग पनि जमिन लिएर खेती गर्दछन् र बाँकी ५% सँग जमिन नै छैन र उनीहरू अरूसँग ठेक्कामा जमिन लिएर खेती गर्दछन्।

त्यसैगरी परिवारहरूले गर्ने खर्चको संरचना हेर्दा नेपालीहरूको आम्दानीको औसतन ६१.५% खर्च खाद्य पदार्थमा हुन्छ भने ११% बसोबासमा, ५.३% शिक्षामा र २२.२% अरू गैर-खाद्यान्नमा खर्च गरिन्छ। खाद्यान्नमा गरिने खर्चलाई गाउँ-सहर छुट्याएर हेर्दा गाउँमा ६५.६% खर्च खाद्यान्नमा हुन्छ भने अन्य सहरी क्षेत्रमा ४६% र काठमाडौँ उपत्यकामा ३६% मात्र खाद्यान्नमा खर्च हुन्छ।

आमदानीतर्फको तथ्याङ्क हेर्दा मानिसहरूले पाउने कुल आमदानीमध्ये कृषि क्षेत्रबाट आउने आमदानी देशभरिका जनताको औसत हेर्दा २७.७% छ भने गाउँ-सहर छुट्याएर हेर्दा गाउँमा ३२.४%, अन्य सहरमा ९.८% र काठमाडौँ उपत्यकामा १.४% मात्र छ जब कि गैर-कृषि क्षेत्रबाट आउने आय सिङ्गो नेपालमा ३७.२% छ भने गाउँमा ३४.५%, अन्य सहरमा ४७.१% र काठमाडौँ उपत्यकामा ४१.४% छ । त्यस्तै रेमिट्यान्सबाट प्राप्त हुने आय नेपालभरिको औसत १७.२% छ भने गाउँमा १७.७%, अन्य सहरमा १५.४% र काठमाडौँ उपत्यकामा १२.८% छ। बसोबासतर्फको हिसाब गर्दा देशभरिको औसत १५.५% छ भने गाउँमा १३.५%, अन्य सहरमा २३% र काठमाडौँ उपत्यकामा ३९.६% हुन आउँछ। बाँकी अन्य आयस्रोतमा देशभरिको हिसाब गर्दा २.४% छ भने गाउँमा १.९%, अन्य सहरमा ४.६% र काठमाडौँ उपत्यकामा ४.८% छ। ज्यालाबाट मात्र आमदानी पाउनेहरूमा कृषि क्षेत्रमा ३५% छन् भने गैर-कृषि क्षेत्रमा ६५% छन् । त्यसैगरी सन् २०१०-११ मा ५५.८% परिवारले रेमिट्यान्सबाट आयआर्जन गरेको देखिन्छ। रेमिट्यान्सबाट आमदानी पाउने परिवारले औसतमा आफ्नो आमदानीको ३०.९% आय रेमिट्यान्सबाट पाएका छन्।

नेपालको अर्थतन्त्रका विषयमा माथि उल्लेख गरिएको छोटो विवेचनाले नेपाली अर्थव्यवस्थाका केही पाटाहरूका साथै सामाजिक अवस्थाको समेत मोटामोटी चित्र प्रस्तुत गर्दछ। चाहे राष्ट्रिय उत्पादनमा होस् वा रोजगारीमा, आयआर्जनको स्रोतमा होस् वा खर्च गरिने वा उपभोग गरिने वस्तुमा, चौतर्फी रूपमा कृषि क्षेत्रको योगदान न्यून हुँदै गएको देखिन्छ र यो क्रम ऐतिहासिक रूपमा नै निरन्तर जारी रहेको छ। कृषि उपजमा पनि खासगरी खाद्यान्न बालीको हिस्सा अत्यन्त न्यून हुँदै गएको छ। यसको ठाउँमा अन्य नगदेबाली र तरकारी बालीहरूको उत्पादन बढ्दै गएको छ। जोकोही पनि गाउँमा घुमेर सामान्य अवलोकन गर्दा पनि के देखिन्छ भने पहिलेपहिले धनी-किसान र मध्यम-किसान प्रत्येकको घरमा देखिने गरेको भकारी वा धनसार अब कहीँकतै देखिँदैन । त्यति मात्र नभई गरिब-किसानहरूको घरमा हुने गरेको अन्न राख्ने साना कोठीहरूसमेत अब देखिँदैन । यसबाट के प्रस्ट हुन्छ भने उत्पादन-सम्बन्ध अब बदलिएर गएको छ । ग्रामीण क्षेत्रमा समेत सबै प्रकारका लेनदेनका कारोबारहरू हिजोआज नगदमा हुन थालेको छ। ज्याला-मजदुरी दिँदाखेरि जिन्सीमा अर्थात् अन्न तौलेर वा नापेर दिने कुरा इतिहासको विषय भइसकेको छ । भन्नुको मतलब विगतमा कृषि क्षेत्रमा रहेको सामन्ती वा अर्ध-सामन्ती उत्पादन प्रणाली अब समाप्त भइसकेको छ । यसको ठाउँमा पुँजीवादी उत्पादन प्रणाली वा उत्पादन-सम्बन्ध विकसित भएर आएको कुरा छर्लङ्ग छ। सामन्ती वा अर्ध-सामन्ती उत्पादन-सम्बन्ध अवशेषका रूपमा कतै भए पनि त्यो तराईको केही पकेट क्षेत्रहरूमा हुन सक्छ । तर यसलाई राष्ट्रिय स्तरमा नीतिगत रूपमा नलिई अपवादका रूपमा हेर्नुपर्ने हुन्छ। निष्कर्षमा हामीले यो कुरा स्वीकार्नु पर्दछ- नेपालमा अब उत्पादन-सम्बन्ध सामन्ती वा अर्ध-सामन्ती प्रकारको नभई पुँजीवादी उत्पादन-सम्बन्ध विकसित भइसकेको छ । यद्यपि समग्रमा देशको आर्थिक अवस्था भने पिछडिएको अवस्थामा छ।

४. क्रान्तिको स्वरूप

ऐतिहासिक भौतिकवादी व्याख्याअनुसार नेपालको सामाजिक-आर्थिक अवस्था पुँजीवादी प्रकारको भएको कुरा निर्क्योल भएपछि क्रान्तिको स्वरूप पनि मोटामोटी रूपमा सर्वहारा-समाजवादी हुने कुरा स्पष्ट छ । क्रान्तिको समग्र स्वरूपबारे अन्तिम निष्कर्षमा पुग्नका निम्ति मित्र-शक्ति र दुस्मन-शक्तिको यथार्थ पहिचान हुन आवश्यक छ । यसबाहेक क. माओले भन्नुभएजस्तो क्रान्तिलाई अन्तिम टुङ्गोमा पुऱ्याउन चाहिने राष्ट्रिय-अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको अनुकूलतालाई पनि बेवास्ता गर्न सकिँदैन।

यस सन्दर्भमा सन् २०१९ मई ३ तारिखका दिन ग्रिसको एथेन्समा भएको 'ऐतिहासिक भौतिकवाद' विषयको सम्मेलनमा अभिनव सिन्हाद्वारा प्रस्तुत कार्यपत्रका विषयमा केही कुरा उल्लेख गर्नु उपयुक्त हुनेछ। उक्त कार्यपत्रमा भारतको आर्थिक-सामाजिक अवस्थाका बारेमा विश्लेषण गर्ने क्रममा मार्क्स, लेनिन, स्टालिन र माओले भनेका कुराहरूलाई आधार बनाइएको छ । भारतको कृषि र उद्योग क्षेत्रका विषयमा विस्तृत व्याख्या गरिएको छ । कार्यपत्रमा भारतमा कृषि-क्रान्ति क्रान्तिकारी तरिकाले नभई सुधारवादी ढङ्गले गरिएको उल्लेख गर्दै लामो समयपछि अब भारत अर्ध-सामन्ती नरहेको निष्कर्ष निकालिएको छ । त्यसैगरी भारतका पुँजीपतिहरूको चरित्रका विषयमा चर्चा गर्दा न उनीहरू राष्ट्रिय नै छन्, न त दलाल पुँजीपति हुन्, न साम्राज्यवादी नै हुन् भनिएको छ । क. माओको शब्द सापटी लिएर उनीहरूलाई 'प्रतिक्रियावादी राष्ट्रिय पुँजीपति' भनिएको छ । क. माओले सन् १९६२ मा आठौँ केन्द्रीय समितिको दसौँ बैठकमा जवाहरलाल नेहरूका बारेमा भन्नुपर्दा दलाल पुँजीपति नभनीकन 'प्रतिक्रियावादी राष्ट्रिय पुँजीपति' भनेको कुरा उल्लेख छ । कार्यपत्रमा भारतका पुँजीपतिहरूको चरित्रलाई नाफाका निम्ति मात्र काम गर्ने व्यापारीजस्ता दलाल-नोकरशाही पुँजीपति नभई प्रमुख रूपमा उनीहरूलाई औद्योगिक पुँजीपति भनिएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा उनीहरूको चरित्रलाई साम्राज्यवादीहरूको 'कनिष्ट सहयोगी' भनिएको छ । कार्यपत्रको अन्त्यमा भारतको सामाजिक अवस्थालाई अर्ध-सामन्ती, अर्ध-औपनिवेशिक वा नव-औपनिवेशिक नभनीकन यो एउटा 'सापेक्षिक रूपमा पिछडिएको उत्तर-औपनिवेशिक पुँजीवादी समाज' भएको देश हो भनेर भनिएको छ । त्यसैले भारतमा सर्वहारा वर्ग, गरिब किसान, अर्ध-सर्वहारा वर्ग र निम्न-मध्यम वर्गसँग क्रान्तिकारी रणनीतिक गठबन्धन गरेर समाजवादी क्रान्ति गर्नुपर्छ भनिएको छ । भारतमा हुने सर्वहारावादी क्रान्तिका विषयमा यस कार्यपत्रमा व्यक्त गरिएको चिन्ता मननयोग्य छ।

नेपालका सन्दर्भमा भन्ने हो भने यहाँ राष्ट्रिय पुँजीपतिको अवस्था भारतमा जत्तिको राष्ट्रवादी चरित्रको छैन । यस विषयमा यद्यपि किसानहरूको अवस्थाको जस्तै उद्योगी-व्यापारीहरूका विषयमा पनि आँकडासहित छुट्टै अध्ययन आवश्यक छ तर हालका दिनहरूमा नेपालको न्यायपालिका, कार्यपालिका र व्यवस्थापिका तीनवटै अङ्ग मिलेर जुन ढङ्गले एनसेललगायत साम्राज्यवादी दलाल पुँजीका पक्षमा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई नै तहस-नहस पार्ने गरी कर छूटका निर्णय गरिँदैछ, यसबाट नेपालमा नोकरशाह र दलाल पुँजीपतिहरूको गठजोडमा देशको अर्थतन्त्रको दोहन गर्ने काम भइरहेको कुरा स्पष्ट छ । नेपालमा राष्ट्रिय पुँजीपतिको अस्तित्व मध्यम र साना स्तरका पुँजीपतिभन्दा माथि देखिँदैन। त्यसमा पनि उद्योगीको सङ्ख्या अत्यन्त न्यून छ भने व्यापार-वाणिज्यमा संलग्नहरू धेरै छन्।

यसरी नेपालमा के देखिन्छ भने देशका दलाल र नोकरशाही पुँजीपतिहरूको मिलेमतोमा कपडा कारखाना, कागज कारखाना, जुत्ता कारखाना, जुट कारखानालगायत यहाँका ठूला-ठूला जलस्रोतहरूसमेत सबै दलाल पुँजीपतिहरूको स्वामित्वमा हस्तान्तरण गर्ने काम भएको छ र त्यो क्रम अझै जारी छ। तसर्थ नेपाल यसअघि अर्ध-औपनिवेशिक देश रहिआएकोमा अब यहाँको राज्यसत्तामा साम्राज्यवादी पकड बलियो भएर गएको हुनाले यसलाई नव-औपनिवेशिक देश भन्नु बढी उपयुक्त हुन्छ। यसबाट स्पष्ट हुन्छ- नेपाली क्रान्तिको दुस्मनपङ्क्ति भनेको साम्राज्यवादीहरूको पक्षपोषण गर्ने दलाल र नोकरशाही पुँजीपतिहरू नै हुन् भन्ने कुरा किटानीका साथ भन्न सकिन्छ। अस्तित्वमा नरहेको वा भए पनि अवशेषका रूपमा साना पकेट एरियामा सीमित भएर रहेको सामन्ती प्रवृत्तिलाई प्राथमिकताका साथ दुस्मन भनेर अघिसार्नु भनेको मुख्य दुस्मन साम्राज्यवादी दलाल र तिनका संरक्षक नोकरशाहहरूमाथिको प्रहारलाई भुत्ते तुल्याउनु हो।

अब नेपालमा हुने र गर्नुपर्ने सर्वहारा-समाजवादी क्रान्तिको मित्र-शक्ति र दुस्मनहरूका बारेमा निर्क्योल गर्नको निम्ति पेसागत वर्गीकरणका आधारमा जनसङ्ख्याको विभाजनबारे छोटो चर्चा गरौँ । केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले गरेको श्रम-शक्ति सर्वेक्षण २०१७-१८ का अनुसार नेपालको श्रमबजारमा जम्मा ७९ लाख ९४ हजार श्रम-शक्तिको आपूर्ति छ जसमध्ये ७० लाख ८६ हजारले रोजगारी पाएका छन् भने बाँकी ९ लाख ८ हजार अर्थात् ११.४% मानिस बेरोजगार छन्। रोजगारीमा रहेका ७० लाख ८६ हजारमध्ये उच्च तहमा रहेका राजनीतिक व्यक्ति, उच्च तहका कर्मचारी आदि गरेर जम्मा ८५ हजार को सङ्ख्यामा अर्थात् १.२% छन् । यो श्रेणीका मानिसहरूमा धेरैजसो दलाल-नोकरशाहहरू पर्दछन् जो क्रान्तिका दुस्मनहरू हुन् किनकि यिनीहरूले नै देश र जनताको दोहन गरेर लूट मच्चाइरहेका छन्। त्यसपछि आआफ्ना विषयमा विशेषज्ञता हासिल गर्ने पेसेवरहरूको एउटा समूह छ। ५ लाख ८० हजार अर्थात् ८.२% को सङ्ख्यामा रहेको यो वर्ग-समूहमा धेरैजसो स्वाभिमानी प्रकृतिका मानिसहरू छन् । उनीहरू देशलाई माया गर्ने राष्ट्रिय भावना भएका छन् । यो वर्ग-समूहको एउटा सानो हिस्सा भने उच्च तहका नोकरशाहहरूको जुठो-पुरोमा रमाउने स्वभावको पनि छ। तर यिनको सङ्ख्या नगण्य छ। त्यसैले यो वर्ग-समूहको ठूलो हिस्सा क्रान्तिको सहयोगी नै हुन्छ । यसैगरी उक्त प्रतिवेदनमा सहायक प्राविधिज्ञहरूको सङ्ख्या ४.४%, क्लर्क स्तरका मानिस ३.१%, पसलमा काम गर्ने २३.८%, कृषि कामदार १३.७%, शिल्पकारहरू १९.६%, मेसिन सञ्चालकहरू ५.४%, प्राथमिक पेसामा अर्थात् तल्लो स्तरमा रहेर काम गर्ने मजदुरहरूको सङ्ख्या २०.३% र बाँकी अन्यमा ०.३% छन् भनिएको छ। यो तप्का क्रान्तिका लागि सक्रिय रूपमा सहभागी हुने स्पष्ट छ।

यो वर्गीकरणअनुसार लगभग ९८% पेसागत व्यक्तिहरू नेपालमा सर्वहारा-समाजवादी क्रान्तिको सहयोगीको श्रेणीमा पर्दछन् । यसबाहेक वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा-शक्तिहरू, चेतनशील विद्यार्थीहरू, जागरुक ज्येष्ठ नागरिकहरू सबै क्रान्तिका पक्षमा अर्थात् मित्र-शक्तिका रूपमा रहन्छन् । माथिको वर्गीकरणबाट के देखिन्छ भने सर्वहारा मजदुरहरू भनेका १४ लाख ३९ हजार अर्थात् २०.३% को सङ्ख्यामा रहेका प्राथमिक पेसामा काम गर्ने मजदुरहरू हुन्। यिनीहरू नै क्रान्तिको नेतृत्व लिने शक्तिहरू हुन् भने बाँकी अधिकांश निम्न-पुँजीपति वर्गमा पर्छन् जो क्रान्तिका सहयोगी शक्तिहरू हुन्।

उपरोक्त विश्लेषणबाट के देखिन्छ भने वैदेशिक रोजगारीलगायत विभिन्न कारणहरूले गर्दा नेपालमा निम्न-मध्यम वर्गको सङ्ख्या अब ८०% को हाराहारीमा पुगेको छ। तसर्थ अब हुने सर्वहारा-समाजवादी क्रान्ति भनेको पहिले भन्ने गरिएको जस्तो मजदुर-किसान एकताका आधारमा गरिने भन्दा पनि सर्वहारा वर्गको नेतृत्व र निम्न-मध्यम वर्ग र न्यून-पुँजीपति वर्गको सक्रिय सहयोगमा सम्पन्न हुने देखिन्छ।

यसरी नेपालमा समाजवादी क्रान्तिका निम्ति उपयुक्त वस्तुगत आधार विद्यमान रहेको कुरा पुष्टि हुन्छ। यसै प्रसङ्गमा क. माओले चिनियाँ क्रान्तिको समयमा क्रान्तिलाई अन्तिम टुङ्गोमा पुऱ्याउनका निम्ति चाहिने अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग र समर्थनको कुरालाई नेपालका सन्दर्भमा पनि बेवास्ता गर्न सकिँदैन । यसका निम्ति अन्तर्राष्ट्रिय जगत्का भाइचारा पार्टीहरूले नेपाली क्रान्तिलाई हरतरहको सहयोग प्रदान गर्ने कुरा त स्वतः सिद्ध नै छ किनकि सच्चा कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रवादी हुन्छन्। यसबाहेक नेपालमा हुने क्रान्तिका निम्ति सबैभन्दा उपयुक्त अन्तर्राष्ट्रिय परिस्थिति भनेको भारतमा विगत ५० वर्षभन्दा बढी समयदेखि चलिआएको माओवादी आन्दोलन हो । उक्त आन्दोलन भारतीय जनतामाझ यसरी लोकप्रिय भएर झाङ्गिएको छ, त्यति ठूलो देशको केन्द्रीय सत्ताले अत्यधिक बल प्रयोग गर्दा पनि आन्दोलन घट्नुभन्दा बढ्दै नै गइरहेको छ । त्यसैले यद्यपि नेपालको समाजवादी क्रान्ति नेपाली जनताले नै गर्नुपर्ने हुन्छ तर यसका लागि भारतको लोकप्रिय माओवादी आन्दोलनले अनुकूल परिस्थिति सिर्जना गर्न सक्छ।

५. निष्कर्ष

समग्र विश्लेषणबाट के निष्कर्षमा पुग्न सकिन्छ भने नेपालमा कृषि क्षेत्रमा समेत पुँजीवादी उत्पादन पद्धतिले प्रवेश पाएको छ तर त्यो अत्यन्त पिछडिएको अवस्थामा छ। नगदेबालीको उत्पादन बढ्ने कामसम्म त भएको छ तर कृषिलाई औद्योगिक विकासको अङ्गका रूपमा विकास गर्न सकिएको छैन। कृषिलाई सहकारी आदिको माध्यम अपनाएर ठूलो परिमाणको उत्पादनमा लगेर औद्योगिक उत्पादनकै एउटा अङ्ग बनाउन जरुरी छ। तसर्थ नेपालको सामाजिक संरचना अब पुँजीवादी प्रकारको भइसकेको छ। तर पनि देश भने पिछडिएको अवस्थामा रहेको छ। यसको मुख्य कारण भनेको नेपालमा भएका परिवर्तनहरू अथवा सानातिना क्रान्तिहरू सबै सम्झौतामा गएर टुङ्गिएको इतिहास छ । २००७ सालदेखि यता भएका परिवर्तनहरूको इतिहास यही हो । साँचो अर्थमा बुर्जुवा नै भए पनि राष्ट्रवादी शक्तिको नेतृत्वमा क्रान्ति भएको भए देश यसरी पिछडिएको अवस्थामा रहने थिएन । यही कारण हो- देखावटी रूपमा त परिवर्तन भयो तर राज्यसत्तामा दलाल पुँजीपतिहरू र भ्रष्ट नोकरशाहहरू आआफ्नो स्थानमा पुरानै हैसियतमा निरन्तर कायम रहिरहे । बरु झन्पछि झन् विदेशी दलालहरूकै पकड बलियो हुँदै गयो । परिणामस्वरूप नेपालका ठूला पुँजीपतिहरू सबै साम्राज्यवादी र विस्तारवादी शक्तिकै पक्षपोषणमा लागिरहे । देशलाई माया गर्ने राष्ट्रिय भावना भएका पुँजीपतिहरू दबिएको अवस्थामा रहिरहे । परिणामस्वरूप देशमा राष्ट्रिय पुँजीको विकासलाई प्रोत्साहन दिनुको साटो भएका केही स्वदेशी कच्चा-पदार्थमा आधारित ठूला उद्योगहरू पनि कमिसनको जालोभित्र विदेशी दलालका सत्तासीन चाकरहरूले कौडीको मोलमा बिक्री गरिदिएर राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई नै पछि धकेलिदिने काम गरे। सबै राजनीतिक परिवर्तनहरूमा सत्तासीन नेताहरूको अनुहार मात्र फेरियो। राज्यसत्ताका बाँकी सम्पूर्ण संरचनाहरू यथावत् कायम रहिरहे। परिवर्तन भनेको पहिले सडकमा रहेका केही राजनीतिक नेताहरूको वर्गीय धरातल फेरिएर माथि उठेर गयो। बाँकि देश र जनता जहाँको तहीँ रहिरहे।

नेपाली समाज अहिले नव-औपनिवेशिक अवस्थाबाट गुज्रिरहेको छ। यहाँ हुने र गरिने क्रान्ति भनेको अब सर्वहारावादी-समाजवादी क्रान्ति नै हो जसको निम्ति मुख्य प्रहारको निशाना साम्राज्यवादी-शक्तिको पक्षपोषण गर्ने दलाल र नोकरशाही तत्वहरू हुन् । क्रान्तिका लागि नेतृत्वदायी-शक्ति भनेको उद्योग-धन्धालगायत विभिन्न पेसामा रहेका सर्वहारा मजदुरहरू हुन् भने क्रान्तिको सहयोगी-शक्ति भनेको ८०% भन्दा बढी सङ्ख्यामा रहेका विभिन्न पेसा-व्यवसायमा संलग्न न्यून-मध्यम वर्ग र न्यून-पुँजीपति वर्ग नै हुन् । कथित कम्युनिस्ट नामधारी ढोंगीहरूको कपटबाट जनता सधैँ अनभिज्ञ रहने छैनन्। सर्वहारा-समाजवादी क्रान्तिका निम्ति विकसित उपयुक्त वस्तुगत परिस्थितिलाई ती ढोंगीहरूले प्रयोग गर्ने गरेको सम्मोहन विद्याको छलले फेर्न सक्दैन। यो छलविद्या अब लोभीपापीहरूलाई छोटो समयका निम्ति न्यानो प्रदान गर्ने उपकरणसिवाय अरू केही हुनेछैन। आजको विश्वमा वस्तुगत परिस्थितिले माग गरेको परिवर्तन भनेको सर्वहारावादी क्रान्ति नै हो।

सन्दर्भ सामग्रीहरू:

१. *Central Bureau of Statistics, National Population and Housing Census 2011, National Report, Nov. 2012.*
२. *Central Bureau of Statistics, National Sample Census of Agriculture, Nepal, 2011-12, National Report, Dec. 2013.*
३. *Central Bureau of Statistics, Nepal Living Standard Survey 2010-11, Statistical Report, vol.2, Nov. 2011.*
४. *Central Bureau of Statistics, Population Monograph of Nepal, vol.3, 2014*
५. *Central Bureau of Statistics, Report on the Nepal Labour Force Survey, 2017-18.*
६. *Mao Tse-tung, Selected Works, vol.1, Foreign Languages Press, Peking 1965.*
७. *:ao Tse-tung, Selected Works, vol.2, Foreign Languages Press, Peking 1965.*
८. *Sinha, Abhinav, "Problems of the Revolutionary Communist Movement in India: The Question of Program and Strategy", Red Polemique, June 1, 2019. https://redpolemique.wordpress.com/2019/06/01/problems-of-the-revolutionary-communist-movement-in-india-the-question-of-program-and-strategy/*
९. अर्थ मन्त्रालय, आर्थिक सर्वेक्षण २०७५-७६.

सन्दर्भ : १२७ औँ माओ दिवस

अध्यक्ष माओ र उनका अनौठा आनीबानी

कल्पना पौडेल 'जिज्ञासु'

माओ त्सेतुङको जन्म २६ डिसेम्बर १८९३ मा चीनको हुनाम प्रान्तको स्याङतुंग जिल्लाको पहाडी गाउँ साओ चाङचुङमा भएको थियो। उनी चिनियाँ क्रान्तिकारी, राजनीतिक विचारक र साम्यवादी दलका नेता हुन्। उनकै नेतृत्वमा चीनको क्रान्ति सफल भएको थियो। उनकै नेतृत्वमा १९४९ अक्टोबर १ मा जनगणतन्त्र चीन स्थापना भएको हो। १९७६ सेप्टेम्बर ९ मा बेइजिङमा उनको निधन भयो। उनले स्थापना कालदेखि मृत्यु नहुन्जेलसम्म चीनको नेतृत्व समाले। मार्क्सवाद लेनिनवादलाई सैनिक रणनीतिसहित नयाँ कार्यदिशा निर्माण गरेर निर्मित उनको सिद्धान्तलाई माओवाद भनिन्छ।

माओको नीति र कार्यक्रमका माध्यमले वर्तमान चीनको राजनीतिक, आर्थिक एवम् सांस्कृतिक विकास तथा पिछडिएको देशलाई संसारको प्रमुख शक्तिका रूपमा खडा गराउन गतिलो भूमिका निर्वाह गर्न सम्भव भएको हो। प्रतिपक्षी र विरोधीहरु माओका सामाजिक तथा राजनीतिक कार्यक्रमहरू ग्रेट लिप फारवर्ड (न्चभबत ायचधबचम) र सांस्कृतिक क्रान्तिका कारण गम्भीर अकाल उत्पन्न भएको र चिनियाँ समाज, अर्थव्यवस्था तथा संस्कृतिलाई समेत हानि पुऱ्याएको आरोप लगाउँछन् तर उनीहरुको त्यो आरोप मात्र हो। उनी चीनमा राजकीय रूपमा महान् क्रान्तिकारी, राजनीतिक रणनीतिकार, सैनिक पुरोधा अनि देशरक्षक मानिन्छन्। उनी कवि, दार्शनिक, दूरदर्शी महान् प्रशासकका रूपमा पनि चिनिन्छन्। माओ संसारका सबैभन्दा प्रभावशाली व्यक्तिहरूमा गनिन्छन्। टाइम म्यागाजिन पत्रिकाका अनुसार २० औँ शताब्दीका १०० जना सबभन्दा प्रभावशाली व्यक्तिहरूमा माओ अग्रपङ्क्तिमा पर्छन्।

जिन्हाई क्रातिको बेला माओले हुनानको स्थानीय रेजिमन्टमा भर्ती भई क्रान्तिकारिहरूका तर्फबाट लडाइमा भाग लिए। जब कुइङ राजवंश सत्ताच्यूत भयो त्यसपछि माओ सेना छोडी पुनः विद्यालय गए। सन् १९१८ मा स्नातक बनेपछि सन् १९१९ को चार मई आन्दोलनका निम्ति आफ्ना शिक्षक-प्राध्यापक याङ च्याङजीसित बेइजिङको यात्रामा गए। प्राध्यापक याङ च्याङजी पेकिङ विश्वविद्यालयमा महत्वपूर्ण पदमा रहेका कारण उनको सिफारिसमा माओले सहायक पुस्तकालयाध्यक्ष पदमा रही काम गरे। माओले अंशकालिक (उबचत(तष्भ) छात्रमा पञ्जीकृत भई केही मात्रामा व्याखान र विद्वान्हरूका सेमिनारहरूमा भाग लिए। साङ्घाईमा रहँदा साम्यवादी सिद्धान्तको अध्ययनमा आफूलाई संलग्न गराए। बाबुले लुओ यिक्सिनोसित गराइदिएको विवाहलाई माओले कहिल्यै स्वीकारेनन्। आफू विवाहित भएर पनि उनले प्रोफेसर याङ च्याङकी छोरी तथा आफ्नी सहपाठी याङ काइहुईसित विवाह गरे। अक्टोबर १९३० मा कोमिन्ताङ (प्ःत) ले याङ काइहुई र छोरा एनिङलाई पक्राउ गऱ्यो। कोमिन्ताङले दुवैजनालाई बन्दी बनायो। पछि गएर एनिङलाई उनका आफन्तकहाँ पठायो तर उनकी आमा याङ काईहुईलाई भने मारिदियो। त्यस बेला माओ सहकर्मी हि जिझेनसित बस्थे। भाषाकौशलमा कमजोर भएकाले जियाङ सम्प्रदायसित बसे पनि उनले मन्दारिन चिनियाँ भाषा सिक्न सकेनन्। उनले फ्रान्समा अध्ययन गर्ने अवसरलाई पनि अस्वीकार गरे।

माओकी अर्की पत्नी हे छिछेनको गर्भ बाट सन् १९३६ मा सान्सी प्रान्तको झिदान काउन्टीमा छोरी जियाओजियाओ (लि मिन) को जन्म भएको थियो। माओ की छोरीको बाल्यकालको नाम जियाओ जियाओ थियो। माओले कोमिन्ताङ सरकारबाट बचाउन छोरीको नाउँ फेरिदिएर ली मिन राखिदिए। छिछेन सन् १९३७ मा मस्को गइन्। कोमिन्ताङले हानेको बमको छर्रा लागेर घाइते हुँदा पनि क्रान्तिमा सक्रिय थिइन्। पटकपटक बिरामी हुन थालेपछि कम्युनिस्ट पार्टीका अन्य नेताहरूको दबाबमा छोरीलाई साथमा लिएर उपचारार्थ सोभियत सङ्घतर्फ प्रस्थान गरिन्। जियाओजियाओले त्यहीँबाट येनानमा खटिएका बाबु माओलाई एउटा पत्र लेखिन्। पत्र यस्तो थियो-

'अध्यक्ष माओ, सबैजनाले भन्छन्- तपाईं नै मेरो बुबा हो र म तपाईंकी छोरी हुँ। तर मैले तपाईंलाई कहिल्यै देख्न पाएकी छैन। यद्यपि म सोभियत सङ्घमा थिएँ। यसबारेमा अझै स्पष्ट छैन- के तपाईं मेरा बुबा र म तपाईंकी छोरी भन्ने कुरा साँचो हो ? मलाई छिट्टै जान्न मन छ। यसपछि मात्रै म तपाईंसँग भेट्न आउँछु।'

माओले जब पत्र हात पारे, बाहिर खाममा परिचित लेखाइ (ह छिछेनको हस्ताक्षर) देखे। पत्र नबुझिने अर्थात् रुसी भाषामा थियो। रुसी अनुवादकको सहयोग लिएर बेहोरा पढे र गललल्ल हाँसे। तत्कालै प्रत्युत्तर लेखे- 'जियाओजियाओ, म तिम्रो चिठी पाएर साह्रै खुसी भएँ। तिमी मेरै छोरी हौ, आफ्नै छोरी। म तिम्रो साख्खै बुबा हुँ। तिमी १० वर्षसम्म सोभियत सङ्घमा रह्यौ, त्यसैले हाम्रो भेट भएन। अब ठूली भइसक्यौ होला। हुर्किसक्यौ होला पहिलाभन्दा। होइन त ? म आशा गर्छु, तिमी आफ्नो बुबालाई भेट्न तुरुन्तै आउनेछ्यौ। मैले कमरेड हयिलाई उत्तरपूर्वतिरबाट तिमीलाई ल्याउन भनिसकेको छु। म तिमीलाई स्वागत गर्न आतुर छु।' (पत्रस्रोत : जनआस्था)

छोरीको पत्र पाएर असाध्यै खुसी भएका उनले जबाफ तत्कालै टेलिग्राममार्फत पठाउन लगाए। छोरीलाई चिनियाँ भाषा सिकाउन एकजना शिक्षकको व्यवस्था पनि गरिदिए। जियाओजियाओ छिट्टै भाषा सिक्न सफल भइन्। चिनियाँ शैली पनि बुझ्न थालिन्। अब माओ छोरीलाई माध्यमिक स्कुलमा भर्ना गर्ने विचारमा थिए। त्यसै बेला बाल्यकालको नाम जियाओजियाओ फेरेर ली मीन राखिदिएका थिए। लि मिनले पछि बेइजिङ साधारण विश्वविद्यालयसम्बद्ध उच्च माविमा अध्ययन गरिन् र स्नातकपछि सोही विश्वविद्यालयमा रसायनशास्त्र

पढिन्। सोही क्रममा बेइजिङ एयरोनटिकल इन्जिनियरिङ इन्स्टिच्युटमा अध्ययनरत छात्र कोङ लिङह्वासँग प्रेम सम्बध कसिँदै गयो। उनीहरू पुरानै परिचित थिए। यो विषय माओले थाहा पाए। माओले छोरीको छनोटमा आपत्ति नजनाएपछि माओ निवासमै सन् १९५९ को अगस्त २० मा लि मिन र कोङ लिङह्वाबीच बिहे भएको थियो। छोरीसँग टाढिनुपर्ने चिन्ताले उनले छोरीज्वाइँका लागि सँगैको घर व्यवस्था गरिदिएका थिए। त्यतिन्जेलसम्म माओ र लि मिनकी आमा ह छिछेनको सम्बन्ध करिबकरिब अन्त्य भइसकेको थियो। माओ कान्छी पत्नी चियाङ चिङसँग बस्न थालेका थिए। चियाङ चिङ सौतेनी छोरी ली मिनलाई मन पराउँदैनथिन्। माओले यो व्यवहार थाहा पाएर अत्यन्तै दुखित हुँदै गहभरि आँसु पारे। अन्त्यमा चियाङ चिङबाट अपहेलित लि मिन र कोङ माओनिवास चोङ नानहाई परिसरबाट बाहिरिए। नयाँ घरमा सरेपछि उनलाई माओलाई भेट्न निकै गाह्रो पऱ्यो। बाबुलाई भेट्न उनी चोङ नानहाईको ढोकामा लामो समय कुरेर बसेको कुरा माओले धेरैपछि मात्र थाहा पाएका थिए।

सन् १९२१ मा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीको स्थापना भयो। चीन-जापान युद्धपछि चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीको प्रत्यक्ष नेतृत्व माओका हातमा आयो। माओ त्सेतुङले एउटा अर्धसामन्ती र अर्धऔपनिवेशिक मुलुकमा गरिने क्रान्तिको रणनीति र कार्यनीतिको निर्क्योल गरे। माओले चिनियाँ समाजको वर्गविश्लेषण, ग्रामीण वर्गसङ्घर्षको सिद्धान्त, मार्क्सवाद लेनिनवादलाई सिर्जनात्मक रूपले चिनियाँ क्रान्तिमा प्रयोग र माओवाद निर्माणका सन्दर्भमा युगान्तकारी सफलता हातपारे।

उनले लालसेनाको निर्माण, छापमार युद्ध, गाउँदेखि सहर घेर्ने दीर्घकालीन जनयुद्धको सिद्धान्त प्रतिपादन गरे। पार्टी, सेना र संयुक्त राजनीतिक मोर्चालाई क्रान्तिकारी तीन जादुमयी हतियार भनी संश्लेषण गरे। सत्ता बन्दुकको नालबाट जन्मिन्छ भन्ने निष्कर्षसहित चिनियाँ नयाँ जनवादी- समाजवादी क्रान्तिको नेतृत्व गरे। मजदुर-किसान एकतामा आधारित क्रान्तिको नेतृत्व सर्वहारावर्गको अग्रदस्ता कम्युनिस्ट पार्टीले गर्नुपर्छ र क्रान्तिको चरित्र नयाँखाले पुँजीवादी क्रान्ति अर्थात् नयाँ जनवादी क्रान्तिको नाम दिए र चीनमा सन् १९४९ मा माओकै नेतृत्वमा नयाँ जनवादी क्रान्ति सम्पन्न भयो।

माओले प्रगतिशील भूमिसुधार, सहकारी आन्दोलन, महान् फड्को, जनकम्युन सञ्चालन गर्दै समाजवादी क्रान्ति र समाजवादी निर्माणको कार्यलाई अगाडि बढाएका थिए। माओले तेस्रो विश्वको सिद्धान्त प्रतिपादन गरी विकासोन्मुख मुलुकलाई तेस्रो विश्वको मान्यता स्थापित गरेका थिए।

सन् १९२१ को जुलाईमा साङ्घाईमा माओ लगायत १२ जनाले चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टी स्थापना र विकास गरेका थिए। माओ सन् १९४३ देखि चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीको पोलिटब्युरो सदस्य थिए। सन् १९४५ देखि उनी चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीको केन्द्रीय समितिका अध्यक्ष रहे। माओले दीर्घकालीन जनयुद्धको नेतृत्व गर्दै जापानविरोधी गृहयुद्ध र च्याङकाइसेकविरुद्धको युद्धपछि सन् १९४९ मा जनवादी गणतन्त्र चीनको स्थापना गरे। सन् १९५६ देखि १९७६ सम्म सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिको नेतृत्व गरे।

माओका अत्यन्तै रोचक स्वभाव अर्थात् जीवनशैली यस्ता थिए जुन 'माओज् द अन्नोन स्टोरी' मा जङ च्याङले लेखेको माओको जीवनीका आधारमा आधारित छ।

उनले माओको स्मरणशक्ति निकै राम्रो भएको लेखेकी छिन्। पढाइ र लेखाइमा उनी निकै सोखिन थिए। उनी सुत्ने कोठाको खाटको आधा भागमा करिब एक फिटको उचाइसम्म किताब हुन्थे, प्रायः चिनियाँ सहित्यका। च्याङका अनुसार उनी आफ्नो भाषण र लेखमा तिनै किताबबाट लिइएका उदाहरण प्रयोग गर्थे। माओ महत्वपूर्ण काम रातको समयमा गर्थे। उनी दिनमा भन्दा रातमा बढी सक्रिय हुन्थे। लगभग पूरै रात काममै व्यस्त हुन्थे र बिहान भएपछि मात्रै सुत्थे। चीनस्थित भारतीय तत्कालीन जुनियर अफिसर नटवर सिंहले विभिन्न अन्तर्वार्तामा माओको यस्तो बानीबारे खुलासा गरेका छन्। उनका अनुसार सन् १९५६ मा चीन गएको भारतीय संसदीय प्रतिनिधिमण्डलसँग माओले मध्यराति १२ बजे मात्रै भेटेका थिए। राति १० बजे भेट्न पुगेको टोलीलाई उनले १२ बजेपछि मात्रै भेट्ने सन्देश दिएका थिए। उनी भेट्न जाने जोकोहीलाई आफ्नै खुसीमा मात्रै भेट्थे।

माओ चुरोटका अम्मली थिए। नटवरका अनुसार संसदीय प्रतिनिधिमण्डलको उक्त भेटमा माओ एकपछि अर्को चुरोट सल्काइरहेका थिए। जब त्यहाँ उपस्थित भारतीय राजदूत आरके नेहरूले आफ्नो मुखमा चुरोट राखे तब माओले नै चुरोट सल्काइदिएका थिए।

माओ पढ्नेदेखि योजना बनाउने काम आफ्नै ओछ्यानमा बसेर गर्थे। अझ रोचक पाटो के भने उनी उनी खानासमेत ओछ्यानमै बसेर खान्थे। उनका लागि आफ्नो खाट कतिसम्म प्यारो थियो भने जहाँ जाँदा पनि सँगै लिएरै जान्थे।

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

नेपाली जनप्रगतिशील मोर्चाले दिलायो साउदीका मजदुरलाई न्याय

नेपाली जनप्रगतिशील मोर्चा साउदीले साउदीमा कार्यरत ६३ महिला मजदुरको समस्या समाधान गरिदिएको छ। घरेलु कामदारका रूपमा साउदी पुगेका नेपाली महिला मजदुरलाई कम्पनीले तोकिएको तलब र अन्य सेवासुविधा नदिएपछि मोर्चाको पहल उनीहरूले तलब र सेवासुविधा पाएका छन्।

डेढ वर्षपहिले नेपालमा रहेको न्ययम क्भचखष्अभ क्ष्लतभचलबतष्यलर्बा एखत बाट ६३ जना महिला मजदुर साउदी अरबस्थित क्अष्भलतषष्अ ब्लम ःभमष्अर्बा भ्त्रगष्ऊभलत ज्यगकभ मा पुगेका थिए। सोही कम्पनीमा रहेर साउदीका विभिन्न ठाउँमा पुगेका नेपाली महिला कामदारहरूले त्यहाँस्थित नेपाली जनप्रगतिशील मोर्चासँग सहयोग मागेपछि मोर्चाले आवश्यक पहल गरेर उनीहरूलाई तलब र सेवासुबिधा उपलब्ध गराइदिएको हो।

साउदीस्थित नेपाली प्रगतिशील मोर्चाका क्षेत्रीय इन्चार्ज कैलाश मैनालीले हाल साउदी अरबका विभिन्न क्षेत्रमा सोही कम्पनीमा कार्यरत महिलाहरूलाई कम्पनीमा तोकिएको तलब नदिएर मजदुरहरू समस्यामा परेको उजुरी आएपछि मोर्चाको पहलमा पीडितहरूलाई उचित पारिश्रमिक दिलाइएको बताए।

यस्तै मोर्चाका सल्लाहकार तीर्थ पाख्रिनले जनप्रगतिशील मोर्चाले नेपालस्थित मेनपावर कम्पनीसँग समन्वय गरेर मजदुरको हितमा काम गरेको बताए। साथै उनले नेपाल फर्किएका ३ जना कामदारलाई क्षतिपूर्ति दिलाइदिएको, ४४ जनालाई नेपालबाटै तोकेर पठाइएको सबै तलब उपलब्ध दिलाइदिएको र आफूहरूले काठमाडौँस्थित साउदी दूतावास र रिहादस्थित नेपाली दूतावाससँग नेपाली मोर्चाले समन्वय गरेर नेपाली मजदुरहरूको समस्या समाधान गरिदिएको जानकारी दिए।

नेकपाको सङ्गठन विस्तार तथा सुदृढीकरण अभियान तीव्र

बुटवल : नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी रूपन्देहीले सङ्गठन विस्तार तथा सुदृढीकरण अभियानको सुरुआत गरेको छ। अभियानको उद्घाटन गर्दै नेकपाका जिल्ला इन्चार्ज सङ्गम पुनले अभियानले सङ्गठनलाई बलियो बनाउने र विकास गराउने विश्वास व्यक्त गरे। 'सङ्गठनको सुरुआती अभियानकै निरन्तरतामा यो अभियान रहेको र यसले जनतामा जाने र नयाँ ऊर्जा मिल्ने हुँदा सबै नेता-कार्यकर्ता जनताका समस्यासँग जोडिनुपर्छ।'

नेता पुनले पार्टीलाई लगाइएको प्रतिबन्ध र सरकारले अमेरिकासँग गर्न खोजेको एमसीसी सम्झौता राष्ट्रियताविरुद्ध रहेको भन्दै विरोध गरे। उनले पार्टीलाई जनतामा लैजानुपर्ने र पार्टीलाई बलियो बनाउन जनताको साथ चाहिने बताए।

यस्तै जिल्ला नेता नवीनले स्वागत मन्तव्य राख्दै कम्युनिस्टहरू जनतामा जाने, जनतासँग घुलमिल हुने र जनताको समस्याका पहरेदार बन्नुपर्ने बताए। कार्यक्रम नेकपाका जिल्ला नेता प्रेम भुसालले सञ्चालन गरेका थिए। नेकपाले रूपन्देहीमा २ क्षेत्र विभाजन गरी अभियान सुरु गरेको नेकपाका सेक्रेटेरी विजयले बताए। उनले भने, 'हामी पार्टीको केन्द्रीय योजनाबमोजिम नै अभियानमा जुटेका छौँ।'

पूर्वी कमान्ड र पश्चिमी कमान्ड नाम दिएर अभियानमा नेता-कार्यकर्ताहरूलाई खटाइएको नेकपा स्रोतले बताएको छ। स्रोतका अनुसार अभियानभर नेता-कार्यकर्ता परिचालन, जनदिशा लागू गर्ने, पुराना कार्यकर्ताहरूलाई भेटघाट, सहिद, बेपत्ता तथा घाइते परिवारजनलाई भेटघाट गर्ने, भेला, सम्मेलन तथा बैठकहरू गर्ने, प्रतिबन्धको प्रतिरोध तथा राष्ट्रघाती सम्झौताहरू र सरकारको गलत कदमको भन्डाफोर गर्ने, जनताका समस्याहरूसँग प्रत्यक्ष जोडिनेदेखि पार्टीको प्रचारात्मक र सङ्घर्षका कार्यक्रमहरू अभियानकै क्रममा रहेको नेकपा रूपन्देहीले जनाएको छ। नेकपाले यसअघि पनि यस्तै प्रकृतिको अभियान चलाएको थियो। पार्टीमाथि प्रतिबन्ध लगाइएपछि पुनः अभियान सुरुआत गरिएको नेकपाले जनाएको छ।

अखिल (क्रान्तिकारी) कञ्चनपुरको जिल्ला सम्मेलन

काठमाडौँ : 'वैदेशिक हस्तक्षेप, समाजिक फासिवाद, सीमा अतिक्रमण र शैक्षिक माफियाका विरुद्ध सशक्त विद्यार्थी आन्दोलन ! सुदृढ सङ्गठन, प्रतिबद्ध नेतृत्व र वैज्ञानिक समाजवादी शिक्षाका लागि १६ औँ जिल्ला सम्मेलन !!' मूल नाराका साथ नेकपानिकट अखिल (क्रान्तिकारी) कञ्चनपुरको १६ औँ जिल्ला सम्मेलन सम्पन्न भएको छ। सम्मेलनले ललितको अध्यक्षतामा २१ सदस्यीय जिल्ला समिति निर्वाचित गरेको छ।

सम्मेलनपछि नवनिर्वाचित अध्यक्ष ललितले प्रेस विज्ञप्ति निकाली वैज्ञानिक समाजवादी शिक्षाको प्राप्तिका लागि निरन्तर सङ्घर्ष गर्ने, शैक्षिक माफियाको भण्डाफोर गर्नेलगायत महत्वपूर्ण निर्णयसहित सम्मेलन सम्पन्न भएको जनाएका छन्।

युवा सङ्गठनद्वारा वृद्धवृद्धालाई न्यानो लुगा वितरण

बाँके : नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको भ्रातृ सङ्गठन, युवा सङ्गठन नेपालले बाँके जिल्लाको खजुरा गाउँपालिकामा असक्त र विपन्न वृद्धवृद्धाहरूलाई न्यानो कपडा वितरण गरेको छ। सङ्गठनका केन्द्रीय सदस्य तथा भेरी-कर्णाली ब्युरो संयोजक दीपको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न कपडा वितरण कार्यक्रममा जाडोबाट प्रभावित वृद्धवृद्धाहरूलाई न्यानो कपडा वितरण गरियो।

उक्त कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्दै प्रमुख अतिथि दीपले दलाल सत्ताका कथित जनप्रतिनिधिहरूले कर र भ्रष्टाचारमार्फत जनतालाई चुस्ने काम गरेको तर जनतालाई न्यूनतम् सेवासुविधाबाट वञ्चित गराएको बताए। उनले वर्तमान व्यवस्था दलाल र लुटिखाने गिरोहहरूको अखडा मात्र भएकाले नै राष्ट्रियता कमजोर मात्र होइन, देशको अस्तित्व इतिहासमै सबैभन्दा खतरामा परेको र देशको रक्षा र जनताको सेवाका लागि युवा सङ्गठन नेपालमा गोलबन्द भई दलालहरूविरुद्ध एकजुट हुन युवाहरूलाई अपिलसमेत गरे। उक्त कार्यक्रमको अध्यक्षता जिल्ला अध्यक्ष दीपेशले गरेका थिए।

प्रतिकूलता चिर्दै कालीकोटमा भव्य जनसभा

कालीकोट : वर्षा र हिमपातपछिको प्रतिकूल मौसमलाई चिर्दै नेतृत्वको नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी कालीकोटले खिनमा भव्य जनसभा गरेको छ। वसन्तको अध्यक्षतामा भएको कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि रणदीपले अमेरिकी परियोजना एमसीसी देशलाई पराधीन बनाउने राष्ट्रघाती सम्झौता भएको बताए। उनले एमसीसी परियोजना भित्र्याउने प्रयास गरेर जनतालाई धोका दिने र ३ करोड नेपाली जनतालाई मूर्ख बनाउने कोसिस भएको पनि बताए।

सेक्रेटरी रणदीपले कुनै पनि हालतमा एमसीसी कार्यान्वयन गर्न नदिने चेतावनी दिँदै जनताको मागअनुसार कालीकोटमा भव्य जनसभा गरिएको जानकारी दिए। जनसभामा सामना सांस्कृतिक परिवारले जनसांस्कृतिक कार्यक्रम प्रस्तुत गरेको थियो।

सन्दर्भ : २४ औं बेथान वीरता दिवस

महान् जनयुद्धको पहिलो सफल लडाइँ र दुस्मनको कब्जाका दिनहरू

अशोक सुवेदी

प्रारम्भ

यो महिना विश्व कम्युनिस्ट आन्दोलनका महान् नेता एवम् विचारकहरू कमरेड जोसेफ स्टालिन र कमरेड माओ त्सेतुङको जन्मदिवसको महिना हो । संसारभरका मार्क्सवादी लेनिनवादी र माओवादीहरूले महान् स्टालिन र माओका योगदानहरू स्मरण गदै त्यसलाई व्यवहारमा उतार्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरिरहेका छन् । मालेमावादीहरूले विश्वभर नै कमरेड माओको एक सय २७ औं र कमरेड स्टालिनको एक सय ४२ औं जन्मदिवस भव्यतापूर्वक मनाएका छन् । नेपालमा नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीले पनि देशैभर यी दिवसहरू मनाएको छ । ठीक यसैगरी महान् दार्शनिक कार्ल मार्क्सको दुई सयौं जन्मशताब्दी संसारभर मनाइसकिएको छ र नेपालमा पनि मनाइएको छ ।

नेपालको कम्युनिस्ट आन्दोलनमा पनि यो महिना केही महत्वपूर्ण राजनीतिक घटनाक्रमका कारण चर्चित र महत्वपूर्ण छ । २०५२ साल फागुन १ गतेदेखि सुरु भएको जनयुद्धको पहिलो सफल फौजी लडाइँ भएको महिना २०५३ सालको पुस हो । २०५३ साल पुस १९ गते रामेछापको बेथान पानीघाट प्रहरीचौकीमा माओवादी जनसेनाका योद्धाहरूले त्याग, शौर्य र वीरता प्रदर्शन गर्दै हमला गरेका थिए र फौजी कमान्डर तीर्थ गौतमका साथै रामेछापकी सांस्कृतिक तथा विद्यार्थी योद्धा दिलमाया बम्जन र फत्त स्मालीमगरले बलिदानको बाटो रोज्नुभएको थियो । तीनजनाको बलिदानपछि सफल भएको बेथान पानीघाटको फौजी कारबाहीपछि प्राप्त हतियार नै माओवादी जनयुद्धका लागि अत्यावश्यक भौतिक-प्राविधिक शक्ति थिए । तिनै हतियार बोकेर हिँडेको माओवादीले त्यसपछि धमाधम लडाइँ र युद्धहरू जित्दै गयो र बीसौं हजार जनमुक्ति सेनालाई हातहतियारले सुसज्जित बनाउन सफल भयो ।

निरङ्कुश राणा शासनको चकचकी चलिरहेकै समयमा नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको स्थापना कमरेड पुष्पलालको पहलमा २००६ साल वैशाख १० गते (१९४९, अप्रिल २२ मा भएको थियो । पुष्पलालले नारायणविलास जोशी, निरञ्जनगोविन्द वैद्य र नरबहादुर कर्माचार्यको साथ लिएर भारतको कलकत्तामा नेकपाको स्थापना गर्नुभएको थियो । नेकपाको स्थापनाका कारकहरूमध्ये राणाशासनको अत्याचार, दमन र शोषणका साथै संसारभर अघि बढिरहेको मुक्तियुद्धको लहर प्रमुख रहेको पाइन्छ । राणाशासनका विरुद्ध कृष्णलाल अधिकारीको मकैको खेती पुस्तकले निम्त्याएको मकै पर्व अर्थात् कृष्णलाल अधिकारीको हत्या, लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा र धरणीधर कोइरालाहरूले सञ्चालन गरेको जागरण कविता र लाइब्रेरी पर्व, राणाशासकहरूको दमन, राणा शासनका विरुद्ध क्रियाशील गङ्गालाल श्रेष्ठ, दशरथ चन्द, धर्मभक्त माथेमा र शुक्रराज शास्त्रीको विसं १९९० को दशकको उत्तरार्द्धमा गरिएको हत्या, उक्त हत्याकाण्डविरुद्ध जनतामा पलाएको आक्रोश र प्रतिरोधी चेतना, काङ्ग्रेसबाट पुष्पलालको विद्रोह नेकपा स्थापनाका पूर्वाधारहरू हुन् ।

यस सन्दर्भमा सिर्जना र साहित्यका माध्यमबाट कृष्णलाल अधिकारी, धरणीधर कोइराला, लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा, सिद्धिचरण श्रेष्ठ, गोपालप्रसाद रिमालका क्रान्तिकारी चेतनाले ओतप्रोत काव्य सिर्जना र त्यसले समाजमा पारेको सकारात्मक प्रभाव पनि कम्युनिस्ट पार्टी स्थापनाका आन्तरिक ऊर्जा र प्रेरणाका स्रोतहरू हुन् । संसारमै चरिरहेको मालर्क्सवाद लेनिनवादको प्रयोगको असर र भारतमा सञ्चालित कम्युनिस्ट आन्दोलन वा गतिविधिको प्रभाव नेपालमा नपर्ने कुरै भएन । १९८० सालको दशकमा जेलभित्रैबाट कृष्णलालले लेखेका थिए :

संसारमा कीर्ति छ धेर ठूलो
कीर्तिबिना बन्दछ जीव लूलो
संसार छोडे पनि हेर क्वै दिन
आउनेछ एउटा जनतन्त्रको दिन ।

चन्द्रशमशेरको कठोर जेल र हिरासतभित्रैबाट कृष्णलाल अधिकारीले १९८० सालमा एक दिन जनतन्त्र आएरै छाड्ने उद्घोष गरेका थिए । यो उद्घोष राणा शासकहरूका लागि महँगो साबित भयो भने क्रान्तिकारीहरूका लागि ऊर्जा बन्यो । फलस्वरूप २००६ सालमा नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको स्थापना भयो ।

नेकपाका संस्थापक महासचिव कमरेड पुष्पलाल हुनुभयो तर दुई वर्ष पुग्दानपुग्दै २००८ सालमा कमरेड पुष्पलाललाई महासचिवबाट अघोषित रूपमा अपदस्थ गरियो । अर्थात् पुष्पलाललाई नेतृत्वबाट षड्यन्त्रपूर्वक हटाएर मनमोहन अधिकारीलाई स्थापित गरियो ।

नेकपाको पहिलो महाधिवेशन २०१० सालमा अर्धभूमिगत रूपमा काठमाडौं उपत्यकामा सम्पन्न भएको थियो । पुष्पलाललाई हटाएर मनमोहनलाई महामन्त्री चुन्ने महाधिवेशन बन्यो यो । २००८ सालमा पार्टीमा आएको सुधारवाद र यसपछिको २०१२ सालमा मनमोहनद्वारा राजामा बिन्तीपत्र चढाएर पार्टीलाई खुला गरिएको घटना स्मरण र तिरस्कारयोग्य छ । यसै घटनाका कारण मनमोहनलाई नेकपाको इतिहासमा दलाली र गद्दारीका आरम्भकर्ताका रूपमा लिइन्छ । यी नेपालको कम्युनिस्ट आन्दोलनकै लागि काला दिनहरू हुन् ।

नेकपाको दोस्रो महाधिवेशन २०१४ सालमा काठमाडौं उपत्यकाभित्रै भयो । यो करिब खुलाखुला रूपमा भएको थियो तर पूर्ण खुला घोषणा गरिएको भने थिएन । यो महाधिवेशनले डा. केशरजङ्ग रायमाझीलाई महासचिव चुन्यो । यही महाधिवेशनको नेतृत्वले पार्टीलाई संसद्वाद हुँदै दरबारसम्म धकेल्यो । पछि रायमाझी नेतृत्वले घोषित रूपमै कम्युनिस्ट आन्दोलनलाई राजावादी धारतिर मोड्न खोज्यो । रायमाझीले २०१७ सालको राजाको कदमलाई स्वीकार गरेपछि पार्टीमा लाइन सङ्घर्ष चर्कायो ।

२०१९ सालमा नेकपाको तेस्रो महाधिवेशन भूमिगत रूपमा भारतमा सम्पन्न भयो । यो महाधिवेशनले पार्टीको भित्री सङ्घर्षको समाधान गर्न सकेन । महाधिवेशनले एउटा लाइन पास गऱ्यो तर अल्पमतमा परेका तुलसीलाल अमात्य महासचिव चुनिए । यसपछिका घटनाक्रमहरू पार्टी टुटफुट र विभाजनबाट अघि बढे । यसले झापा विद्रोह जन्मायो । तेस्रो महाधिवेशनपछि पार्टी विभिन्न गुटउपगुटमा विभाजित भई कम्युनिस्ट पार्टी अनेक समूहमा टुक्रिन पुग्यो ।

२०३१ सालमा नेकपाको चौथो महाधिवेशन भूमिगत रूपमा भारतमै सम्पन्न भयो । यसले मोहनविक्रम सिंहलाई महामन्त्री चुन्यो । यसबीचमा मोहनविक्रम र निर्मल लामाको फुटको घटना मुख्य थियो । चुनावमा भाग लिने कि बहिष्कार गर्ने, कार्यदिशामा सहरी विद्रोह कि दीर्घकालीन सशस्त्र विद्रोह गने भन्ने यसको प्रमुख कारण थियो । तर मोहनविक्रमले लामालाई पियक्कड र र लामाले मोहनविक्रम सिंहलाई स्त्रीलम्पटको आरोप-प्रत्यारोप पनि गरे । मुख्य नेतृत्वमा रहेकै समयमा मोहनविक्रम महिलाकाण्डकै कारण बारम्बार कारबाहीमा पनि परे । मोहनविक्रम सिंहले पुष्पलालका विचारसामु टिक्न नसकेर गद्दारसम्म भन्ने ठूलो गल्ती गरे । उनलाई यसबाट मुक्त हुन दुई दशकभन्दा बढी समय लाग्यो । जनयुद्ध लडिरहेको नेकपा (माओवादी) ले इमानदार कम्युनिस्ट नेता भनेर संश्लेषण गरेपछि मात्रै पुष्पलालमाथि मोहनविक्रम सिंहले लगाएको आरोप समाप्त भयो ।

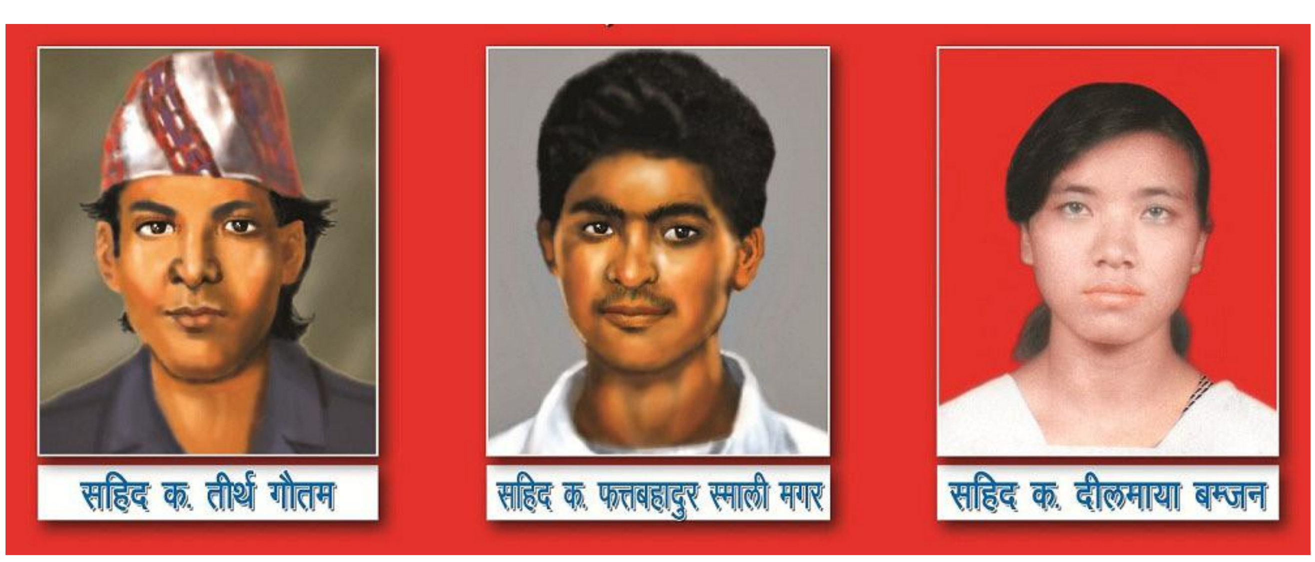

सहिद क. तीर्थ गौतम | सहिद क. फत्तबहादुर स्माली मगर | सहिद क. दीलमाया बम्जन

२०३१ सालमा चौथो महाधिवेशन गरेको एउटा कम्युनिस्ट घटक मोहनविक्रम सिंहको नेतृत्वमा अगाडि बढ्यो । पाँचौं महाधिवेशन २०४१ मा भारतमा भूमिगत रूपमै सम्पन्न भयो । यो महाधिवेशनले केही वैचारिक मुद्दा र राजनीतिक कार्यदिशालाई अमूर्त राखी विशेषतः सांस्कृतिक विषयको उत्थान गरेर मोहनविक्रम सिंहमाथिको कारबाहीलाई महाधिवेशनको मुख्य मुद्दा बनायो । पाँचौं महाधिवेशनमा बहुमतको निर्णयले मोहनविक्रमलाई कारबाही गरी मोहन वैद्य 'किरण' लाई महामन्त्रीमा छान्यो । यो घटना नै तत्कालीन नेकपा (मशाल) मा पुनः फुटको कारण बन्न पुग्यो । मशाल र मसालमा पार्टी फेरि विभाजन भयो । बहुमत पक्ष नेकपा (मशाल) को नेतृत्व किरणले गरे । अल्पमत पक्ष नेकपा (मसाल) को नेतृत्व मोहनविक्रमले गरे । उनी अध्यापि आजीवनजस्तै गरी मसालको महासचिव नै छन् । त्यतिबेला महासचिवलाई महामन्त्री भनिन्थ्यो । अहिले पनि मोहनविक्रम आफूलाई महामन्त्री नै भनाइरहेका छन् ।

यसबीचमा सेक्टरकाण्डपछि महामन्त्री किरणले २०४५ को अन्त्यतिर प्रचण्डलाई नेतृत्व दिए । यसपछि २०४६ सालको जनआन्दोलन र यसले ल्याएको राजनीतिक परिवर्तनमा आन्दोलनको पहल, कम्युनिस्ट समूहहरूका बीच एकताको पहल भयो । एकताकेन्द्र निर्माण भयो । एकता महाधिवेशनको पहल भयो । २०४१ को पाँचौं महाधिवेशनमा मोहनविक्रम सिंह सांस्कृतिक कारबाहीमा परेपछि किरण महामन्त्री चुनिएका थिए । मोहनविक्रम सिंहलाई पार्टीले अनैतिक यौनसम्बन्धका कारण पटकपटक कारबाही गरेको थियो । लामो समयसम्म मोहनविक्रमले लामालाई शङ्कास्पद भन्ने र लामाले मोहनविक्रमलाई सांस्कृतिक विचलन भएको व्यक्ति भन्ने जुहारीजस्तै चल्यो । आफूहरूलाई नेपालका माओ र चाओ भनाउँदै निरन्तर चर्चाको शिखरमा रहे पनि यी दुवैले क्रान्तिको नेतृत्व गरेनन् । क्रान्ति अर्थात् तत्कालीन जनयुद्धको नेतृत्व गर्न पार्टीका रूपमा नेकपा (माओवादी) र नेताका रूपमा प्रचण्ड, बाबुराम, मोहन वैद्यलगायत नेता आइपुगे । यद्यपि बाबुराम हाल कम्युनिस्ट आन्दोलनबाटै पलायन भइसकेका छन् भने प्रचण्ड संशोधनवादको रक्षाको मसिहा बनेर एमालेमा मुन्टो घुसारेर बसेका छन् ।

छैटौं महाधिवेशन एकता महाधिवेशनका रूपमा २०४८ सालमा अर्धभूमिगत रूपमा चितवन माडीमा सम्पन्न भएको थियो । त्यो महाधिवेशनले राजनीतिक कार्यदिशाका रूपमा 'दीर्घकालीन जनयुद्ध' र सिद्धान्तका रूपमा 'मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओवाद' पारित गरेको थियो । यससँगै नाम पनि 'एकताकेन्द्र' बाट 'माओवादी' बनाइयो । प्रचण्डलाई महामन्त्री चुन्यो । यसले २०५२ साल फागुन १ गते जनयुद्धको थालनी गऱ्यो । नेपालमा जनवादी क्रान्ति सम्पन्न गरी समाजवाद स्थापना गर्ने भनी आरम्भ गरिएको जनयुद्ध १० वर्षसम्म सञ्चालन भयो । तर नेतृत्वको पलायन, आत्मसमर्पण र संशोधनवादमा भएको पतनका कारण राजतन्त्रको अन्त्य मात्र भयो ।

प्रचण्डहरूको पलायनपछि विद्रोह गर्दै नेकपाको सातौं महाधिवेशन किरणको नेतृत्वमा २०६९ सालमा काठमाडौं कमलादीमा खुला रूपमा सम्पन्न भयो । किरण पनि अकर्मण्यता र गोलचक्करमा फसेपछि कमरेड विप्लवलाई महासचिव चयन गर्दै र एकीकृत जनक्रान्तिको कार्यदिशा पारित गर्दै रोल्पाको थबाङमा आठौं महाधिवेशन सम्पन्न भयो । आज हामी यही कार्यदिशा कार्यान्वयन गरिरहेका छौं ।

सन्दर्भ : बेथान हुँदै भट्टेडाँडा मोर्चा

घटना २०५५ साल पुसको तेस्रो साताको हो । घटना बुर्जुवाहरूको राजधानी काठमाडौंकै भए पनि यो राजधानी र नेपाल मात्र नभएर विश्वकै ध्यानाकर्षण गराउने किसिमको थियो । २२ वर्ष पुरानो घटना भएर पनि सञ्चार, मानवअधिकार र राजनीतिक क्षेत्रलाई पूरै प्रभावित पार्ने राजधानीको 'भट्टेडाँडा काण्ड' का नामले चिरपरिचित घटना थियो त्यो । नेपालको पूरै प्रेसमाथि राज्यपक्षले अत्यन्त ठूलो दमन गरेको त्यस घटनाबटै नेपाली प्रेसमाथि निरन्तर दमनको सिलसिला सुरु भएकाले त्यसलाई 'कालो दिन' का रूपमा पनि चित्रण गरिएको छ ।

०५२ साल फागुन १ गतेबाट नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी) ले नेपालमा दीर्घकालीन सशस्त्र जनयुद्ध सुरु गरेको चर्चा यसअघि नै भइसकेको छ । एक वर्षपछि २०५३ साल पुस १९ गते राति रामेछापको बेथान पानीघाट प्रहरीचौकीमा हमला गरी जनयुद्धको पहिलो सफल फौजीमोर्चा सम्पन्न भयो । तीर्थ गौतम, फत्त स्मालीमगर र दिलमाया बम्जनले बलिदान गरे । दुस्मनतर्फ पनि क्षति भयो तर मोर्चा जितेर हतियार कब्जा भयो । माओवादीले रामेछापको बेथानमा तीनजनाको बलिदानपछि प्राप्त हतियारका भरमा युद्ध अघि बढायो । त्यसैले विजयको उक्त मोर्चाको सम्मानमा पुस १९ लाई बेथान वीरता दिवसका रूपमा, जनयुद्धको एक नयाँ दिवस वा पर्वका रूपमा मान्न थालियो । देशभर वीरता दिवसका दिन नयाँनयाँ मोर्चा र लडाइँहरू हुन थाले र विजयपताकाहरू फहराउन थाले ।

बेथान वीरता दिवसको तेस्रो र जनयुद्धको चौथो वार्षिकोत्सव मनाउने क्रममा माओवादी छापामारहरूले दुस्मनको राजधानी काठमाडौं उपत्यकाभित्रै रहेको ललितपुर जिल्लाको भट्टेडाँडा प्रहरी चौकीमाथि सशस्त्र हमला गरे । हमलामा परी अधिकृतस्तरसहितका तीनजना प्रहरीको घटनास्थलमै मृत्यु भयो । चौकी जलेर नष्ट भयो । त्यो समाचार, मारिएका प्रहरीको फोटो र जल्दै गरेको प्रहरीचौकीको तस्बिरलाई त्यतिबेला माओवादीको मुखपत्र मानिने 'जनादेश' साप्ताहिकले महत्वका साथ 'भट्टेडाँडा प्रहरीचौकीमा साहसिक आक्रमण' शीर्षकमा प्रकाशित गऱ्यो ।

त्यतिबेला 'जनादेश' को कार्यालय बागबजारको एउटा घरको चौथो तलामा थियो । समय त्यस्तै बिहानको ११ बजेको हुँदो हो । त्यसको केही महिनाअघि मार्क्सवाद, लेनिनवाद, माओवाद तथा माओ त्सेतुङ विचारधारा मान्ने जनपक्षीय पत्रकारहरूको त्रिचन्द्र क्याम्पसमा सम्पन्न भेलाले 'जनपक्षीय पत्रकार सङ्घ, नेपाल' गठन गरेको थियो । उक्त पत्रकार सङ्घको अध्यक्षमा वरिष्ठ पत्रकार शक्ति लम्साल छानिनुभएको थियो । सङ्घले विधान बनाएर दर्ताको प्रक्रिया बुझ्न र संस्था दर्ता गर्न मलाई सचिवको जिम्मेवारी दिएको थियो । म संस्था दर्ताको प्रक्रिया बुझेर र विधानको उद्देश्यसहितको मस्यौदा तयार पारेर छलफलका लागि 'जनादेश' साप्ताहिक र 'नौलो बिहानी' का समेत सल्लाहकार रहेका सङ्घका अध्यक्ष शक्ति लम्सालसहितका साथीहरूसँग जनादेशको कार्यालयमा पुगेको थिएँ ।

हामी पत्रिका पढ्दै थियौं । शक्ति दाइसँग नवगठित संस्थाका बारेमा सल्लाह पनि गर्दै थियौं । केही साथी मात्र आइपुगेकाले हामी समय कटाएर बैठक बस्ने तयारी गर्दै थियौं । साथी धनबहादुर मगर र उहाँका भाइ ग्राहकका लागि 'जनादेश' पोको पार्दै हुनुहुन्थ्यो ।

त्यतिबेला मैले नौलो बिहानी मासिकको सम्पादन/प्रकाशन सुरु गरिसकेको थिएँ । नयाँ अङ्क पत्रिकाको तयारीका लागि केही सामग्री जम्मा पार्दै थिएँ । मैले झोलामा देशका विभिन्न ठाउँबाट सङ्कलन गरिएका 'छापामार डायरी' हरू पनि बोकेको थिएँ । 'जनपक्षीय पत्रकार सङ्घ' को मस्यौदा विधान पनि झोलामै थियो । मेरो प्रकाशोन्मुख कवितासङ्ग्रह 'युद्धघोष' को कम्प्युटर प्रति र 'नौलो बिहानी' का लागि केही समाचार तथा लेखहरू पनि साथमै थिए । म बेलुकाबेलुका 'हिमालय टाइम्स दैनिक' मा सम्पादनको काम पनि गर्थें र समाचार पनि लेख्थें ।

'जनादेश' कार्यालयमा छलफल चलिरहेकै थियो । एक्कासि पत्रिकाको कार्यालयकोठाको ढोकामा भिडन्तका लागि फायर खोल्न तैनाथझैं देखिने दर्जनौं प्रहरी देखापरे । उनीहरूले हामीलाई रुखो स्वरमा कतै डेग नचल्न आदेश दिए । कोठाभित्र रहेका ५-७ जना साथीहरूका कन्चटमा उनीहरूले बन्दुक तेर्स्याइसकेका थिए । थाहा भयो, हामीलाई प्रहरीले घेरा हालिसकेको थियो । पत्रिकाको कार्यालय रहेको अर्को कोठा पनि घेराउमा परिसकेछ । केही साथीहरू भऱ्याङबाटै सुरक्षित स्थलतर्फ लाग्नुभएछ । 'जनादेश' ले त्यसै रात भट्टेडाँडा कारबाहीको समाचार सचित्र प्रकाशन गरेपछि त्यहाँ प्रहरीले हारेको समाचार, चौकीको समाचार लेख्ने, तस्बिर खिचेर ल्याउने पत्रकार र चौकी आक्रमण गर्ने छापामार खोज्न भनी ३-४ वटा प्रहरी भ्यानले सिङ्गै घर घेराउ गरिसकेका रहेछन् ।

हेर्दाहेर्दै विद्युतीय गतिमा प्रहरीले टेलिफोन लाइन छिनायो, फ्याक्स मेसिन, कम्प्युटर र प्रिन्टरहरू पोको पाऱ्यो । कार्यालयको दराज खोलेर सम्पूर्ण खातापाता, लेखरचना, फोटो, क्यामेरा, पत्रिकाका फाइल सबै जम्मा पाऱ्यो । हामीलाई कन्चटमा बन्दुक तेर्स्याइरहेका थिए केही प्रहरी । उनीहरूले हामीलाई प्रतिवाद गर्नु त कहाँ हो कहाँ, चुँसम्म बोल्ने मौका दिएनन् । हाम्रो छलफल पूरै बिथोलियो । सबै सामग्री प्रहरीको कब्जामा परे । प्रहरीले हामीलाई कायरतापूर्वक गिरफ्तार गऱ्यो । अघिपछि राइफल तेर्स्याएर भऱ्याङबाट भुइँतलामा झाऱ्यो । थाहा नपाएको त हामीले मात्र रहेछ, बागबजारको गल्लीगल्लीका मानिसले समेत प्रहरीले जनादेशको कार्यालय छापामारेको थाहा पाइसकेका रहेछन् । क्षणभरमा सयौंको सङ्ख्यामा स्थानीय बासिन्दा उपस्थित भइसकेका थिए । बन्दुकधारीहरूका अघिल्तिर प्रतिकार तथा विद्रोह गर्नसक्ने वा घेरा तोड्नसक्ने अवस्था थिएन । डरका कारण मूकदर्शक बनेर बसेका अरू मानिस पनि वास्तविकता नबुझेकाले अथवा त्रासका कारण केही बोल्न सकेनन् ।

कार्यालयबाट म, शक्ति दाइ, धनबहादुर मगरका दाजुभाइ, रेवती सापकोटालगायत सातजना गिरफ्तार भयौं । 'जनादेश' प्रकाशित हुने नजिकैको इन्द्रेणी छापाखानाबाट प्रोप्राइटर ज्ञानेन्द्र मानन्धर, एकाउन्टेन्ट, प्रेसम्यानलगायत सातजनालाई पनि भ्यानमा ल्याएर कोचियो । त्यतिबेला सामूहिक गिरफ्तारीमा पर्नेमा हामी १६ जना थियौं । हामीलाई बन्दुककै बीचमा वडा प्रहरी कार्यालय सिंहदरबार पुऱ्याइयो । त्यहाँ पुऱ्याएर हामीलाई हतकडीसहित जमिनमुनिको ओसिलो, अन्धकार कोठामा राखियो । एकआपसमा बोल्नसम्म दिइएन । पालैपालो अर्कै कोठामा लगेर अपराधीलाईजस्तो छातीमा केही लेखेर टाँस्दै पोजपोजका तस्बिर खिचियो । 'जनादेश' का वितरण सहयोगी मित्र धनबहादुर मगरलाई बयान लिने क्रममा 'तैं होइनस् भट्टेडाँडामा हाम्रा साथी मारेर फोटो खिच्ने ?' भन्दै बन्दुकका कुन्दा र बुटले हानेर रक्तमुछेल पारियो । हामीलाई भिडन्तमा सहभागी र मतियारका रूपमा नानावली प्रश्न सोध्ने र वास्तविकता बताउन नदिने वातावरण बनाइयो ।

राजधानी काठमाडौंको मुटुबाटै पत्रकार र प्रेसका सञ्चालकसहित १६-१६ जनालाई गिरफ्तार गरिएपछि राजधानीमा मात्र नभएर देशभर सनसनी मच्चियो सुकेको खरमा आगो लागेजस्तै । राजधानीबट दिउँसो प्रकाशनमा आउने पत्रिकाले हामी गिरफ्तार भएको खबर प्रकाशित र प्रसारित गरेछन् । स्वतन्त्र प्रेसमाथि प्रजातन्त्रको खोल ओढेको काङ्ग्रेस सरकारले दिनदहाडै गरेको हस्तक्षेपको चौतर्फी विरोध हुन थाल्यो राष्ट्रिय रूपमै । पत्रकारितासम्बन्धी सङ्घसंस्था, राजनीतिक पार्टी, मानवअधिकारलगायत क्षेत्रबाट हस्तक्षेपको विरोध र रिहाइका लागि स्वरहरू उरालिए । प्रहरीले कार्यालयका सम्पूर्ण सामान कब्जा गरेपछि ढोकामा ताल्चा झुन्ड्याइदिएको थियो । खानपिनको कुरा त टाढै थियो, पिउने पानीसम्म दिइएन । सरकार कति क्रूर र निरङ्कुश देखियो भने हामीमाथि कुनै मानवीय व्यवहार नै गरिएन । त्यस साँझ ज्ञानेन्द्र दाइको परिवारले उहाँका लागि ल्याइदिएको सीमित खाना बाँडेर खायौं ।

त्यतिबेलाको अनामनगरस्थित वडा प्रहरी कार्यालय सिंहदरबारका इन्सपेक्टर हुनुपर्छ ती, थर चुडाल हो, नामचाहिँ भरत हो कि के हो, कति क्रूर व्यवहार गरे भने बयान गरिसाध्य छैन । सायद उनीहरु क्रान्तिकारीमाथि क्रूरता र अमानवीयता प्रदर्शनको पूर्वाभ्यास गरिरहेका थिए । सरकारले पत्रिकाको कार्यालय र प्रेसबाट गिरफ्तार गरिएका मानिसहरूलाई अलग्याएर र फुटाएर भिन्नाभिन्नै ठाउँमा लैजाने निर्णय गरेछ क्यार । हामीले नमान्दानमान्दै पनि अलगअलग भ्यानमा राखेर तितरबितर पार्न थाल्यो । कसैलाई अन्तैको हिरासतमा लगेछ ।

म र भारत नामका एकजना साथीलाई भने मध्यरातमा भ्यानमा राख्न थाल्यो । हामीले हामीलाई कहाँ लगिँदैछ ? भनेर प्रश्न गर्दा हप्काइदप्काइ गरियो र चुँसम्म नबोल्न भनियो । रातको समय, आँखामा पट्टी र हतकडी ।

मध्यरातमा हातमा आधुनिक हतियार लिएका दर्जनौं प्रहरी हामीलाई भ्यानमा चढाउने तयारीमा थिए । उनीहरू हामीप्रति अत्यन्त असहिष्णु, क्रूर र आक्रामक व्यवहार गरिरहेका थिए । तिमी, तपाईंजस्ता शब्दहरू सायद उनीहरूका शब्दकोषमै थिएनन् । उनीहरूले हामीलाई जुन 'अपराध' मा दोषी ठहऱ्याएर वा शङ्का गरेर गिरफ्तार गरेका थिए, हामी दोषी वा जबाफदेही व्यक्ति भए पनि उनीहरूको व्यवहार सद्भावपूर्ण हुनुपर्ने थियो । उनीहरू तर्साएर, हप्काएर, दप्काएर र जङ्गली व्यवहार देखाएर हामीलाई घटनामा फसाउने षड्यन्त्र गरिरहेका थिए । हामीलाई धकेलेर जथाभाबी भन्दै भ्यानभित्र कोचेपछि एउटा कमान्डरजस्तो लाग्नेले 'केटा' हरूलाई आदेशको स्वरमा सोध्यो, 'ए केटाहरू हो, सबै सामान ठीक पारिस् ?' 'ठीक भो' साप्' केटाहरूले एकैसाथ जबाफ फर्काए । 'हतियार लोड गरिस् ?? सबै ठीकठाक छ ? अहिले मौकामा, चाहिएको बेलामा नपड्किएला नि ???', उसले लापर्बाहीपूर्वक आदेश दियो । कमान्डरवालाका यी पछिल्ला शब्दहरूले मेरो मनभित्र नमिठो गरी बिझायो । मनमा लाग्यो- यी बगरेहरूले अवश्य हामीलाई कतै मार्न लैजाँदैछन् । अनि मनमनमा लाग्यो- कस्तो शिक्षकले पढाएछन् कुन्नि ? आदर र सम्मान त परै जाओस्, नेपाली भाषा र व्याकरण एउटा वाक्य पनि शुद्ध बोल्न नजान्ने !

यसरी मानसिक त्रासको भुमरीमा पार्दै उनीहरूले हामीलाई मध्यरातमा एउटा अस्पतालजस्तो ठाउँमा पुऱ्याए । २/३ तल्लामाथि पुऱ्याएपछि आँखाको पट्टी खोलियो तर हतकडी खोलिएको थिएन । रोएको, बिलौना गरेको, चिच्याएको, अपशब्द बोल्दै हकारेको सुनिने त्यो ठाउँ वीरेन्द्र प्रहरी अस्पताल महाराजगन्ज रहेछ, पछि थाहा भयो । हामीलाई केही क्षणमै अङ्गभङ्ग भएर स्टेचरमा सुताइएका र जीवनको अन्तिम पलमा पुगेजस्ता देखिने बीभत्स अनुहारनजिक लगेर सोधियो, 'ए ? तँ यसलाई चिन्छस् ?' स्टेचरमा सुताइएको मध्ये एकजनाले नियालेर हेरेझैं गऱ्यो र बिस्तारै मुन्टो फर्कायो । मलाई लाग्यो हामीलाई कुनै ठूलै षड्यन्त्रमा फसाइँदै रहेछ । उसले ऐयाऽ, ऐयाऽ गर्दै अर्कोतिर मुन्टो बटारेपछि मैले सोचेँ- यो इमानदार रहेछ । पुलिसभित्र पनि इमानदारहरू हुँदा रहेछन् क्यार । तर मेरो तन्द्रालाई पल्टा ख्वाउँदै पल्लो स्ट्रेचरमा छट्पटाइरहेको अर्को पुलिसले हतास हुँदै भन्यो, 'यो थियो हजुर ! ए, हान्

महान जनयुद्धको...

हान्, अझै जिउँदै छ भन्दै थियो यो । यसले त जोर र इफल भिरेको थियो साप् ।'

यति भनिसकेपछि हामीलाई हतकडी लगाएर र आँखामा कालोपट्टी बाँधेर घिसार्नेहरूका आँखा झन् झन् राता र डरलाग्दा हुँदै गए । उनीहरूका हाकिम हुनुपर्छ सायद यता र उता केके न खोजेझैँ र भेटेझैँ गरी दगुरिरहेका थिए । एउटाले तनक्क तन्केर सलाम ठोक्यो र भन्यो, 'पत्ता लाग्यो साप्, यिनीहरू नै रहेछन् । घाइते केटाले ठ्याक्कै चिन्यो । हुलियासमेत मिल्यो ।'

अझ क्रूर र हिंस्रक व्यवहार गर्दै हामीलाई फेरि कालोपट्टी र हतकडीसहित भ्यानमा कोचेर रातारात कतै लगिँदै थियो । भ्यानवालाहरू अब हामीलाई सीधै आतङ्ककारी, हत्याराजस्ता शब्द प्रयोग गरिरहेका थिए । 'हाम्रा साथी मार्ने आतङ्ककारी यिनै हुन् । यिनीहरूलाई कतै लगेर मारिदिनुपर्छ', उनीहरू हाकाहाकी हामीलाई सुनाएरै भन्थे । उनीहरूसँग आफ्नो तथ्य कुरा राख्न खोज्नु र निर्दोषिताको प्रमाण पेस गर्ने प्रयास गर्नु बगरेका अघिल्तिर खसीबोकाले जीवनदान माग्नुसरह थियो ।

त्यस्तै बिहानको ३-४ बजेतिरको समयमा हामीलाई एउटा खोरमा लगेर कोचियो । हामी कहाँ लगिएका छौँ भन्ने हामीलाई पनि थाहा थिएन । साथीहरूलाई छिन्नभिन्न पारिसकिएको थियो । घर परिवारका सदस्यहरूलाई थाहापत्तै थिएन । गिरफ्तार गर्नुअघि पुर्जी दिनु त कता हो कता, थुनिसकेपछि पनि कसैलाई खबर गरिएन । हामीलाई बेपत्ता परेर हत्या गने षड्यन्त्र गरिएको रहेछ ।

तीन दिन तीन रातसम्म खानु न पिउनु एउटा सानो कोठामा कोचिएको थियो । एउटा फाटेको गुन्द्रीको चौटो थियो भुइँमा । बिस्तरा भनौँ वा उपियाँ र उडुसको गुँड, ओढ्नेओछ्याउने जे भने पनि त्यही थियो । पुसको ठिहिर्‍याउँदो समय । मानिसको स्वरूपका बगरे हुन् वा पुराकथाहरूमा वर्णन गरिएका राक्षस हुन्जस्तो लाग्थ्यो अघिल्तिर हतियार लिएर उभिएकाहरू ।

उज्यालो नदेखेको र राम्रो शब्द नसुनेको धेरै भइसकेको थियो । आपसमा गुनगुनाउनु वा एकअर्कामा गफगाफ गर्न, छलफल गर्न पाउनु त टाढाको कुरा, हतकडी र नेलको आवाज आयो भने पनि बाहिर पट्टिबाट कुनै पुलिसले बीभत्स गाली गरेको सुन्नुपर्थ्यो । 'भट्टेडाँडा प्रहरीचौकीमा साहसिक आक्रमण' गने व्यक्ति हामीलाई नै ठहर्‍याइएको थियो । त्यो ठाउँ जिप्रका हनुमानढोका रहेछ, पछि 'बयान' का लागि कुमार कोइराला वा यस्तै नामको पुलिस अधिकारीको कोठामा पुर्‍याएर एकछिन आँखाको पट्टी खोलिदिएपछि थाहा भयो । 'अपराध अनुसन्धान' हो वा 'आतङ्ककारी नियन्त्रण' कुन शाखाका हाकिम रहेछन् उनी । मैले प्रस्ट शब्दमा भनेँ, 'म दैनिक रूपमा हिमालय टाइम्स पत्रिकामा सम्पादन तथा समाचार लेखनका लागि खटिरहेको छु । दैनिक बेलुका ३-४ बजेदेखि राति ११-१२ बजेसम्म त्यहाँ हाजिर छु । स्वतन्त्र लेखन र आफ्नो पत्रिका 'नौलो बिहानी' को लेखन/सम्पादनमा अरू समय दिन्छु । आस्थाकै आधारमा कसैलाई कुनै घटनामा मुछेर षड्यन्त्रपूर्वक फसाउन पाइँदैन ।'

तिनले मेरा कुरा सुनेनन् । अझ फोनमा कसैलाई यस्तो सुनाएर उनी काङ्ग्रेसीराजको विजेता सुरक्षाकर्मी बन्न खोज्दै थिए- केटाहरू गलेका छन् ।

घाइते प्रहरीको बयान सुनाउँदै उनले मलाई घटनामा संलग्न भएको पाइएको आदेश सुनाए । उनको भनाइ थियो- अरू साथीहरूले घटना स्विकारिसकेका छन् र मलाई पनि पोलेका छन् । घटनामा असंलग्न व्यक्ति ममाथि लगाइएका र प्रमाणित भनिएका उनीहरूका भनाइ, व्यवहार र आदेशले उनीहरू अत्तालिएर यस्तो गलत निर्णय लिएकोमा कुनै द्विविधा रहेन । ललितपुर जिल्लाको विकट गाउँ भट्टेडाँडा प्रहरीचौकीमा आक्रमण गर्ने माओवादी छापामारहरू काठमाडौँको मुटु बागबजारस्थित 'जनादेश' पत्रिकाको कार्यालयमा बसेर बैठक गर्छन् भन्ने पत्याउन टाटपल्टेको काङ्ग्रेसी दिमाग, प्रहरी, उनका हाकिम र तिनका परिचालक काङ्ग्रेसी नेताहरूबाहेक अरूले सक्ने कुरै थिएन ।

आँखामा पट्टी, हतकडी र नेल भिराइएकै अवस्थामा सायद हाम्रो वास्तविकता बुझेको व्यक्ति हुनुपर्छ एकजना प्रहरी जवानले हामी दुईजनालाई भट्टेडाँडा (घटनास्थल) तिर लगिँदैछ र त्यहाँ लगेर मुठभेडका नाममा समाप्त परिँदैछ भन्ने सूचना दिए । मसँगै रहेका साथी भरत अलि चिन्तित देखिन्थे । उनले आफ्ना प्राविधिक पदमा डीएसपी रहेका मामा नाताका मानिसलाई फोन गरिदिन ती सहृदयी पुलिसलाई आग्रह गरे । सायद प्रहरीचौकी आक्रमण गरेर देशको राजधानीमै राज्यसत्तालाई चुनौती दिने विद्रोही छापामार भेट्न नसकेर विश्वमै लाजमर्दो बन्नपुगेको काङ्ग्रेसी सरकार हामी दुईजना निर्दोष पत्रकारलाई भट्टेडाँडामा लगेर भिडन्तका नाउँमा बलि चढाएर आफ्नो अनुहार छोप्ने षड्यन्त्र गरिरहेको थियो । संयोगवश साथीका मामाले हाम्रो वास्तविकता बुझिदिए । मध्यरातमा भट्टेडाँडा लैजानुअघि नै उनी हाम्रो जमानी बसिदिए । षड्यन्त्रकारी राज्यसत्ताले पालेका क्रूर र अविवेकी जत्थाभित्रका एक ती पुलिस हाम्रो मात्र नभएर सबै न्यायप्रेमी, अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताका पक्षधरहरूका आफन्त हुन्जस्तो लाग्यो । जन्मिसकेपछि मृत्यु त एक दिन अवश्य हुन्छ नै । हजारौँ सहिदहरूले दुस्मनविरुद्धको लडाइँमा वीरगति प्राप्त गरिरहेका थिए । लाग्यो, भिडन्तमा बहादुरीसाथ सहादत प्राप्त गर्नुमा बेग्लै आनन्द आउँदो होला । यसरी बेथान वीरता दिवस मनाउने क्रममा हामीले झन्डै क्रूर शासकहरूको आज ढाक्न बलि दिनुपरेको थियो । बेथान पानीघाटमा गौरवशाली बलिदान गर्ने महान् सहिदप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली ।

उत्तरसाम्राज्यवाद ...

भले आश्चर्यजनक ढङ्गले वैज्ञानिक समाजवादको क्रान्तिकारी मार्गलाई परिवर्तन गर्दै 'तीन स' को धारणा ल्यायो । गद्दार ख्रुस्चोभले स्टालिनमाथि समेत अस्वाभाविक र आश्चर्यजनक ढङ्गले तुच्छ र असह्य आरोपहरू लगायो । उसले स्टालिनलाई तानाशाह, हत्यारा, जँड्याहा, जुवाडेजस्ता अपशब्दले आरोपित गर्‍यो । ख्रुस्चोभको यो विचारविरुद्ध माओको नेतृत्वमा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीले दुई लाइन सङ्घर्ष सञ्चालन गर्‍यो । सङ्घर्षमा विश्वभरका कम्युनिस्ट पार्टीहरू विभाजित हुने स्थिति आयो । चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीले क्रान्तिकारी धारको नेतृत्व गर्‍यो भने सोभियत सङ्घले संशोधनवादी धारको प्रतिनिधित्व गर्‍यो । यो सङ्घर्षलाई नै महाबहस भनियो ।

कमरेड स्टालिनप्रति गद्दार ख्रुस्चोभले हमला नगदै उनका क्रान्तिकारी विचार र व्यक्तित्वबाट तर्सिएका साम्राज्यवादी तत्वहरूले स्टालिनलाई तानाशाहको आरोप लगाइरहेका थिए भने केही वामपन्थी बुद्धिजीवीहरूले समेत सोभियत समाजवादलाई समाजवादी सिद्धान्तअनुरूप नचलेको अनि स्टालिन कम्युनिस्ट नेताभन्दा तानाशाह भएको टिप्पणी गरिरहेका थिए । त्यसमा जर्मनीको फ्रेङ्कफर्ट स्कुलका बुद्धिजीवीहरू र अन्य विश्लेषकहरू थिए । यो प्रचार सोभियत सङ्घको विघटनपछि अझ धेरै बढ्यो । नेपालमा एमालेका केही नेताले स्टालिनबारे यस्तो विश्लेषण गर्दथे । पछि बाबुराम थपिए भने आज प्रचण्ड पनि यही निष्कर्षमा छन् । यो प्रचारबाट कयौँ क्रान्तिकारी कम्युनिस्टहरू पनि भ्रमित भएको देखिन्छ ।

स्टालिनबारे समीक्षा गर्दा हाम्रो के स्पष्ट दृष्टिकोण छ भने उनका केही कमजोरी थिए तर ती कमजोरी जटिल वस्तुस्थितिले गर्दा आउने र कामका क्रममा एक कम्युनिस्ट नेतामा हुनसक्ने कमजोरी नै थिए । किनकि स्टालिनले नै सर्वहारावर्गीय सत्तामा अरू कुनै नेताले नगरेका कामहरू गर्दै थिए र कसैले नदेखेका चुनौतीसँग लड्दै थिए । तर जसरी स्टालिनमाथि हमला भयो र भइरहेको छ त्यो सत्य होइन । बरु स्टालिनका विषयमा क्रान्तिकारी नेताहरूले गरेका केही टिप्पणी असान्दर्भिक त भएनन् भन्ने समीक्षा गर्न सकिन्छ । खासगरी लेनिनले सन् १९२४ को १२ औं महाधिवेशनमा 'स्टालिन महासचिवका लागि योग्य नभएको' भन्दै अर्को उत्तम मान्छे खोज्न गरेको टिप्पणी र माओले खुला रूपले 'स्टालिनका ३० प्रतिशत कमजोरी थिए' भनेर गरेको यसका उदाहरण हुन् । जुन टिप्पणीहरूले स्टालिनको क्रान्तिकारी नेतृत्व र योगदानमाथि हमला गर्न सघाउ पुर्‍याए ।

हामीले कमरेड स्टालिनलाई दृढताका साथ पकड्नुपर्छ । उनीमाथि थोपरिएका ख्रुस्चोभी र साम्राज्यवादी आरोपहरूलाई चिर्दै उनले वैज्ञानिक समाजवादी सत्ता र अन्तर्राष्ट्रिय सर्वहारा वर्गप्रति निर्वाह गरेको जिम्मेवारीलाई स्थापित गर्नुपर्छ साथै उनको क्रान्तिकारी व्यक्तित्व र योगदानको रक्षा गर्नुपर्छ । उनले विश्व कम्युनिस्ट आन्दोलनमा प्रदान गरेका शिक्षाहरूलाई यो शताब्दीका क्रान्तिहरूमा प्रयोग गर्नुपर्छ । यसको मतलब स्टालिनका कमजोरीहरूप्रति आँखा चिम्लिनुपर्छ भन्ने होइन । नेतृत्वका हिसाबले स्टालिनबाट भएका कमजोरीहरूलाई पनि समाधान गर्नुपर्छ तर क्रान्तिकारी नेताका कमजोरीहरूलाई क्रान्तिकारी विचारको विकासबाट मात्र हटाउन सकिन्छ । हाम्रो विचारमा यो नै स्टालिनका सन्दर्भमा सही दृष्टिकोण हुन्छ ।

(नेकपाका महासचिव कमरेड विप्लवले आठौं महाधिवेशनमा प्रस्तुत गर्नुभएको र महाधिवेशनबाट पारित प्रतिवेदनबाट उद्धृत । यो अंशको शीर्षक हामीले दिएका हौँ- सम्पादक)

भ्रष्टाचारीलाई कारबाही ...

नहुँदासम्म कब्जा गरिएको जनाइएको छ ।

सरकारी कर्मचारी र माफियाहरूको ठूलो आर्थिक लेनदेन र संलग्नतामा व्यक्तिमा नाममा भएको जग्गा खोसिएको यथेष्ट प्रमाण भएको र पीडित जग्गाधनीले जग्गा आफ्नो भएको दाबी प्रमाणसहित पटकपटक आन्दोलन गर्दा पनि सम्बन्धित पक्षबाट सुनुवाइ नभएकाले कब्जा गर्नुपरेको नेकपाले जनाएको छ ।

नेकपाले तत्कालीन प्रमुख जिल्ला अधिकारी सुधीरकुमार शाह, नापी तथा मालपोत अधिकृत र ढुङ्गा-गिटी-बालुवाका माफियाहरूलाई कारबाही हुनुपर्ने माग पनि गरेको छ ।

साथै वर्षौंदेखि उक्त ठाउँबाट उत्खनन तथा बिक्री हुँदै आएको ढुङ्गा, गिटी र बालुवाबाट हालका मेयर स्वयम्को संलग्नतामा भएको करोडौँको करछली र भ्रष्टाचारको छानबिन हुनुपर्ने माग नेकपाको छ ।

सुर्खेत घटना ...

एकतर्फी गोली चलाएको उल्लेख गरेका छन् ।

विज्ञप्तिमा ब्युरो इन्चार्ज रविले सरकारले निःशस्त्र जनतालाई सशस्त्र सेना देख्नु पराजयको पराकाष्टा भएको भन्दै सरकार राज्यलाई गृहयुद्धमा धकेल्ने धृष्टता गरेको उल्लेख गरेका छन् ।
साथै उनले निःशस्त्र जनतामाथि दमन गरेर दोहोरो भिडन्तको प्रचार गरिएको उक्त घटनाको वास्तविकता अध्ययनका लागि मानवअधिकारकर्मी, पत्रकार र आमनागरिक समाजलाई अनुरोध गरेका छन् ।

एमसिसि सम्झौता ...

ाष्ट्रघाती एमसीसी खारेज गर, सीमा अतिक्रमण बन्द गरलगायत नारा लगाएका थिए ।

अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता ...

गकर्तामाथि १५ लाखसम्मको जरिबाना र ५ वर्ष कैद वा दुवै सजाय भोग्नुपर्ने भएको छ । कुनै पनि व्यक्तिले सरकार तथा सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिका बारेमा विरोध तथा फरक मत सामाजिक सञ्जालमा लेखेकै कारण अथवा आलोचना गरेकै कारण यसका प्रयोगकर्तामाथि १५ लाख रुपैयाँसम्म जरिबाना र ५ वर्ष कैद वा दुवै सजाय हुनसक्ने प्रावधान राखिएको छ । विधेयकका प्रावधानले सरकारी निकायलाई अदालतको आदेशबिना नै सामाजिक सञ्जालमा लेखिएका विषयवस्तु हटाउने अधिकारसमेत दिएको छ ।

सामाजिक सञ्जाल र यसका प्रयोगकर्ताको अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता सङ्कुचित पाने प्रावधानसहितको संविधानप्रदत्त अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता कुण्ठित हुन नदिन उठेका आवाजहरूप्रति सरकारले बेवास्ता गरिरहेको छ । सामान्यतया बोलेको वा अभिव्यक्त गरेको आधारमा कसैलाई पनि फौजदारी अभियोग नलगाइने अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास रहेको छ । सामाजिक सञ्जालमा लेखेकै आधारमा यति कठोर सजायको प्रावधान राखिएकाले नेपालमा उक्त विधेयकको सर्वत्र विरोध भएको हो । नजिकैको छिमेकी मुलुक भारतमा सन् २००० मा बनेको सूचना प्रविधि ऐन गम्भीर विवादको घेरामा तानिएपछि अन्ततः खारेज गर्न सरकार बाध्य भएको थियो ।

नागरिकको अभिव्यक्ति स्वतन्त्रतामाथि अङ्कुश लगाउने विवादित सूचना प्रविधि विधेयकको विरोध भइरहँदा संसद्मा अर्को विधेयक पनि दर्ता भएको छ । विशेष सेवा गठन र सञ्चालनसम्बन्धी उक्त विधेयक पारित भएर कानुन बनेमा जोकोहीलाई पनि अब फोन प्रयोग गर्न डराउनुपर्ने अवस्था उत्पन्न हुनेछ । सरकारी सुरक्षा निकायको अङ्ग राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागका जोकोहीले पनि जोकसैको पनि फोन सुन्न सक्नेछन्, इमेल पढ्न सक्नेछन् र फेसबुकमा म्यासेज पढ्न सक्नेछन् । यस्तो अवस्थामा कुनै प्रेमीप्रेमिका, श्रीमान्-श्रीमती अथवा कसैका पनि संवाद गोप्य रहने छैनन् । सरकारी सुरक्षा निकायले निगरानी राख्न चाहेका अथवा उनीहरुले संदिग्ध ठानेका व्यक्तिका फोन र कुराकानी हेर्न र सुन्नका लागि यस्तो व्यवस्था गर्न लागिएको भनिए पनि यसबाट पनि संविधानले प्रदत्त गरेको भनिएको गोपनीयताको हक हनन हुने खतरा रहेको छ किनभने यस्तो खालको कानुन निर्माणले सत्ताधारीहरू र शक्तिमा रहने मानिसहरूले आफूअनुकूल अधिकारको दुरुपयोग गर्ने खतरा हुनेछ । यसको जोखिम नागरिकलाई नै हुने निश्चित छ ।

आफ्नो विचार अभिव्यक्त गरेको, लेखेको वा बोलेका कारण कसैको बेइज्जती वा मानहानि भए उपयुक्त तरिकाले क्षतिपूर्ति भराउने अन्तर्राष्ट्रिय चलन भएको भए पनि नेपालमा यस्तो सूचनामा बन्देज लगाउनु गलत भएको भन्दै सूचना प्रविधिसम्बन्धी विज्ञहरूले ती विवादित विधेयकहरू खारेजीको माग गरेका छन् । तर सरकार भने जनावाजलाई अटेर गदै जबर्जस्ती गरिरहेको छ ।

अध्यक्ष माओ र ...

रेलयात्रामा पनि उनका लागि त्यही खाट पुर्‍याइएको हुन्थ्यो । आफ्नोबाहेक अरू खाटमा नसुत्ने उनको अनौठो बानी थियो । सन् १९५७ मा मस्को जाँदा पनि उनको खाट जहाजमै राखेर त्यहाँ पुर्‍याइएको थियो ।

माओका डाक्टरसमेत रहेका जी सीलीले 'द प्राइभेट लाइफ अफ चियरम्यान माओ' किताबमा माओका व्यक्तिगत जीवनबारे धेरै लेखेका छन् । लीका अनुसार माओलाई नुहाउनुपर्दा रिस उठ्थ्यो । उनी आफूलाई सफा र स्फूर्त राख्न हरेक दिन तातो तौलियाले शरीर पुछ्थे । माओकी नर्स फ्यु मिङले दारी मिलाइदिने तथा कपाल काटिदिने गर्थिन् ।

माओ प्रायः जुत्ता लगाउँदैनथे, खाली खुट्टा हिँड्थे । लगाउनै परे कपडाको जुत्ता मात्र लगाउँथे । तर औपचारिक कार्यक्रममा छालाकै जुत्ता लगाउनुपने भएकाले सुरक्षा गार्डलाई पहिला उक्त जुत्ता खुकुलो बनाउन लगाउँथे । उनी प्रायः फाटेर सिलाएको लुगा लगाउने गर्थे भने मोजा जहिल्यै प्वाल परेकै लगाएको देखिन्थ्यो ।

माओ घरमा रहँदा नुहाउँदा प्रयोग गर्ने गाउन मात्रै लगाउँथे । यो कुरा पनि लीको पुस्तकमै लेखिएको छ । १९७१ मा अमेरिकी राष्ट्रपति रिचर्ड निक्सनसँग आफ्नै निवासमा भएको भेटको प्रसङ्गलाई पनि डा. लीले पुस्तकमा उतारेका छन् । त्यो भेटमा माओले सुट लगाएका थिए । ६५ मिनेटको भेटवार्ता सकिएर निक्सन कोठाबाट बाहिरिनेबित्तिकै माओले उक्त सुट फुकालेर पुरानो बाथ रोब लगाएका थिए ।

तीन दशकभन्दा बढी चीनका मात्र नभएर विश्वकै सर्वहारा वर्गका शक्तिशाली नेता रहेका माओको ९ सेप्टेम्बर १९७६ मा ८२ वर्षको उमेरमा निधन भयो । उनको शवलाई सुरक्षित राखेर एक वर्षपछि माओ स्मारक हलमा सारियो । ८२ वर्षमा मृत्यु भएका माओ अहिले पनि ८२ वर्षकै छन् । भावनात्मक रूपमा चिनियाँ जनताको मात्र नभएर संसारकै क्रान्तिकारीहरुको मनभरि अझैसम्म जीवित छन् अध्यक्ष माओ । माओ त्सेतुङका विचारलाई आत्मसात गरौँ ! माओवाद लागू गरौँ । महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिको दिशामा अगाडि बढौँ !! सम्पूर्ण श्रमजीवीवर्गमा १२७ औँ माओ दिवसमा क्रान्तिकारी अभिवादन तथा शुभकामना !

अस्ट्रेलियामा विनाशकारी डढेलो, त्रासमा नेपाली

अस्ट्रेलियामा फैलिएको विनाशकारी डढेलो नियन्त्रणमा आउन नसक्दा त्यहाँ २५ जनाभन्दा बढीले ज्यान गुमाइसकेका छन् भने हजारौँ मानिस प्रभावित भएका छन् । हजारौँ हेक्टर जमिनमा फैलिएको डढेलोमा परी करोडको सङ्ख्यामा पशुपन्छी मरेका छन् । जङ्गल विनाश भएपछि जङ्गली जनावरहरू बस्तीमा पुगेर आत्मरक्षा मागेका हृदयविदारक तस्बिरहरू सामाजिक सञ्जालमा आएका छन् ।

उक्त विनाशकारी डढेलोबाट दिउँसै अन्धकार देखिने गरी उडेको धुवाँको मुस्लो र ब्लास्टिङ भएका दृश्यहरूले त्यहाँ रहेका नेपालीहरू त्रसित भएका छन् । अहिलेसम्म सबै नेपाली सुरक्षित नै रहेको भए पनि डढेलो प्रभावित क्षेत्रमा बस्ने नेपाली परिवार जोखिममा रहेको बताइन्छ ।

गत सेप्टेम्बरदेखि सुरु भएको मेघा बुस फायर नाम दिइएको उक्त विनाशकारी डढेलो अहिले पनि नियन्त्रणमा आउन सकेको छैन । त्यहाँका न्यु साउथ वेल्स, भिक्टोरिया, साउथ अस्ट्रेलिया र तास्मानिया राज्यमा आगो निभाउन हजारौँ अग्निनियन्त्रक परिचालित छन् ।

विश्वकै ध्यान केन्द्रित हुने गरी फैलिएको उक्त विनाकारी डढेलो अहिलेसम्मकै खतरनाक मानिएको छ । तर पनि अस्ट्रेलिया सरकारले हजारौँ घर र बस्तीहरू डढेलोबाट बचाएको बताएको छ । लाखौँ मानिसलाई स्थानान्तरण गरिएको छ । वायु तथा जलसैनिक परिचालन गरिएको छ । सरकारले दुई अर्ब अस्ट्रेलियन डलर पुनर्स्थापनाका छुट्ट्याइएको छ ।

अमेरिका, क्यानाडा, न्युजिल्यान्ड र सिङ्गापुरले अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगस्वरूप दक्ष अग्निनियन्त्रकहरू, हवाईजहाज तथा राहतसामग्रीहरू अस्ट्रेलिया पठाएका छन् । विस्थापितहरूका लागि नागरिक पहल सुरु भएको छ ।

पूर्वी अस्ट्रेलियाका विभिन्न भागमा तापक्रम ४० डिग्री सेल्सियसभन्दा माथि पुगेको बताइएको छ । सरकारी व्यवस्थापन निकै चुस्त भएको कारण मानवीय क्षति निकै कम भएको अस्ट्रेलियन समाचार एजेन्सीहरूले जनाएका छन् । यति ठूलो सङ्कटको सामना गर्नु परे पनि त्यहाँका सहरबजारहरूको दैनिकी नियमित रहेको त्यहाँ रहेको नेपालीहरूको अनुभव छ । उपभोग्य वस्तुहरूमा मूल्यवृद्धि हुने कालाबजारियाहरूको बिगबिगी हुने नेपालको जस्तो समस्या त्यहाँ नभएको उनीहरूको भनाइ छ । राहतस्वरूप अरू देशले दिएको सहयोग जस्तापातासमेत बेचेर खाने नेपाली दलालहरूले अस्ट्रेलियाको चुस्तदुरुस्त व्यवस्थापनबाट सिक्न लायक भएको त्यहाँस्थित नेपालीहरूको अनुभूति छ ।

चीसोले जनजीवन प्रभावित, सेताम्मे हिमाल, धुम्म तराई

काठमाडौँ : एक सातादेखि नेपालको आकाशमा आएको बदलीले काठमाडौँलगायत देशैभर अत्यधिक चिसो बढेको छ । वर्षासँगै अधिकांश उच्च पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा भीषण हिमपात भएको छ । तराईमा वर्षासगै भएको शीतलहरले जनजीवन थप प्रभावित भएको छ ।

बाक्लो हिमपातका कारण हिमाली तथा उच्च पहाडी जिल्लाहरूको अधिकांश ठाउँको जनजीवन प्रभावित भएको छ । बाक्लो हिमपातका कारण मानिसहरूलाई घरबाहिर निस्कन समस्या परेको छ ।

काठमाडौँलगायत तराई क्षेत्र र देशका विभिन्न भागमा वर्षापछि भएको बदलीले राम्ररी घाम नलाग्दा चिसो बढेको छ । चिसोले बच्चा, वृद्धवृद्धा, बिरामी र सुत्केरीहरू बढी प्रभावीत भएका छन् ।

अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता ..

पूर्ण रुपमा निर्वाह गर्न नसकेको स्वीकार गर्दै पार्टी मानवअधिकार तथा प्रेस स्वतन्त्रताका पक्षमा रहेको बताइन् । त्यसैगरी जनमोर्चाका जिल्ला सल्लाहकार जीवनारायण खनालले मानवअधिकार निकै दयनीय अवस्थामा रहेको, राज्यबाट मुठीभर मान्छेहरूले सुविधा लिने गरेको र धेरै जनताले दमन खप्नुपरेको बताए ।

नेपाल बार एसोसिएसनका निवर्तमान अध्यक्ष अधिवक्ता केबी भुसालले नेपालका राजनीतिक पार्टीहरू सत्तापक्ष र प्रतिपक्ष दुवै आफ्नो राजनीतिक स्वार्थका लागि जे पनि सम्झौता गर्न तयार रहेको बताए । उनले अमेरिकी एमसीसीले नेपाललाई इरानीकरण गर्न खोजेको धारणा राखे ।

नेपाल पत्रकार महासङ्घ प्रदेश सदस्य शोभाखर पन्थीले राज्य पछिल्लो समय पत्रकारहरूबाट आवश्यकताभन्दा बढी डराएको भन्दै पत्रकारबाट आतङ्कित नहुन आग्रह गरे । पछिल्लो राजनीतिक सङ्कट र समस्यालाई वार्ताका माध्यमबाट निकास निकाल्नुपर्ने उनको भनाइ थियो ।

नेपाल पत्रकार महासङ्घ अर्घाखाँचीका अध्यक्ष हिम जीसी लेकालीले पत्रकारहरूले कुनै पार्टीमा विचार वा आस्था राखे पनि समाचार स्वतन्त्र हुनुपर्नेमा जोड दिए । नेपाल पत्रकार महासङ्घले प्रेसस्वतन्त्रता हननका सम्बन्धमा हरेक आन्दोलनहरूमा अगुवाइ गरेको बताउँदै उनले पत्रकारका समस्याहरूमा एकाकार भएर अगाडि बढ्ने बताए । विद्रोहीहरूलाई राज्यले दमन गरेर समस्याको समाधान ननिस्कने भन्दै उनले वार्ताको माध्यमबाट सबैलाई राज्यले अभिभावकको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने बताए ।

कार्यक्रममा जनपत्रकार सङ्गठन अर्घाखाँचीको वार्षिक मुखपत्र जनआवाज विमोचन गरिएको थियो । कार्यक्रममा जिल्लाका विभिन्न राजनीतिक दलका नेता तथा प्रतिनिधि, मानवअधिकारबादी, नागरिक समाजका अगुवा, पत्रकार सङ्घ-सङ्गठनका प्रतिनिधि तथा मिडियाका प्रतिनिधिको उपस्थिति थियो । जनपत्रकार सङ्गठनका सदस्य अयन विकले कार्यक्रम सञ्चालन गरेका थिए भने सङ्गठनका जिल्ला अध्यक्ष अनिल विकले अध्यक्षता गरेका थिए ।

रक्तपिपासु ..

छन् । इराक, अफगानिस्तान र सिरियामा अनाहक लाखौँ मानिसको ज्यान लिएको उक्त अमेरिकी साम्राज्यवादी रबैयाका कारण अमेरिका र पश्चिमएसियाका लाखौँ मानिस समस्यामा पने ठानिएको छ ।

यस्तै सुलेमानीकी छोरी जेइनपले अमेरिकालाई प्रत्यक्ष रूपमा आक्रमण गर्ने भन्दै सनसनीपूर्ण चेतावनी दिएकी छिन् । उनले भनिन्, 'पश्चिमएसियामा रहेका अमेरिकी सिपाहीका परिवार आफ्ना सन्तानको मृत्युको पर्खाइमा समय बिताइरहनेछन् । अमेरिका र इजरायलका लागि अँध्यारो दिन आएको छ । पागल ट्रम्प, मेरो बुबाको सहादतसँगै सबै समाप्त भयो भनेर नसोच !' यसअघि नै इरानले २०१५ को आणविक सम्झौताबाट अमेरिका पछि हटेको भन्दै अमेरिकासँग बदला लिने चेतावनी दिँदै आएको थियो ।

यता दोस्रो ठूलो महाशक्ति राष्ट्र चीनले इरानी सैन्य कमान्डरमाथिको आक्रमणप्रति विमति जनाएको छ । चिनियाँ विदेश मन्त्रालयका प्रवक्ताले अमेरिकाको उक्त कदम अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धको आधारभूत मान्यताविपरीत भएको बताएका छन् । प्रवक्ता जेङ सुआङले सोमबार वक्तव्य प्रकाशित गरी भनेका छन्, 'चीन आफ्नो निष्पक्ष अडान कायम राख्दै मध्यपूर्वको शान्तिसुरक्षा खल्बलिन नदिन उचित कदम चाल्नेछ । सुआङले स्पष्ट शब्दमा अमेरिकाले हिंसात्मक कदम उठाएर अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धको आधारभूत मान्यता उल्लङ्घन गरेको बताएका छन् । पश्चिमएसियामा देखिएको नयाँ तनाव र अमेरिकाले देखाएको उक्त दादागिरीका विरुद्ध संसारभरिका मुक्तिकामी जनता एकजुट हुनुपर्ने समय आएको र विश्वक्रान्तिका लागि अनुकूल वातावरण बन्दै गएको विश्लेषण गर्न सकिन्छ ।

जेएनयूमा निन्दनीय आक्रमण, हिन्दु रक्षा दलले लियो जिम्मा

एजेन्सी : भारतको नयाँदिल्लीमा रहेको जवाहरलाल नेहरू विश्वविद्यालय (जेएनयू) मा विद्यार्थी र प्राध्यापकमाथि भएको निन्दनीय आक्रमणको जिम्मा 'हिन्दु रक्षा दल' नामको समूहले लिए पनि सत्ताकवचमा उक्त आक्रमण भएको भन्दै भारतभर प्रदर्शन भएको छ । उक्त दलका नाममा पिंकी चौधरीले हमलाको जिम्मेवारी लिएको बताइएको छ तर नक्कली पात्र खडा गरेर मोदी सरकार उम्किन खोजेको धेरैको बुझाइ छ ।

नेपाललगायत दक्षिणएसियाका विद्यार्थी अध्ययनरत उक्त विश्वविद्यालयमा नेपाली विद्यार्थी भने आक्रमणमा परेको जानकारी प्राप्त भएको छैन । भारतमा केही सातापहिले जारी गरिएको विवादास्पद नागरिकता कानुनविरुद्ध जेएनयूका विद्यार्थी आन्दोलित बनेका कारण त्यहाँ सत्ताधारीले आक्रमण गरेको विद्यार्थीले बताएका छन् । साथै उनीहरूले आक्रमणकारीमाथि कारबाहीको माग गरेका छन् । विद्यार्थीले सत्तारूढ पार्टी भारतीय जनता पार्टीको भ्रातृ सङ्गठन अखिल भारतीय विद्यार्थी परिषद्को संलग्नता रहेको बताउँदै आएका छन् । विद्यार्थीले आयोजना गरेको शान्तिपूर्ण कार्यक्रममा भएको उक्त आक्रमण निन्दनीय र भर्त्सनायोग्य भएको भन्दै भारतभर विरोध भएको छ ।

हिंसाका सम्बन्धमा घाइतेसहित १९ जनाविरुद्ध मुद्दा दायर गरिएको समाचार सार्वजनिक गरिएको छ तर कसैलाई पक्राउ गरिएको छैन । एजेन्सीहरूले समाचारमा जनाएअनुसार जेएनयू छात्र सङ्घका अध्यक्ष आइशी घोषसमेत १९ जनाविरुद्ध मुद्दा दर्ता भएको छ ।

जेएनयूमा आइतबार मुकुन्डो लगाएर प्रवेश गरेको एक आपराधिक समूहले 'वामपन्थी' हरूको केन्द्र मानिएको उक्त विश्वविद्यालयका विद्यार्थी तथा प्राध्यापकमाथि हमला गरेको थियो । उक्त समूहले होस्टेलमा तोडफोडसमेत गरेको थियो । करिब अढाइ घन्टासम्म उक्त मुकुन्डोधारी समूहले विश्वविद्यालय परिसरमा आतङ्क मच्चाएको थियो । आक्रमणमा परी छात्र सङ्घका अध्यक्ष आइशी घोषसमेत ३५ जनाभन्दा बढी घाइते भएका छन् । अर्थशास्त्री तथा जेएनयूका प्रोफेसर सीपी चन्द्रशेखरले विश्वविद्यालयमा विकसित परिस्थितिको कारण देखाउँदै राजीनामा दिएको जनाइएको छ ।

भारतमा सरकारविरोधीहरूमाथि निरन्तर आक्रमण भइरहेको छ । विद्रोही र विरोधीहरूमाथि कहीँ सरकार आफैँले र कहीँ सरकार संरक्षित समूहहरूले आक्रमण गर्ने गरेका छन् । विद्रोही राजनीतिक पार्टी, लेखक, पत्रकार र अधिकारकर्मीहरू सरकारको निशानामा पर्ने गरेका छन् ।

क्षयरोग बारे बिरामीलाई जानकारी

क्षयरोग भनेको के हो ?

- क्षयरोग माइक्रो व्याक्टेरियम ट्यूवरक्लोसिस नामको सूक्ष्म किटाणुबाट हुने सरुवा रोग हो ।
- यो किटाणु खोक्दा, हाच्छियूँ गर्दा हावाको माध्यमबाट रोगीबाट अन्यव्यक्तिहरुमासजिलैसर्दछ ।

क्षयरोगको लक्षणहरु:

- २ हप्तावा सो भन्दा बढि समयसम्मलगातार खोकीलागि रहनु
- खकारमा रगत देखा पर्नु
- साँझपखहल्काज्वरो आउनु
- खानाखान मन नलाग्नु
- कमजोर हुन्दै जानु
- छाती दुख्नु

क्षयरोगको निदान तथा उपचार

- क्षयरोगको निदान तोकिएको माइक्रोसकोपिक तथा जिन एक्सपर्ट सेन्टरबाट निशुल्क उपलब्ध हुनका साथै यसको उपचार सबै स्वास्थ्य संस्थाबाट निशुल्क उपलब्ध हुन्छ ।

क्षयरोगी बिरामीले के गर्नु पर्दछ ?

- स्वास्थ्यकर्मीको सल्लाहअनुसार क्षयरोगी बिरामीले ६ महिनासम्म नियमित रुपमा प्रत्यक्ष निगरानी (डट्स विधि) मा औषधी सेवन गर्नु पर्दछ ।
- क्षयरोगको औषधि सेवन अनियमित र अपुरो भएमा निको नहुने खालको औषधि प्रतिरोधि (DR TB) क्षयरोग विकसितहुन सक्दछ । त्यसैले क्षयरोगको औषधी नविराई पुरा अवधि सेवन गर्नुपर्दछ ।
- बिरामीले उपचार शुरु गरेको २, ३, ५ महिनार उपचार अवधिको अन्तमा खकार जाँच गर्नु पर्दछ ।
- औषधीको नराम्रो असर देखा परेमा स्वास्थ्यकर्मीलाई तुरुन्त सम्पर्क गर्नु पर्दछ ।
- यदिउपचार गर्दागर्दै अन्यत्र कहि जानु पर्ने भएमाआफ्नो डट्स क्लिनिकमा खबर गरेर रेफर पुर्जी लिई मात्रजानु पर्दछ, यो लिई गएमाअन्यउपचार केन्द्रबाट सजिलै औषधीपाईन्छ ।
- क्षयरोग निदान भै उपचार सुरु गर्नु पुर्व औषधिप्रतिरोधि क्षयरोग नभएको एकिन गर्न सकभर जिन एक्सपर्ट केन्द्रमाडि.एस.टी. परिक्षण गर्न जानु पर्छ तर बिरामीको २, ३, ५ महिनाको खकार परिक्षण गर्दा किटाणु देखिएमाअनिवार्य जिन एक्सपर्ट वा कल्चर डि.एस.टी. केन्द्रमाजाँचको लागिजानु पर्छ ।
- उपचारको सुरुमै क्षयरोगका बिरामीहरुले अनिवार्य एच.आई.भि. संक्रमणको जाँच गर्नु पर्छ ।
- अन्यव्यक्तिलाई क्षयरोग सर्न नदिन खोक्दा हाच्छिउँ गर्दा मुख छोप्नु पर्छ, जहाँ त्यहीं खकार फ्याक्नु वा थुक्नु हुँदैन र सकेसम्म दोहोरो हावा आवतजावत हुने कोठामा बस्नु पर्छ ।
- क्षयरोगको उपचार अवधिमा मद्यपान धुमपान नगरौं र क्षयरोग पुन बल्झिन बाट बच्न पछि पनि सेवन नगरौं ।

राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र
ठिमी, भक्तपुर

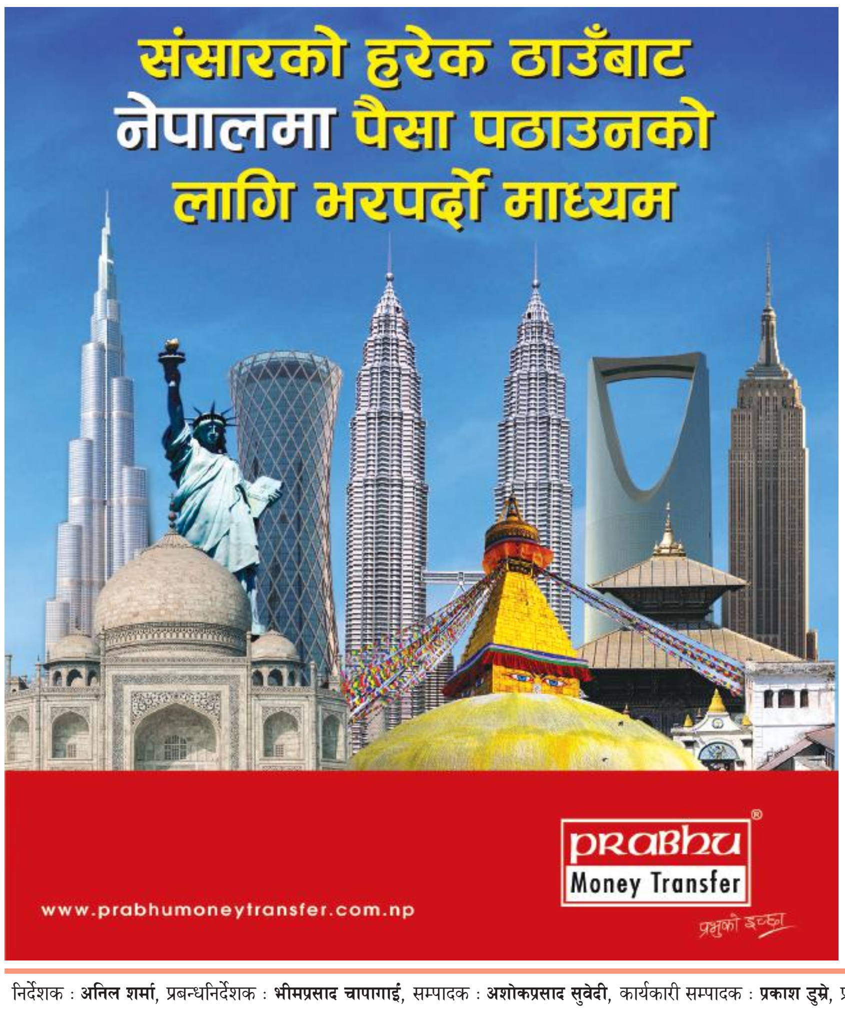

नेपाल आयल निगम लिमिटेडको खाना पकाउने ग्यास (एलपी ग्यास) प्रयोगकर्ताहरुलाई सुरक्षा सम्बन्धी अति आवश्यक जानकारी

एल.पी. ग्यास अत्यन्तै प्रज्वलनशील पेट्रोलियम पदार्थ भएकोले यसको पर्याप्त सतर्कता र सावधानी अपनाउनु जरुरी हुन्छ । यसैले खाना पकाउने ग्यासको चुहावटले दुर्घटनाबाट बच्न देहायका कुरामा विशेष ध्यान पुऱ्याउन सम्पूर्ण उपभोक्ता वर्गमा नेपाल आयल निगम अनुरोध गर्दछ ।

दुर्घटनाबाट बच्न ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

१. सिलिण्डर ल्याउँदा लैजाँदा नगुडाऔं । भान्सामा सिलिण्डर सँधै ठाडो राखी प्रयोग गरौं । सुताएर, घोप्ट्याएर प्रयोग नगरौं ।
२. रेगुलेटर, रबर पाइप, चुलोजस्ता उपकरणहरू गुणस्तर भएको मात्र प्रयोग गरौं । साथै हरेक दुई वर्षमा ग्यासको पाइप फेरौं । खाना पकाउँदा सँधै झ्यालढोका खुला राखौं र सुतीको कपडा लाएर मात्र खाना पकाउने गरौं ।
३. काम सकेपछि सँधै रेगुलेटर बन्द गर्न नबिर्सौं ।

ग्यास चुहावट भएमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

१. खाना पकाउने स्थानमा एल.पी.ग्यासको तिखो गन्ध आइरहेको छ भने ग्यास चुहिएको छ भन्ने बुझ्नुपर्दछ । ग्यास लिग भएमा पहिले रेगुलेटरको र पछि चुलोको नव बन्द गरौं ।
२. ग्यास हावाभन्दा गह्रौं हुने भएकोले तल भुईंमा बस्छ त्यस्तो अवस्थामा झ्यालढोका सबै खुला गरौं र आगोको झिल्का निस्कने वस्तुहरू जस्तै ग्यास चुलो, सलाई, लाइटर, धुप आदि नबालौं । साथै बिजुलीबत्तीलगायत कुनैपनि वस्तु नचलाऔं ।
३. ग्यास लिग भइरहेमा सिलिण्डरबाट रेगुलेटर छुटाई भल्वमा सेफ्टी क्याप लगाएर घरबाहिर खुला ठाउँमा राखौं । र छिटो भन्दा छिटो नजिकको ग्यास विक्रेता वा सम्बन्धित ग्यास उद्योगलाई खबर गरौं ।

सचेत र सावधान हुनु नै सुरक्षित हुनु हो ।

उपभोक्ताको हितमा नेपाल आयल निगम लिमिटेड

नेपाल आयल निगम लिमिटेड
केन्द्रीय कार्यालय, बबरमहल
फोन : ४२६२९७०, ४२६३४८५

निर्देशक : **अनिल शर्मा**, प्रबन्धनिर्देशक : **भीमप्रसाद चापागाईं**, सम्पादक : **अशोकप्रसाद सुवेदी**, कार्यकारी सम्पादक : **प्रकाश डुम्रे**, प्रकाशक : **रातोखबर प्रकाशन गृह प्रा.लि.**, कार्यालय : बागबजार, काठमाडौँ, email: ratokhabar@gmail.com, website : www.eratokhabar.com, मुद्रण : सुजल अफसेट प्रेस, बागबजार, काठमाडौँ